

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA
KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Spolupráce EU a NATO

Cooperation of the EU and the NATO

Student: Petra Wiecková

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.

Ostrava 2009

Místopřísežné prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci a Přílohu č. 4 vypracovala samostatně, ostatní přílohy samostatně doplnila, uvedla všechny použité zdroje a přebrané texty a obrázky řádně odcitovala.

V Ostravě dne 6. května 2009

Petra Wieceková

Mé poděkování patří především panu Ing. Radomíru Kaňovi, Ph.D. za odborné vedení, pomoc a čas věnovaný mé bakalářské práci. Také bych chtěla poděkovat své rodině, partnerovi Tomášovi Bendlovi a přátelům za morální podporu.

Obsah bakalářské práce

1 Úvod	1
2 Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU a působení NATO v Evropě	3
2.1 Vývoj SZBP EU	3
2.1.1 Pojem SZBP EU	3
2.1.2 Historický vývoj SZBP EU	4
2.2 Působení NATO v Evropě	9
2.3 Současné akce a projekty	13
2.3.1 Evropská unie	13
2.3.2 NATO	16
2.4 Legislativní rámec v oblasti bezpečnosti	17
2.4.1 ES/EU	17
2.4.2 NATO	21
2.5 Oblasti zájmu ES/EU a NATO	23
3 Transatlantická spolupráce EU a NATO	24
3.1 Oblasti spolupráce EU a NATO	25
3.1.1 Funkční rámec pro spolupráci	25
3.1.2 Geografické prostředí spolupráce	27
3.2 Institucionalizace spolupráce	27
3.3 Participace na spolupráci	29
3.4 ES/EU a NATO – společné akce a projekty	29
3.4.1 FYROM	30
3.4.2 Bosna a Hercegovina	30
3.4.3 Kosovo	31
3.4.4 Afghánistán	31
3.4.5 Dárfúr	32
3.4.6 Somálsko	32
3.5 Hodnocení spolupráce	33
3.6 Možný budoucí vývoj spolupráce	37

4 Současné vztahy EU a NATO a perspektivy budoucího vývoje.....	38
4.1 Vztahy EU-NATO	38
4.2 Členství států v EU a NATO a jejich vztahy k nečlenským zemím.....	42
4.2.1 Společná členská základna.....	44
4.2.2 Státy s jednostranným působením v EU nebo NATO	44
4.2.3 Vztahy ES/EU a NATO ke kandidátským státům na členství.....	47
4.3 Ambice a hodnocení působení NATO v oblasti bezpečnostní politiky.....	49
4.4 Ambice EU v oblasti bezpečnostní politiky a hodnocení SZBP	50
4.5 Perspektivy SZBP EU, NATO a budoucího vývoje jejich spolupráce.....	51
4.5.1 Perspektivy SZBP EU	51
4.5.2 Perspektivy NATO	56
4.5.3 Perspektivy vývoje spolupráce EU a NATO	58
5 Závěr.....	60
Seznam literatury	64
Seznam zkratk	
Seznam obrázků	
Prohlášení o využití výsledků diplomové bakalářské práce	
Seznam příloh	
Příloha č. 1: Přehled operací NATO (od roku 1992)	
Příloha č. 2: Přehled operací EU	
Příloha č. 3: Kompletní seznam zařazení SZBP, jejích legislativních ustanovení, aktérů a nástrojů (s vysvětlením)	
Příloha č. 4: Členství evropských zemí v EU, NATO, ZEU a OBSE	
Příloha č. 5: Stanoviska Francie, Německa, UK, Finska, Vysokého představitele EU pro SZBP, Atlantická rada USA k obraně zajišťované NATO a/nebo EU	
Příloha č. 6: Klasifikace integračních stupňů	

1 ÚVOD

V dnešním globalizovaném multipolárním světě se státy s více či méně demokratickým státním uspořádáním snaží hledat spojence (uzavírají bilaterální smlouvy, formují aliance apod.), aby mohly lépe prosazovat své národní zájmy, nebo se integrují do nadnárodních struktur, protože tak mohou zajistit některé své potřeby lépe.

Dvacet osm členských států NATO se spojilo a zavázalo ke společné obraně. Aliance převzala také velký díl zodpovědnosti za světovou bezpečnost, a proto se angažuje i mimo své území.

Evropská unie sdružuje pouze o jeden stát méně než NATO (avšak spektrum členských zemí se u organizací liší). Byla založena počátkem devadesátých let minulého století za účelem zajištění vnější (druhý pilíř) a vnitřní bezpečnosti členských zemí a prostoru práva (třetí pilíř).

Spolupráce EU a NATO je vyjádřením transatlantické dimenze vztahů mnohdy rozmanitých zemí, v každém případě se však jedná vždy o bezpečnostní sektor. Z důvodu zaměření NATO na vnější bezpečnost se práce věnuje pouze druhému pilíři EU, tedy Společné zahraniční a bezpečnostní politice (SZBP).

Téma práce jsem zvolila s ohledem na svůj zájem o oblast bezpečnostní, obranné i vojenské politiky. Zároveň se zajímám o zajišťování bezpečnosti na bilaterální, multilaterální i supranacionální úrovni (v kontextu práce tedy EU a NATO).

Při studiu literatury k danému tématu jsem zjistila, že v české literatuře není zpracováno komplexně. Práce tedy vychází z knih, časopiseckých článků a internetových zdrojů, které se problematice věnují z jednoho či více úhlů pohledu, vždy však pouze z části. Zdroje jsou jak provenience české, tak zahraniční.

Cílem práce bude analýza historických vztahů, současných pozic i prognóz budoucího možného vývoje EU a NATO s důrazem na jejich spolupráci v kontextu geografického i institucionálního zaměření.

Kapitola *Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU a působení NATO v Evropě* se zaměří na pojem SZBP, historický vývoj a současný stav SZBP a NATO. Dále budou představeny akce a projekty EU a NATO, které v současnosti probíhají a legislativní rámec obou organizací v bezpečnostní oblasti. Zmíněny budou také oblasti zájmu ES/EU a NATO.

Následující kapitola *Transatlantická spolupráce EU a NATO* se bude zabývat především spoluprací EU a NATO v předmětné oblasti s rozdělením na geografickou a funkční dimenzi spolupráce a analýzou vzniklých legislativních dokumentů, které spolupráci institucionalizovaly. Kapitola se také bude věnovat otázce participace na spolupráci, společným akcím a projektům (operace, mise) a zhodnocení spolupráce s nastíněním jejího možného budoucího vývoje.

Obsahem poslední kapitoly, *Současné vztahy EU a NATO a perspektivy budoucího vývoje*, bude analýza vzájemných vztahů organizací, dále vztahů mezi státy podle členství v těchto organizacích (společná členská základna, jednostranné působení, vztah členských zemí ke kandidátským). Kapitola se bude zabývat také ambicemi EU a NATO v bezpečnostní oblasti a zhodnocení jejich dosavadního působení. Závěr kapitoly věnující se perspektivám vývoje SZBP EU, NATO a spolupráce těchto organizací je patrně částí s největší přidanou hodnotou.

2 SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA EU A PŮSOBENÍ NATO V EVROPĚ

2.1 Vývoj SZBP EU

2.1.1 Pojem SZBP EU

Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie (SZBP EU) se zrodila z *Maastrichtské smlouvy*, která vstoupila v platnost roku 1993, z vědomí, že je třeba zajišťovat bezpečnost členských států, pokud se chce ES/EU stát globálním hráčem. Ukotvuje spolupráci členských států EU v oblasti zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky, přičemž se jedná o zajišťování vnější bezpečnosti, *Evropská bezpečnostní a obranná politika*¹ (EBOP) se potom zabývá zejména vojenskými aspekty bezpečnosti.

Spolupráce se odehrává na mezivládní úrovni. Každý stát EU sleduje ve vlastních záležitostech svou národní zahraniční politiku, avšak získává přitom stanoviska ostatních vlád a zohledňuje je. [21] Evropská komise, a v menší míře Evropský parlament, jsou do rozhodovacího procesu zapojeny. Nejdůležitější rozhodnutí se přijímají jednomyslně. „Vzhledem k tomuto omezení zvýšila Unie pružnost hlasování v rámci SZBP tím, že jednotlivým státům umožnila zdržet se hlasování, rozšířila většinové hlasování a umožnila zemím náležejícím k většině jednat, aniž by musely mít souhlas ostatních. Jednomyslnost je však nadále nutná v otázkách souvisejících s vojenstvím nebo obranou.“ [92]

Je třeba zdůraznit, že snaha o poměrně široký kompetenční rámec SZBP byla dána vývojem po konci Studené války. Válka v Jugoslávii ukázala, že je třeba v krajních případech podpořit politiky EU i vojenskou silou. Rámec odpovědnosti za bezpečnost v Evropě nabídla *Západoevropská unie* (ZEU), nicméně základem evropské bezpečnostní architektury zůstává *Organizace Severoatlantické aliance* (NATO). [21] Proto jsou pro EU z hlediska zajišťování bezpečnosti tolik důležité právě vztahy se Severoatlantickou aliancí.

Na vytváření a realizaci SZBP měly a mají vliv rovněž USA a Ruská federace. Profilují se podobnými cíli, zato mají rozdílné přístupy k řešení hrozeb.

¹ Termín byl poprvé použit až v roce 1999 ve *Zprávě předsednictva o posílení společné evropské bezpečnostní a obranné politiky*, která byla závěrem zasedání Evropské rady v Kolíně nad Rýnem v téže roce.

Pro SZBP má esenciální význam EBOP, pod jejíž hlavičkou jsou vedené všechny zahraniční mise. EBOP vytváří rámec pro společnou obrannou politiku a zároveň je vyjádřením jisté formy emancipace od USA. [52] Pomocí EBOP si chce EU vytvořit kapacity na zvládání krizí bez účasti NATO. Hlavní vojenskou silou by měly být *Battle Groups* (BG)². Je však nepopíratelné, že USA jsou stále globální vojenskou velmocí, která kapacitami a schopnostmi nemá na světě rovnocenného partnera/soupeře. Proto bude i nadále ovlivňovat bezpečnostní politiku EU.

2.1.2 Historický vývoj SZBP EU

Abychom byli schopni zabývat se spoluprací dvou organizací (konkrétně tedy EU a NATO), musíme se nejprve zabývat jejich historickým vývojem, z něhož pramení současný diskurs EU a NATO. Pokud se týče evropského teritoria, v zásadě můžeme naznačit dvě vývojové linie, které se potkávají a vzájemně integrují v devadesátých letech dvacátého století.

Linie první znázorňuje vývoj bezpečnostního prostředí po II. světové válce v Evropě v kontextu zajišťování bezpečnosti *Západní unií*, ZEU a NATO. Tato první linie bude součástí podkapitoly 2.2 Působení NATO v Evropě. Linie druhá, z pohledu práce významnější, se týká vývoje v rámci EHS, později ES a EU, a je součástí této podkapitoly. Pro větší přehlednost se v této části práce budu věnovat také již zmíněné integraci v 90. letech 20. st. a následným vývojem SZBP EU až do současnosti.

Počátky evropské bezpečnostní a vojenské spolupráce sahají do poválečné éry. Důvodem pro vojenskopolitickou spolupráci byly zejména obavy z opětovné remilitarizace Německa, expanzivního rozšiřování sféry vlivu SSSR, snahy o upevnění pozic na kontinentu a koordinaci při správě a stabilizaci poválečné Evropy. [6]

Členské státy *Evropského hospodářského společenství* (EHS), které rozvíjely integraci v rovině ekonomické, začaly postupně pocítovat potřebu hájit své společné ekonomické a související politické zájmy i v oblasti mezinárodních vztahů³. [5]

² Bojové jednotky schopné rychlého nasazení. Více o nich bude pojednáno v podkapitole 2.3 Současné akce a projekty, v části věnované EU.

³ Se zlepšováním postavení Společenství na světových trzích souvisela rostoucí potřeba koordinace zahraničně-politických vztahů členských zemí EHS. Determinanty pro vznik takové spolupráce byla například členství zemí EHS v *Západní unii* (s výjimkou Německa) a *Organizaci Severoatlantické smlouvy* (NATO). Na počátku 60. let

V letech 1961-1962 se zahraničně-politická spolupráce stala jedním z cílů Fouchetových plánů, tyto francouzské návrhy však nebyly úspěšné. V polovině 60. let 20. st. došlo ve Společenství k politické krizi, proto zahraničně-politické otázky zůstaly nezměněny až do sedmdesátých let, bezpečnostní problematika až do konce let devadesátých.

V březnu 1970 byla založena pracovní skupina pod vedením Belgičana E. Davignona, jejím úkolem bylo prozkoumat možnosti politické spolupráce členských zemí EHS. Obsahem výstupní zprávy byl návrh na zahájení politické spolupráce, odůvodnění tohoto návrhu a také koncepce mechanismů komunikace mezi státy. Jednalo se o tzv. *Davignonovu zprávu*⁴. Jejím přijetím přistoupilo EHS ke zvláštní formě koordinace zahraničně-politických aktivit s názvem ***Evropská politická spolupráce*** (EPS).⁵

EPS fungovala výlučně v mezinárodním rozměru a vylučovala z jednání všechny kontroverzní otázky týkající se bezpečnosti a obrany. V důsledku snahy o izolaci EPS byly zřízeny samostatné instituce EPS: *Politický výbor*⁶ a konference ministrů zahraničních věcí⁷. Při schvalování postojů v rámci EPS bylo třeba získat souhlasu všech členských států.

K zásahu do systému EPS došlo až na základě tzv. *druhé Davignonovy zprávy*⁸ projednávané na zasedání Rady ministrů v Kodani ve dnech 10. - 11. září 1973 a potvrzené na zasedání Evropské rady v Kodani (14. – 15. prosince 1973).⁹

V průběhu 70. let 20. st. došlo k ukončení striktní izolace EPS od ES.¹⁰ V institucionálním rámci EPS došlo ke změnám v roce 1981, kdy byla také přijata tzv.

20. st. se však myšlenka integrace zahraničně-politické agendy a vytvoření společné obrany ukázala jako politicky neprůchodná.

⁴ Také známá jako „lucemburská zpráva“ podle místa jejího projednávání a přijetí, Lucemburku, 27. října 1970.

⁵ Návrh vytvoření mechanismu spolupráce předložil G. Pompidou na summitu v Haagu konaném 1. - 2. prosince 1969.

Nedosažovala integračních rozměrů EHS.

⁶ Political Committee = „PoCo“, zajišťoval kontakt mezi jednotlivými členskými zeměmi Společenství a přípravu zasedání v rámci EPS. Měl se scházet minimálně čtyřikrát ročně, pod jeho vedením se mohly utvářet pracovní skupiny zaměřené na konkrétní otázky.

⁷ Schůzky se pořádaly jedenkrát za šest měsíců z iniciativy úřadujícího předsedy, v případě potřeby (krize, mimořádná událost, potřeba diskuze o dalších otázkách) i častěji.

⁸ Také známá jako „Kodaňská zpráva o EPS“.

⁹ Setkání ministrů mělo probíhat minimálně čtyřikrát ročně, měla být zintenzivněna konzultace na dalších úrovních. Byla potvrzena nutnost udržovat vazby EPS na orgány Společenství v případě dotčení zájmů ES. Byla také rozvedena otázka „evropské identity“ a upraveny mechanismy kontaktů mezi zeměmi. Minimální komunikaci mezi ministerstvy zahraničních věcí měla zajišťovat *Evropská skupina dopisovatelů*. (Měla odpovědnost za výměnu informací, sledování pracovních skupin a stanovisek zemí. Sídliila vždy v hlavním městě předsedajícího státu.)

¹⁰ Důvodem byla dohoda mezi členskými státy a Komisí o přítomnosti zástupců Komise na zasedáních ministrů v rámci EPS, zastřešení EPS a její spojení s agendou Společenství Evropskou radou (vznikla v roce 1974).

*Londýnská zpráva*¹¹. Kromě jiného zavedla mechanismus rychlé reakce v případě krize (do 48 hodin) a zmínila možnost překročení principu vzájemných konzultací směrem k přijetí společné akce. Až do druhé poloviny 80. let přesto zůstávala EPS na přechodu od deklaratorní k akční fázi.

To se změnilo podepsáním *Jednotného evropského aktu* (JEA) 28. února 1986. Došlo k reálnému propojení aktivit EPS a Společenství, zejména formulování a provádění evropské zahraniční politiky.¹² JEA také obsahoval konstatování, že členské země mohou svou spolupráci prohloubit v rámci ZEU a NATO, tedy mimo rámec Společenství. EPS nevykazovala znaky Společenství, existoval zde také problém s konzistencí (dvě vývojové linie EPS a Společenství) a financováním¹³.

Úspěchy EPS lze spatřovat především v realizaci tzv. evropsko-arabského dialogu v 70. letech 20. st., který vyvrcholil přijetím *Benátské deklarace* v roce 1980, jež tlumočila právo Palestinců na domovinu. Dále se jednalo o Helsinský proces a udržení kompaktní pozice evropských zemí sdružených ve Společenství v rámci OSN. Neúspěchem byla naopak neschopnost reagovat na situaci v Jižní Africe (1977) a zaujmout odpovídající postoj v případě sovětské invaze do Afghánistánu (1979).

EPS byla funkčním systémem za předpokladu, že obrana států byla zaštitěna jinými prostředky především proto, že šlo o diplomatickou koordinaci založenou na sdílení národních zájmů a nikoliv na definici společného zájmu evropského.

Situace se zcela změnila s pádem Sovětského bloku a změnou bipolárního klimatu na multipolární na přelomu let osmdesátých a devadesátých (v letech 1989-1992). Došlo k rozhodnutí provést zásadní reformu EPS, dopracovat její obrannou část.¹⁴ Po skončení Studené války zároveň došlo k částečné aktivizaci a vedení misí v zahraničí ze strany ZEU. ES na počátku 90. let v průběhu mezinárodní konference o politické unii zvažovalo využití potenciálu ZEU, a tím i převzetí části závazků za bezpečnost evropského kontinentu.

¹¹ Jejím obsahem byl souhrn podnětů týkajících se zahraničně-politické a obranné spolupráce členských zemí Společenství, jež se objevily v uplynulých pěti letech. Právě v *Londýnské zprávě* bylo navrženo, aby do budoucna předsednické země asistovaly další dva státy v rámci tzv. trojky a tím bylo vytvořeno zázemí pro projednávání otázek EPS. Bylo také zřízeno technicko-administrativní pracoviště (předchůdce sekretariátu EPS). Na koncepčnost přijímaných rozhodnutí a jejich kompatibilitu s aktivitami Společenství dohlížela Komise.

¹² Byl také zřízen sekretariát EPS se sídlem v Bruselu.

¹³ Oddělením financování EPS od Společenství se totiž členské státy vyhnuly jejich faktickému propojení, proto všechny náklady vzniklé pod hlavičkou EPS platily přímo členské státy.

¹⁴ K takovému kroku vedly tři podněty k tomu: změna charakteru vztahů po rozpadu bipolárního rozdělení světa, stažení velkého množství amerických jednotek z Evropy a potřeba posílit politickou identitu EU.

Rostoucí síla EU jako aktéra mezinárodních vztahů v 90. letech 20. st., neschopnost společné akce v okolí EU, emancipace na USA a hledání vzájemné pozice NATO, ZEU a EU vedlo k formulaci SZBP EU, zakotvené v *Maastrichtské smlouvě*.¹⁵

Během *Maastrichtského summitu* ES v r. 1991 byly přijaty dvě důležité deklarace: *Deklarace o roli Západoevropské unie a jejích vztazích s Evropskou unií a NATO* (ZEU se bude vyvíjet jako obranný komponent EU a evropský pilíř NATO, za tímto účelem bude formulovat evropskou obrannou politiku a provádět ji díky posílení své operační role a zároveň bud podporovat přijetí společné pozice svých členů v konzultačním mechanismu NATO) a *Deklarace o vztazích Západoevropské unie k jiným evropským státům* (nabídka členství, příp. statusu pozorovatele nebo přidruženého člena, v EU či NATO směřovaná členskými zeměmi ZEU).¹⁶

Ke zmíněnému posílení operační role ZEU došlo na summitu v Petersbergu v roce 1992, kde byly definovány úkoly ZEU, známé jako *Petersbergské mise*¹⁷. [6] V Bruselu byla v tomtéž roce vytvořena *Plánovací buňka* (do roku 2000 se změnila na klasický orgán vojenského velení). Dalšími operativními orgány¹⁸ se staly *Skupina vojenských delegátů* a *Politicko-vojenská skupina*, které měly na starost strategické plánování. Později vznikaly orgány, které měly za úkol shromažďovat a vyhodnocovat zpravodajské informace – *Satelitní středisko ve španělském Torrejonu*, *Zpravodajská sekce* a *Situační středisko*.¹⁹ [10]

V rámci SZBP začaly také v roce 1992 vznikat administrativní instituce, které by mohly činnost vojenských sil koordinovat a řídit. V rámci EU vznikl *Útvar pro politické plánování a včasné varování*, funkce *Vysokého zmocněnce pro SZBP*²⁰ (v civilní struktuře)

¹⁵ Více o ukotvení SZBP EU v *Maastrichtské smlouvě* v podkapitole věnované legislativě.

¹⁶ V listopadu 1992 v Římě ZEU potvrdila status pozorovatele pro Dánsko a Irsko a status přidruženého člena pro Island, Norsko a Turecko.

¹⁷ Mise mohou probíhat pouze v souladu s Chartou OSN. Možnými účely použití misí jsou: společná obrana, účast na humanitárních akcích, účast na záchranných a pátracích akcích, účast na akcích krizového managementu (vč. peacemakingu). Jsou komplementární k poslání NATO. Měla být také zlepšena organizace v těchto oblastech vojenské spolupráce: logistika, doprava, výcvik, strategický průzkum, spolupráce generálních štábů, vytvoření jednotek odpovědných ZEU.

¹⁸ ZEU nemá stálé velitelské struktury ani vlastní síly. Může je ale v případě potřeby operativně vytvořit. Členské státy se zavázaly v takovém případě poskytnout tyto jednotky: EUROCORPS (Francie, SRN, Belgie, Španělsko, Lucembursko; velitelství: Štrasburk, Francie; velikost: 60.000 vojáků), *Mezinárodní divize – CENTRAL* (VB, Nizozemí, SRN; velitelství: Monchengladbach, SRN; 200 helikoptér), *Britsko-Nizozemská obojživelná jednotka*, EUFOR (Francie, Itálie, Španělsko; velitelství: Florencie, Itálie), EUROMARFOR (Francie, Itálie, Španělsko, Portugalsko), *Velitelství 1. Německo-Nizozemského sboru* (sídlo: Minster, SRN, celkově až 40.000 vojáků), *Španělsko-Italská obojživelná jednotka* (Španělsko a Itálie).

¹⁹ Co se týče organizační struktury ZEU, v čele stojí *Rada ZEU* (schází se dva krát ročně, skládá se z ministrů obrany a zahraničních věcí, rozhoduje jednomyslně), předkládá výroční zprávy *Parlamentnímu shromáždění*, administrativu zajišťuje *Sekretariát* v čele s generálním tajemníkem.

²⁰ V roce 1999 se jím stal Javier Solana, čímž došlo k personálnímu propojení mezi NATO, ZEU a EU. Funkce byla zavedena *Amsterdamskou smlouvou*.

a v rámci vojenských struktur *Politický a bezpečnostní výbor, Vojenský výbor a Vojenský štáb*. Vytvořila se tak hierarchizovaná struktura. [10]

Rozhodnutí o potřebě vojenských kapacit k prosazování SZBP bylo přijato v St. Malo již v roce 1998. Jednalo se o výzvu k vytvoření společné evropské obrany včetně odpovídajícího operačního a vojenského zázemí. Cílem byla použitelnost SZBP v těch případech, kdy nemůže efektivně zasáhnout NATO. O rok později došlo v Helsinkách k přijetí *European Headline Goal* (*Evropského základního cíle*, cílem byl vznik vlastních vojenských kapacit EU), o čemž bude pojednáno níže. Na přelomu století byl ještě stanoven civilní mechanismus řešení krizí – byl iniciován vznik policejní jednotky EU.

Jistý rozkol mezi státy EU nastal v roce 2003 při rozhodování o podpoře amerického zásahu v Iráku. Oproti očekáváním to ale nezabránilo dalším iniciativám v zefektivňování EBOP.

Konkrétní změny, které byly zachyceny *Smlouvou o Evropské unii, Amsterdamskou smlouvou, Niceskou smlouvou* a byly/jsou případně plánovány v *Lisabonské smlouvě*, jsou součástí podkapitoly 2.4 Legislativní rámec v oblasti bezpečnosti, v části věnované ES/EU.

[5; 19]

Obr. 2.1: Vzájemné souvislosti ESDP

Zdroj: [93]

2.2 Působení NATO v Evropě

Navažme nyní na předchozí kapitolu a přejděme k popisu první dějové linie bezpečnostní a obranné politiky v Evropě po 2. sv. v. Jak už bylo řečeno, týkala se především *Západní unie*, ZEU a NATO.

Na šíření vlivu SSSR v poválečné éře reagovala roku 1948 **Bruselská smlouva** (také *Bruselský pakt*), volná vojenská organizace evropských států, nazvaná **Západní unie**, která měla za cíl poskytování vzájemné pomoci v případě napadení²¹. V reakci na změny bezpečnostního klimatu a vysoké riziko konvenčního konfliktu v Evropě mělo vzniknout **Evropské obranné společenství** (EOS). Cílem organizace by byla opět vzájemná pomoc v případě napadení, navíc také kontrola remilitarizace Německa. Organizačně by byla podřízena NATO.²²

V dubnu 1949 vznikla **Organizace Severoatlantické smlouvy** (NATO). *Severoatlantická rada* (NAC)²³, nejvyšší orgán NATO, zasedala poprvé 17. září 1949 ve Washingtonu. Následujícího roku byla ustanovena stálá velitelská struktura NATO, čímž se *Západní unie* stala přebytečnou²⁴ a došlo proto ke splynutí jejích vojenských struktur s NATO. Do konce srpna 1950 předložily země Aliance plány rozvoje ozbrojených sil.²⁵ O pět let později se k NATO připojilo SRN. V reakci na tuto událost vypověděl Sovětský svaz smlouvy o spolupráci s Francií a VB a 14. května 1955 vytvořil **Varšavskou smlouvu** (VS) spolu se svými „satelity“.

²¹ Smlouva byla podepsána 17. 3. 1948 a jejími členskými státy se staly Velká Británie (VB), Francie, Belgie, Nizozemí a Lucembursko. Byla mj. potvrzením francouzsko-britské aliance z Dunkirku, která byla podepsána 9. 5. 1947 a namířena proti Německu.

²² Jednalo se o návrh francouzského premiéra René Plevena. Účastnickými zeměmi byly VB, Francie, Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Německo a Itálie. Měla být zřízena společná evropská armáda, byly plánovány společné nákupy vybavení, jednotná uniforma i velení. Organizace nakonec nevznikla z důvodu francouzského odmítnutí.

²³ Vytvořeny byly také další orgány, a sice: *Výbor pro obranu* (v jeho rámci také *Výbor pro vojenský průmysl*), *Vojenský výbor* (stálá skupina a jí podléhající regionální plánovací skupiny), *Finanční a hospodářský výbor obrany*. V roce 1950 přibýly: *Stálý výbor zástupců*, *Správa obranného průmyslu*, *Správa plánování oceánské přepravy*; *Finanční a hospodářský výbor* byl přejmenován na *Hospodářskou a finanční správu*.

²⁴ Došlo totiž k vytvoření integrovaných ozbrojených sil s jednotným velením. Nově bylo zřízeno *Hlavní velitelství spojeneckých sil v Evropě* – SHAPE (v rámci něj: *Velitelství spojeneckých sil v severní Evropě* (AFNORTH), *Velitelství spojeneckých sil ve střední Evropě* (AFCENT), *Velitelství spojeneckých sil v jižní Evropě* (AFSOUTH) a *Velitelství spojeneckých sil ve Středozezemním moři* (AFM)); *Hlavní velitelství spojeneckých vojsk v Atlantiku* – SACLANT (*Velitelství západoatlantické oblasti*, *Velitelství východoatlantické oblasti*, *Velitelství operačního námořního svazku v Atlantiku* a *Velitelství a výbor kanálu La Manche*); *Regionální skupina strategického plánování Kanada* – USA – CUSPG. V roce 1952 došlo k dalšímu rozšíření institucionální základny, *Rada stálých zástupců* převzala agendu *Stálého výboru ministrů zahraničních věcí*, *Hospodářské a finanční správy* a *Správy obranného průmyslu*. Vznikl *Mezinárodní sekretariát* v čele s generálním tajemníkem (vůbec prvním byl lord H. L. Ismay).

²⁵ Ty byly kompromisem mezi požadavky na zabezpečení vlastní bezpečností a finančními a ekonomickými možnostmi jednotlivých zemí.

Náhražkou nevzniknuvší organizace EOS (se zachováním cílů) byla **Západoevropská unie**²⁶(ZEU), která zároveň modifikovala *Bruselskou smlouvu*. Vznikla 23. října 1954 podepsáním *Pařížských dohod*. Důležité bylo rozhodnutí o neduplikování práce s jinými organizacemi (zejm. NATO).²⁷ ZEU měla pouze omezenou akceschopnost.

Do konce 80. let 20. st. byla ZEU téměř nečinná, zůstala zcela ve stínu NATO.²⁸ (Např. v roce 1982 vydalo NATO tzv. bonnskou deklaraci, která nastolila program *Aliance pro mír a svobodu* – jednání o odzbrojení, apel na prosazování a dodržování lidských práv.) Po vzniku EPS navíc přišla ZEU o většinu činností a po roce 1973 se tak mluví o tzv. období hibernace. Funkčním v tomto období zůstalo jen *Parlamentní shromáždění*.

Nicméně důsledkem neschopnosti dohody v rámci EPS a současně existence sporů s USA bylo podepsání *Římské deklarace* v říjnu 1984.²⁹ Tři roky nato vznikla *Haagská platforma*.³⁰ Součástí byla *Deklarace o evropských bezpečnostních zájmech* z 27. října 1987. Mezi její hlavní závěry patřila idea ZEU jako evropského pilíře NATO (mezi ES a NATO) a vnímání ZEU jako nedílné součásti evropské integrace. Vzniklo fórum pro řešení evropské bezpečnostní problematiky (výhledově i obranné politiky). Tímto přelomovým jednáním ZEU v Haagu se organizace posunula významnou měrou k ES/EU a její další vývoj proto byl součástí předchozí podkapitoly. V 90. letech 20. st. byly všechny členské státy ZEU zároveň členy EU a NATO. [6]

ZEU lze tedy jistým způsobem vnímat jako náhradu vojenské integrace v rámci EHS a (později) ES a zároveň prostředek působení NATO v Evropě.

²⁶ Signatáři: VB, Francie, Belgie, Nizozemí, Lucembursko, SRN, Itálie. ZEU měla tři hlavní cíle: vytvořit v západní Evropě pevnou základnu ekonomické obnovy, poskytnout si vzájemnou pomoc v případě jakékoli agrese a podporovat jednotnou a postupující integraci Evropy.

²⁷ Proto se ZEU v letech 1954-1973 soustředila především na zapojení SRN do atlantického společenství, obnovení důvěry mezi západoevropskými státy prostřednictvím kontroly zbrojení (byla vytvořena *Agentura pro kontrolu zbrojení*), řešení problému Sárska a francouzsko-německého usmíření (1963 – vztahy mezi SRN a Francií upraveny *Elysejskou smlouvou*) a udržení vazby mezi ES a VB.

²⁸ V rámci NATO vznikl v roce 1956 *Výbor pro nevojenskou spolupráci*. NATO se rozhodlo čelit nevojenské hrozbě (tzv. politické diverze vedené SSSR) prohloubením ekonomické, vědecké, technické a kulturní spolupráce včetně výměny informací. Stěžejním prvkem mělo být rozšíření politické spolupráce.

V roce 1966 Francie vystoupila z vojenských struktur NATO. Aby však mohla i nadále fungovat v politických složkách, muselo dojít k rozsáhlé revizi institucionálního zajištění. Základním prvkem nové struktury se stal *Výbor obranného plánování* (za úkol měl projednávání koncepčních otázek nevojenského charakteru). Podřízeny mu byly *Vojenský výbor* a nově zřízený *Výbor pro otázky jaderné obrany* spolu se *Skupinou pro jaderné plánování*. V roce 1979 se NATO rozhodlo zmodernizovat své ozbrojené síly a umožnit rozmístění nových amerických jaderných zbraní na svém území. V reakci na tento akt se udála sovětská invaze do Afghánistánu.

²⁹ Cíle: definice evropské bezpečnostní identity, harmonizace obranné politiky členských států. Deklarace zavedla konzultace v oblastech: otázky obrany, kontroly zbrojení a odzbrojení; vliv vývoje ve vztahu Východ-Západ na evropskou bezpečnost; evropský příspěvek k posilování NATO, zvláště sdílení nákladů; evropská spolupráce v oblasti zbrojní výroby.

³⁰ Definovala podmínky a kritéria evropské bezpečnosti s ohledem na obranu, kontrolu zbrojení a dialog Východ-Západ.

Vraťme se nyní k NATO a objasněme si několik základních charakteristik. Aliance je mezinárodní organizací kolektivní obrany.³¹ Dvacet osm členů se podílí na společné obraně, jejíž podmínky jsou uvedeny v zakládající *Washingtonské smlouvě* a *Strategické koncepci NATO* z roku 1999³². Obě smlouvy jsou podrobněji rozvedeny v části věnované legislativě.

Členské státy leží na různých kontinentech, proto je NATO poměrně náročná na finanční zdroje, na jejichž celkové výši se státy podílejí nerovným dílem. Logicky největší část poskytuje USA. Státy NATO se spojily v Alianci zejména z toho důvodu, že sdílejí společné hodnoty.³³

Přelomovým obdobím (nejen) pro NATO byl rozpad bipolárního uspořádání světa. Jeho konec byl charakterizován mj. *Pařížskou chartou pro novou Evropu* (listopad 1990) a vyjednáváním diplomatických styků zemí západní Evropy s bývalými státy SSSR či jeho „satelity“. Podepsáním Charty se země zřekly použití síly či hrozby silou ve prospěch mírových prostředků řešení konfliktů. (NATO bralo také ohled na ruské politické postoje.)

V průběhu 90. let 20. století vznikla v rámci NATO spousta postupů a mechanismů pro úzkou spolupráci s partnerskými zeměmi.

³¹ Takové organizace se vyznačují exkluzivitou členství, nezáleží jim na zvětšování členské základny. Jde o koordinaci obrany, zdrojů a závazků (apod.), o eliminaci bezpečnostních hrozeb zevnějšku a posílení členských států proti vnější agresi. Organizace tohoto typu mají k dispozici vlastní vojenské kapacity nezávislé na členských státech, i když v případě členských států je to spíše na jejich zhodnocení, zda se zúčastní vojenské akce a poskytnou své jednotky, či nikoliv.

Koncept kooperativní bezpečnosti je naopak symbolem inkusivity členství (co nejširší členská základna), upínání se dovnitř (chrání členy před sebou samými). Taková organizace nemá vlastní nezávislé vojenské kapacity. Příkladem může být OSN. [13]

Spolupráce s potencionálními oponenty je klíčovým prvkem konceptu kooperativní bezpečnosti – má se tím předejít vypuknutí nepřátelství a zajistit bezpečnost pro všechny státní aktéry. První kontakty mezi NATO a zeměmi VS byly navázány v rámci KBSE (*Vídeňská jednání o snížení stavu ozbrojených sil*).

³² Dřívější *Strategická koncepce NATO* (rovněž z postbipolárního období) pochází z roku 1991, kdy reagovala na zánik SSSR. V roce 1999 byla však přeformulována s ohledem na výraznou změnu bezpečnostního prostředí (celosvětově), zejména co se týče nových druhů hrozeb.

³³ Solidarita, svoboda, bezpečnost a transatlantická vazba, to jsou čtyři základní klíčová hesla pro to, co NATO vlastně je. Členské státy jsou k sobě navzájem solidární a pomáhají si v oblasti bezpečnosti, zajišťují si tak navzájem prostor svobody, protože mají možnost být sami sebou na poli mezinárodních vztahů. Poskytují transatlantickou vazbu, která je zvláště podstatná pro možnost konfliktů mezikontinentálních.

Římská deklarace z listopadu 1991 rozhodla o založení *Severoatlantické rady pro spolupráci* (NACC) – fóra pro vzájemné konzultace, posilovala vzájemnou důvěru. To přimělo některé státy usilovat o plné členství v NATO.³⁴

Na summitu NATO v Bruselu v roce 1994 byl vyhlášen program *Partnerství pro mír* (PřP).³⁵ Program vytvořil podmínky pro užší spolupráci dosavadních neutrálních států s NATO. Byla zpracována *Studie NATO o rozšíření*³⁶, která byla zveřejněna roku 1995.³⁷ [14]

Ustanovujícím aktem o vzájemných vztazích, spolupráci a bezpečnosti mezi NATO a RF z května 1997 vznikla *Stálá rada NATO – Rusko*, která měla být místem pro konzultace situací, které ohrožují mír a stabilitu v Evropě. Koncem května 1997 byl přijat projekt

³⁴ Jednalo se o ČR, Polsko a Maďarsko. Polsko se snažilo diplomatickými prostředky ovlivnit proces rozšiřování NATO a chtělo se do něj začlenit do roku 2000. V Maďarsku se zpočátku považovalo za optimální zajistit bezpečnost v rámci helsinského procesu a KBSE, vstup se stal prioritou až v roce 1993. K integraci do NATO se rozhodly i ČR (1993) a Slovinsko (1994). [14]

Mezi motivy ke směřování do NATO patřily obavy z absence bezpečnostních záruk od nadnárodní instituce, nejasný politický vývoj v Rusku a na Balkáně, pro Polsko to byly také geopolitické důvody a pro baltské státy zejm. obavy z Ruska.

³⁵ Cíli PřP bylo: 1. Dosažení průhlednosti procesů obranného plánování, 2. Zajištění civilního řízení a demokratické kontroly ozbrojených sil, 3. Posilování schopnosti členských států přispět k mezinárodní bezpečnosti v operacích pod pravomocí OSN nebo KBSE a 4. Rozvíjení schopností zúčastněných států spolupracovat se strukturami NATO. [14]

K účasti byly vyzvány všechny země zapojené do NACC a ostatní země KBSE. PřP neposkytoval bezpečnostní záruky a přinesl zklamání a rozčarování. Ze strany vojenských kruhů v USA byl chápán jako náhrada členství v NATO, ze strany zemí do něj zapojených jako příprava na toto členství. Do programu vstoupilo roku 1994 i Rusko (zapojení bylo víceméně pouze formální).

³⁶ *Studie NATO o rozšíření* z roku 1995 se zabývá řadou problémů a definuje předpoklady nezbytné pro vyzvání k přistoupení a následný vstup do *Severoatlantické aliance*. Jsou to kritéria budoucího členství (1. vybudování stabilního demokratického politického systému, který bude naplňovat ty společně sdílené hodnoty, ke kterým se Aliance hlásí, 2. zajištění civilního řízení a demokratické kontroly armády, 3. ochotu obyvatelstva hájit společně sdílené hodnoty a jeho podporu do začlenění země do Aliance, 4. kladný vztah obyvatel příslušné země k vlastní armádě, 5. schopnost země zajistit si jistou míru bezpečnosti vlastními prostředky a přispívat k posilování mezinárodní bezpečnosti, 6. zajištění schopnosti spolupráce nových členů se strukturami Aliance a 7. vyřešení všech neshod se sousedy a posilování integračních tendencí). [14]

³⁷ Co se týče přijetí nových členů při prvním rozšíření (ČR, Maďarsko, Polsko) v roce 1999, jejich přínos nebyl ve vojenské oblasti nijak markantní³⁷. Nejzávažnější slabinou tohoto kola rozšiřování bylo přijetí Maďarska bez Slovenska nebo alespoň Slovinska³⁷. [14] Proces druhého kola rozšiřování otevřel *Pražský summit* v roce 2002. Severoatlantická aliance se shodla na rozšíření NATO o Litvu, Lotyšsko, Estonsko, Slovensko, Slovinsko, Rumunsko a Bulharsko. Žádná ze sedmi zemí nevyhověla plně aliančním kritériím, nicméně do NATO vstoupily všechny roku 2004. NATO bylo opět použito jako nástroj demokratické transformace zemí v baltském regionu, střední Evropě a na Balkáně. Politika otevřených dveří je nadále v platnosti. V MAP usiluje o přijetí do Aliance Makedonie (FYROM).

„Představitelé zemí zastoupených v NATO se během zahájení třídní summit Aliance (v Bukurešti, Rumunsko, 2008 – pozn. autora) dohodli na přizvání Chorvatska a Albánie. Na začlenění Ukrajiny a Gruzie do tzv. Akčního plánu členství (MAP), který je předstupněm plné integrace do organizace, se státníci nedohodli.“ [50, online] Aktuálně došlo k rozšíření NATO o Albánii a Chorvatsko (1. 4. 2009). [66] Tím se počet členů Aliance dostal na číslo 28. Vzápětí (na summitu ve Štrasburku a Kehl u dubnu 2009) po rozšíření byl zvolen nový šéf NATO – stal se jím dánský premiér Anders Fogh Rasmussen. Ten nahradí počátkem srpna 2009 Jaap de Hoop Scheffera, který byl v úřadu od roku 2004. [89] Podle Talibanu je nový šéf úhlavním nepřítelem Islámu. „Na internetových stránkách Talibanu povstalci tvrdí, že Rasmussenovo zvolení pouze posílí odhodlání Muslimů bojovat proti Alianci a zintenzívní válečné aktivity v Afghánistánu.“ [72, online]

Euroatlantická rada partnerství (EAPC), do které se zapojily sáty mající zájem o členství v NATO a nepřijaté v prvním kole rozšiřování.³⁸ [14]

Z dalších organizací užší spolupráce můžeme jmenovat např. *Chartu NATO-Ukrajina*. Vztahy NATO rozvíjí také se zeměmi Středoziemního moře, Blízkého východu a Střední Asie. [14]

[5; 19]

Dále se práce přesouvá z minulosti k současnosti a zabývá se současnými akcemi a projekty EU a NATO (zvlášť). Společným operacím bude věnován prostor v kapitole 3.4 ES/EU a NATO – společné akce a projekty.

2.3 Současné akce a projekty

2.3.1 Evropská unie

Podle Verhofstadta musí mít EU kapacity pro autonomní akce podpořené věrohodnými vojenskými silami. To znamená, pokud se je rozhodne použít, musejí být v pohotovém stavu pro možnost takového použití za účelem reagovat na mezinárodní krize. [26]

Evropským základním cílem (*European Headline Goal*), představeném v Helsinkách na summitu Evropské rady 10. - 11. prosince 1999, došlo ke konkretizaci vojenských kapacit EU. Měly být vytvořeny *Síly rychlé reakce* (*Rapid Response Force*, ERRF)³⁹. [6] Mělo se jednat o použití pro humanitární záchranné mise, mise k udržení míru a mise bojových jednotek k řešení krize vč. nastolování míru. Dále se summit zabýval rozvojem nevojenských operačních prostředků.

Při příležitosti *Konference o vyčleňování sil pro projekt EBOP* v Bruselu (listopad 2000) byly naznačeny rezervy SZBP. Těmi byly zpravodajská a komunikační oblast, dále sektor letecké a námořní strategické přepravy.

³⁸ Výsledky summitu v Madridu, na kterém byly vyzvány k přistoupení ČR, Maďarsko a Polsko, nechaly otevřené dveře dalšímu rozšiřování Severoatlantické aliance. Program MAP vyhodnocuje pokrok členských států v naplňování kritérií pro vstup do NATO.

³⁹ *Síly rychlé reakce* (ERRF) měly být v celkovém počtu 50-60 tisíc osob (15 brigád), s odpovídající leteckou a námořní podporou, logistickou podporou, průzkumem, velením a řízením. Požadavkem byl limit pro rozmístění jednotek do šedesáti dnů od rozhodnutí. Měly být schopny začít operovat do čtyřiceti osmi hodin. Hranice rozmístitelnosti byla stanovena na 6000 km od Bruselu. V cílovém prostoru měly být schopny setrvat minimálně dvanáct měsíců.

Marseilleskou deklarací ze 13. listopadu 2000 bylo rozhodnuto ministry členských států ZEU o utlumení aktivní činnosti a převedení institucí a úkolů ZEU na EU. Z právního hlediska ZEU ale nadále existuje. Sloučení s EU nebylo přijatelné především pro neutrální státy.⁴⁰ [5]

Ve dnech 7. – 9. prosince 2000 se konal summit *Evropské rady* v Nice, kde došlo k dopracování koncepce stálých politických a vojenských struktur⁴¹, bylo rozhodnuto o prohloubení spolupráce s NATO a dokončení začleňování kapacit ZEU do EU. Také byla naznačena snaha o navázání spolupráce s Ruskou federací (RF), Ukrajinou (UA) a Kanadou. Jako další cíl EU bylo stanoveno vybudování operačních kapacit EU. Také plnění *Petersbergských misí* přešlo na EU. [5]

V roce 2003 byly zahájeny samostatné mise EU⁴² (*EUPM, Condordia, Artemis* atd.), v témže roce byla přijata *Evropská bezpečnostní strategie*⁴³.

Následujícího roku, 2004, vznikla EDA⁴⁴. Na zasedání Evropské rady ve dnech 17. – 18. června byl rovněž schválen *Headline Goal 2010*. Jeho obsahem byl koncept bojových skupin (BG) – *Battle Group Concept*.⁴⁵ BG je vojenská jednotka o velikosti 1 500 mužů

⁴⁰ WEU formálně funguje dále (Sekretariát, Parlamentní shromáždění), ale opravdu jen formálně, de iure. De facto nikoliv, ztratila svůj *raison d'être* Amsterdamem a Nice. (...) Co se neutrální týče, dost se zasloužili o inkorporaci *Petersbergských úkolů* do rámce *Smlouvy o EU*, chtěli tím jaksí s odkazem na mírové kapacity a mise zabránit militarizaci EU. [29]

Osobně se domnívám, že sloučitelnost byla nepřijatelná z toho důvodu, že Rakousko, Finsko a Švédsko, které zastávaly neutrální postoj, nebyly členy ZEU, a proto nechtěly, aby agenda ZEU přešla na EU, protože by to pro ně znamenalo závazek společné obrany, který je ve WEU.

⁴¹ *Politický a vojenský výbor* (civilní orgán na úrovni velvyslanců, připravuje agendu pro Radu EU, posuzuje mezinárodní situaci, připravuje koherentní odezvu EU na krize a dohlíží nad kontinuitou politického směřování ESDP), *Vojenský výbor EU* (nejvyšší vojenský orgán EU složený z ministrů obrany – zatupovaných MILREP, poradní funkce pro PSC, předkládá doporučení týkající se vojenských záležitostí) a *Vojenský štáb EU* (smíšený štáb, permanentní operativní činnost) od této doby fungují jako stálé instituce. Vznikly také nové instituce, a sice *Družicové centrum na produkci a vyhodnocování družicových a leteckých obrazů*, *Ústav pro bezpečnostní studia* ad.

⁴² Tím, že se EU aktivně zapojila do bojových operací, etablovala se jako autonomní hráč v oblasti silové politiky na mezinárodní úrovni. Avšak existují vážné obavy, že EU nemá dostatečné kapacity na realizaci vojenských akcí většího rozsahu, legislativní zabezpečení a pravděpodobně ani peníze. [4]

⁴³ Součástí kapitoly věnované legislativě.

⁴⁴ *European Defence Agency* (EDA) byla založena 12. července 2004. Jako instituce, patří do rámce Evropské Unie, podléhá z primárního práva EU *Smlouvě o EU* z Maastrichtu (1992). Hlavní sídlo je v Bruselu, Belgie. EDA je mezivládní agentura, pracující na poli rozvoje, výzkumu, získávání a vyzbrojování obranných schopností. *Evropská bezpečnostní strategie* identifikuje založení obrané agentury jako důležitý element v rozvoji flexibilnějších a účinnějších evropských armádních zdrojů. [39]

⁴⁵ BG jsou síly rychlé reakce EU. Jde o minimální vojensky efektivní soubor sil, který je schopný jak samostatných operací, tak i úlohy vstupních sil v počáteční fázi větší operace. Složené uskupení o počtu zhruba 1500 vojáků v poli, včetně sil bojové podpory a sil zabezpečení služeb v boji. Oblastmi možného nasazení je veškeré území mimo EU a místa podle EU *Watchlist* (seznam krizových oblastí). BG může být postavena na mezinárodních základech, čistá jednonárodní BG není vyloučena, je podřízena operačnímu velitelství EU. Plní úkoly v prostoru operace do 5 až 10 dnů po schválení operace na úrovni rady EU. Musí být schopna působit 30 dnů v prostoru operace s možným prodloužením na 120 dnů po doplnění. Může působit i v globálním měřítku. [6]

schopná efektivně, kredibilně, rapidně a samostatně vykonávat akce vyplývající ze zaměření zadavatele dané akce. [40]

Vytváření vlastních evropských bezpečnostních složek s sebou nese některá úskalí, ať už technického, nebo politického charakteru. Problematickým bodem byl vztah ESDP a NATO, kdy čím dál více krystalizoval fakt, že vytváření BG se neobejde bez kapacit NATO. [31] Na základě dohod *Berlin Plus*⁴⁶ přebrala EU některé operace od NATO a na jejich základě by tak v budoucnosti nemělo docházet ke zdvojování a neefektivitě.

Vzhledem k tomu, že ozbrojené složky budované na základě ESDP jsou reálným vykonavatelem bezpečnostní politiky EU, je jejich případný úspěch nebo neúspěch bytostně spojený s další existencí ESDP. [52]

K vytvoření ERRF, které měly vzniknout do roku 2003⁴⁷, nedošlo. V praxi jsou zavedeny pouze BG^{48, 49}. Z toho ovšem vyplývá, že EU může operovat na území konfliktu maximálně 120 dní (a to při rotačním principu, protože standardní doba působení je 30 dnů) a nemá žádné prostředky k dalšímu možnému působení. Formálně se počítá s nasazením ERRF, ale praxe je jiná. Takový způsob je značně neefektivní a celá účast by pak mohla postrádat smyslu. (Výjimkou mohou být operace, kde je potřeba rychlého zásahu a ten postačí na omezenou dobu, jako např. operace *Artemis* v DR Kongo.)

Evropská unie má v rámci EBOP kromě vojenských také nevojenské nástroje na zvládání krizí. Na svém zasedání v březnu 2002 rozhodla Rada ministrů o ustavení Policejní mise EU v Bosně a Hercegovině. Od prvního ledna 2003 převzaly evropské policejní síly operaci, která předtím probíhala pod hlavičkou OSN. Jednalo o první akci EBOP a jejím

⁴⁶ „V roce 2003 byla po dohodě o formě zapojení těch evropských členů NATO, kteří nejsou členy EU, mezi oběma organizacemi podepsána dohoda o principech jejich spolupráce. Na základě dohody má Evropská unie zaručený přístup k plánovacím kapacitám NATO, a pokud se rozhodne spustit vojenskou operaci, může také využít alianční SHAPE (*Vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě*) k operačnímu plánování. Pokud se tak EU rozhodne, může také pověřit zástupce vrchního velitele spojeneckých sil v Evropě (který je vždy Evropan) velením operace v rámci EBOP. Navíc NATO určilo seznam kapacit, které je s velkou pravděpodobností ochotné dát k dispozici Evropské unii, pokud je potřebuje. Funkčnost formátu *Berlin Plus* se potvrdila například při operaci *Concordia*, kde EU využila kapacity NATO i dvojky ve velení evropských aliančních sil jako operačního velitele. Proběhlo již také společné cvičení zaměřené na spolupráci EU se SHAPE. V prosinci 2004 unie převzala od NATO velení nad vojenskou operací v Bosně a Hercegovině.“ [46, online]

⁴⁷ Na základě *European Headline Goal*.

⁴⁸ Na základě *Headline Goal 2010*.

⁴⁹ Formálně existují jak ERRF, tak BG. Praktické, funkční a relevantní jsou pouze BG. ERRF je dnes podle Závěšického možné považovat již jen za historický milník. Avšak i projekt BG je velmi papírový. Osobní názor Závěšického zní: „Snad jen národní BG - tvořené jedním státem - ty jsou nejpravděpodobnější stran nasazení - respektive prohlášení akce jednoho státu za akci celé Unie. (...) Po jejich akci [BG – pozn. autorky] se počítá s příchodem početnějších sil z rámce ERRF, to je strategický scénář, který platí. Ale je to jen na papíře, praxe je to podle mého dost nereálná.“ [29, konzultace]

hlavním úkolem bylo pomoci úřadům v Bosně a Hercegovině při vytváření jejich vlastních policejních složek (do roku 2005). [78]

V současnosti operace EU probíhají na západním Balkáně (*Althea*, EUPM – policejní mise, EULEX Kosovo), jižním Kavkaze (EUMM – monitorovací mise v Gruzii), Středním východě (EUPOL COPPS – Palestina, EU BAM Rafah, Eujust Lex), Asii (EUPOL Afghánistán), Africe (EU NAVFOR Somalia, EU SSR Guinea-Bissau, EUPOL RD Congo, EUSEC RD Congo) a také v Evropě (asistenční mise na hranicích Moldávie a Ukrajiny). EU má také námořní operaci – mise *Atalanta* má za cíl bojovat proti somálským pirátům. (Více v kap. 3.4 ES/EU a NATO – společné akce a projekty.) [43]

Kompletní přehled operací v Příloze č. 4: Přehled operací EU.

2.3.2 NATO

V současné době NATO působí v misích KFOR – Kosovo od 1999, *Active Endeavour* – Středomoří od 2001, ISAF – Afghánistán od 2003 a NTIM – Irák od 2004.

Obr. 2.2: Mise KFOR v Kosovu

Zdroj: http://www.globalsecurity.org/military/ops/joint_guardian.htm

Mise KFOR má nastolit a udržovat bezpečné prostředí v Kosovu, vč. veřejného pořádku; monitorovat, ověřovat a v případě potřeby vynucovat dodržování dohod, které vedly k ukončení konfliktu v oblasti. Mírové síly KFOR vstoupily do Kosova pod mandátem OSN (rezoluce RB OSN č. 1244). [58]

Operace *Active Endeavour* je námořní akcí a zaměřuje se na boj proti mezinárodnímu terorismu. Cílem je demonstrovat odhodlání NATO v boji proti terorismu. Děje se tak monitorováním námořních operací a lodí v oblasti Středomoří. [74]

ISAF asistuje afghánské vládě a mezinárodnímu společenství při udržování bezpečnosti v místě působení aliančních jednotek. Jednotky pomáhají zajistit bezpečné prostředí pro konání svobodných a rovných voleb, šíření práva a obnovu země. Byly vytvořeny v roce 2001 po svržení Talibanu. NATO převzalo velení o dva roky později. [56]

Výcviková mise *NATO Training Implementation Mission* (NTIM) působí v Iráku. Zaměřuje se na výcvik a poradenství vybraným skupinám, zejm. vojenského velícího personálu Iráku, pomáhala při zakládání vojenské akademie (2005), výcvikového centra (2006). Koordinuje také národní příspěvky v podobě vojenského vybavení a výcviku. Všechny činnosti jsou přitom vykonávány v úzké spolupráci s iráckými úřady a ve spolupráci s koaličními jednotkami. Rozhodnutí činí Iráčané, NATO poskytuje rady a pomoc. [68]

2.4 Legislativní rámec v oblasti bezpečnosti

Pro legální užití (nejen) vojenské síly je samozřejmě nutné opírat se o platnou legislativu. Proto se nyní zabýváme legislativními dokumenty, ve kterých EU i NATO nacházejí oporu pro uplatňovaná bezpečnostní opatření.

2.4.1 ES/EU

V kontextu legislativy ES/EU se jedná o *Smlouvu o založení Evropského společenství* (SES), *Smlouvu o Evropské Unii* (SEU), revidovanou podle *Amsterdamské smlouvy* (AS) a *Niceské smlouvy* (NS), a *Evropskou bezpečnostní strategii* (EBS).

SES se primárně bezpečnosti nevěnuje.⁵⁰ Naopak, pokrývá ji SEU, zejména Hlava V *Ustanovení o SZBP*. Článek 2 SEU vymezuje základní cíl EU jako potvrzování své identity na mezinárodní scéně, zejména prováděním společné zahraniční a bezpečnostní politiky

⁵⁰ *Smlouva o založení ES* se věnuje pouze prvnímu pilíři maastrichtského chrámu, druhý (SZBP) a třetí pilíř jsou součástí EU a upravuje je proto *Smlouva o EU*.

včetně postupného vymezení společné obranné politiky, která by mohla vést v souladu s Článkem 17 ke společné obraně. [81]

Co se týče vztahů s NATO, upravuje je doslovně pouze Článek 17⁵¹. Jsou upraveny také vztahy k OSN. Členské státy, které jsou zároveň členy Rady bezpečnosti OSN, sladují svůj postup a informují ostatní členské státy. Stálí členové RB OSN, hájí postoje a zájmy Unie, aniž by tím byla dotčena jejich odpovědnost podle Charty OSN. [19]

Cíle SZBP jsou jasně vymezeny v Článku 11⁵². Pro provádění SZBP může Unie zaujímat společné strategie⁵³, společné postoje⁵⁴ a provádět společné akce⁵⁵. Mezi další nástroje patří vymezování zásad a obecných směrů SZBP, rozhodnutí Rady, mezinárodní dohody, deklarace, vedení politického dialogu se třetími zeměmi a posilování systematické spolupráce mezi členskými státy při provádění jejich politiky. [5]

⁵¹ „1. Společná zahraniční a bezpečnostní politika zahrnuje všechny otázky, které se týkají bezpečnosti Unie, včetně postupného vymezení rámce společné obranné politiky, která by mohla vést ke společné obraně, rozhodne-li tak Evropská rada. V tomto případě doporučí Evropská rada členským státům přijetí takového rozhodnutí v souladu s jejich ústavními předpisy.

Politika Unie podle tohoto článku se nedotýká zvláštní povahy bezpečnostní a obranné politiky některých členských států a uznává závazky některých členských států uskutečňujících svou společnou obranu v rámci Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO), které vyplývají ze Severoatlantické smlouvy a které jsou v souladu se společnou bezpečnostní a obrannou politikou vytvořenou v tomto rámci. V míře, v jaké to členské státy považují za vhodné, bude postupné vytváření rámce společné obranné politiky podporováno vzájemnou spoluprací v oblasti vyzbrojování.

2. Otázky upravené tímto článkem zahrnují humanitární a záchranné mise, mise k udržení míru a mise bojových jednotek k řešení krizí, včetně prosazování míru.

3. Rozhodnutí, která se týkají obrany podle tohoto článku, jsou přijímána, aniž jsou dotčeny politiky a závazky uvedené v odst. 1 druhém pododstavci.

4. Tento článek nebrání rozvoji užší spolupráce mezi dvěma nebo více členskými státy na dvoustranné úrovni v rámci Západoevropské unie (ZEU) a NATO, pokud tato spolupráce není v rozporu se spoluprací upravenou v této hlavě ani ji nenarušuje.“ [81, online]

⁵² Článek 11 SEU: „Unie vymezuje a provádí společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, která zahrnuje všechny oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky a jejímiž cíli jsou: chránit společné hodnoty, základní zájmy, nezávislost a celistvost Unie v souladu se zásadami Charty Organizace spojených národů; posilovat bezpečnost Unie ve všech formách; zachovávat mír a posilovat mezinárodní bezpečnost v souladu se zásadami Charty OSN, jakož i se zásadami Helsinského závěrečného aktu a cíli Pařížské charty, včetně těch, které se vztahují na vnější hranice; podporovat mezinárodní spolupráci; rozvíjet a upevňovat demokracii a právní stát, jakož i dodržování lidských práv a základních svobod.“ [81, online]

⁵³ Čl. 13 odst. 2: „Evropská rada rozhoduje o společných strategiích, které Unie provádí v oblastech, kde existují důležité společné zájmy členských států. Ve společných strategiích jsou vymezeny cíle, doba trvání a prostředky, které Unie a členské státy poskytnou.“ [81, online]

Dodnes byly přijaty pouze tři společné strategie EU: Společná strategie EU pro Rusko (12. 5. 1999, Brusel), pro Ukrajinu (11. 12. 1999, Helsinky) a pro Středomoří (19. 6. 2000, Santa Maria de Feira). (Více viz [5, s. 573].)

⁵⁴ Čl. 15: „Rada zaujímá společné postoje. Společné postoje vymezují přístup Unie ke konkrétní otázce zeměpisné nebo tematické povahy. Členské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní politiky byly v souladu se společnými postoji.“ [81, online]

⁵⁵ Čl. 14: „Rada přijímá společné akce. Společné akce jsou zaměřeny na řešení zvláštních situací, při nichž se operativní akce ze strany Unie považuje za žádoucí. Ve společných akcích jsou vymezeny cíle, rozsah, prostředky, které budou Unii poskytnuty, podmínky jejich provádění, a je-li to nezbytné, doba trvání.“ [81, online]

Podle Článku 19 odst. 1. „Členské státy koordinují svou činnost v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích. Na nich zastávají své společné postoje. V mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích, jichž se neúčastní všechny členské státy, zastávají zúčastněné státy společné postoje.“ [81, online]

AS zavedla novou možnost hlasování s označením tzv. konstruktivní abstinence. Zavádí ji Článek 23.⁵⁶

Podle Čl. 28 SEU Články 189, 190, 196 a. 199, 203, 204, 206 a. 209, 213 a. 219, 255 a 290 *Smlouvy o založení Evropského společenství* se vztahují na ustanovení týkající se oblastí uvedených v této hlavě.⁵⁷

Významným pro obranu se také stala dohoda mezi EU a NATO, **Berlin plus**⁵⁸, která zvýšila operační potenciál Unie. Deklaruje, že EU se musí stát jednotnější a její hlavní výzvou je propojení všech nástrojů bezpečnostní politiky do jednoho celku. Důležitost byla také přisouzena sjednocení vnějších politik všech členských států a bližší spolupráci s partnery. Zvláštní důraz je kladen na spolupráci s USA a Ruskou federací. Strategické oboustranně výhodné partnerství by se také mělo budovat s Kanadou, Japonskem, Indií a Čínou.

Evropská bezpečnostní strategie s názvem *Bezpečná Evropa v lepším světě* (*A Secure Europe In a Better World*) byla předložena Javierem Solanou a přijata hlavami členských států EU při zasedání Evropské rady v Bruselu dne 12. prosince 2003.

⁵⁶ „Rozhodnutí podle této hlavy přijímá Rada jednomyslně. Zdrží-li se přítomní nebo zastoupení členové hlasování, není to překážkou přijetí těchto rozhodnutí. Zdrží-li se člen Rady hlasování, může to odůvodnit formálním prohlášením podle tohoto pododstavce. V takovém případě není povinen provést rozhodnutí, uznává však, že rozhodnutí zavazuje Unii. V duchu vzájemné solidarity se dotýčný členský stát zdrží jakékoli činnosti, která by se mohla dostat do rozporu s činností Unie založené na takovém rozhodnutí nebo jí bránit, a ostatní členské státy jeho postoj uznávají. (...) Prohlásí-li člen Rady, že se z důležitých důvodů státní politiky, které musí uvést, zamýšlí postavit proti přijetí některého rozhodnutí kvalifikovanou většinou, hlasování se nekoná. Rada může kvalifikovanou většinou požádat, aby byla věc předložena Evropské radě k jednomyslnému rozhodnutí.“ [81, online]

⁵⁷ Podle stejného článku „správní výdaje, které orgánům vzniknou na základě ustanovení týkajících se oblastí uvedených v této hlavě, jsou hrazeny z rozpočtu Evropských společenství. Operativní výdaje, které vzniknou v souvislosti s prováděním výše uvedených ustanovení, jsou rovněž hrazeny z rozpočtu Evropských společenství s výjimkou výdajů na operace v souvislosti s vojenstvím nebo obranou a případů, kdy Rada jednomyslně rozhodne jinak. Nejsou-li výdaje hrazeny z rozpočtu Evropských společenství, hradí je členské státy podle klíče hrubého národního produktu, pokud Rada jednomyslně nerozhodne jinak. Členské státy, jejichž zástupci v Radě učinili formální prohlášení podle čl. 23 odst. 1. druhého pododstavce, nejsou povinny přispívat na financování operací v souvislosti s vojenstvím nebo obranou. Rozpočtový proces upravený ve Smlouvě o založení Evropského společenství se vztahuje na výdaje, které jsou hrazeny z rozpočtu Evropských společenství.“ [81, online]

⁵⁸ Dohoda byla podepsána 16. prosince 2002, v platnost vešla následující rok.

Část *Bezpečnostní prostředí: Globální výzvy a hlavní hrozby*⁵⁹ se věnuje hrozbám, které mohou ohrožovat bezpečnost v teritoriu ES/EU. Jako problémy identifikuje strategie větší závislost Evropy na propojení sítí dopravní, energetické a informační infrastruktury⁶⁰, nedostatečné přírodní zdroje a soupeření o ně⁶¹. Největšími hrozbami jsou podle strategie terorismus, extremismus, šíření zbraní hromadného ničení, regionální konflikty a nestabilita, možné zhroucení státní moci, organizovaný zločin⁶².

Podle kapitoly *Strategické cíle* musí EU myslet globálně, ale zároveň jednat lokálně. Integrace nových členů zvyšuje bezpečnost, ale zároveň posouvá blíže hranice problémovým oblastem.

Současnou strategickou prioritou je vyřešení izraelsko-arabského konfliktu, bez čehož se půjde jen těžko vypořádat s ostatními blízkovýchodními konflikty. Dalším místem užší spolupráce by se měla stát oblast Středomoří, tzv. Barcelonský proces a snahy o zlepšování vztahů s Arabským světem.

Samozřejmě problémem pro činnost Unie v rámci SZBP EU je neexistence právní subjektivity EU. Tu měla zavést *Smlouva o Ústavě pro Evropu* (zablokovaná Francií a Nizozemím), v současnosti se o to pokouší *Lisabonská smlouva*, která je v ratifikačním procesu. Nicméně se smlouvou má problém Irsko. Otázkou ovšem zůstává, zda by právní subjektivita něco změnila na prosazování národních zájmů v oblasti vnější bezpečnosti jednotlivých členských států. Přesto neexistence právní suverenity neznamena, že SZBP přetrvává pouze v rovině deklarativní. Důkazem je mnoho realizovaných misí⁶³.

⁵⁹ Národní bezpečnostní strategie USA (NBS) se shoduje v EBS v definování některých hrozeb. „NBS identifikuje tři základní hrozby pro bezpečnost Spojených států. Jsou to terorismus, regionální konflikty a proliferační zbraní hromadného ničení. Evropská unie přebrala všechny tyto hrozby a přidala k nim ještě dvě další: nefunkční státy (failed states) a organizovaný zločin.“ [90]

⁶⁰ zejména pokud se jedná o dodávky energií ze zahraničí. Navíc většina z nich pochází z rizikových oblastí (Ruská federace, Perský záliv a severní Afrika).

⁶¹ V příštích desetiletích jde zejména o zásoby vody.

⁶² OZ bývá často spojen s prodejem drog, lehkých palných zbraní a obchodem se ženami – tzv. bílým masem.

⁶³ O činnosti SZBP viz Rada EU. Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP – 2007. 2008 [cit. 31. 10. 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/CS_PESC.pdf>.

2.4.2 NATO

NATO je založeno na politické a vojenské spolupráci mezi nezávislými členskými státy, která je ustanovena v souladu s *Článkem 51* Charty OSN⁶⁴. Základním úkolem NATO je chránit svobodu a bezpečnost všech členů politickými i vojenskými způsoby. Základem jsou společné hodnoty demokracie, lidských práv a role práva. Nezaměřuje se pouze na zajištění obrany jednotlivých členských států, ale bezpečnost, stabilitu a zachování míru v celé euro-atlantické oblasti.

V legislativním rámci NATO se práce věnuje především dvěma dokumentům. Jedná se o *Washingtonskou smlouvu* (zakládající smlouva NATO, 1949) a *Strategický koncept NATO* z roku 1999.

Strategický koncept NATO byl přijat v 90. letech 20. st. poprvé po ukončení Studené války v roce 1991, ve změněné podobě potom podruhé na Radě Severoatlantické aliance konané ve Washingtonu D. C. ve dnech 23. – 24. dubna 1999. Shrnuje, že NATO úspěšně zajistilo svobodu členských zemí v Evropě během Studené války, kombinací obrany s dialogem dospěl konflikt Východ – Západ k míru. Nicméně po ukončení tohoto konfliktu bylo jasné, že vznikly nové politické i bezpečnostní potřeby.⁶⁵

NATO je vybudováno na koncepci společné obrany. Jeho cílem je stejná úroveň bezpečnosti členů.⁶⁶ Mezi základní cíle NATO patří bezpečnost (stabilní euro-atlantické bezpečné prostředí, založené na růstu demokratických institucí a mírových řešeních), konzultace podle čl. 4 *Washingtonské smlouvy*⁶⁷, dále zastrašování a obrana podle Článků 5 a 6 *Washingtonské smlouvy*⁶⁸. A posledním cílem je posílení bezpečnosti a stability euro-

⁶⁴ „Žádné ustanovení této Charty neomezuje, v případě ozbrojeného útoku na některého člena Organizace spojených národů, přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Opatření učiněná členy při výkonu tohoto práva sebeobranu oznámí se ihned Radě bezpečnosti; nedotýkají se nikterak pravomoci a odpovědnosti Rady bezpečnosti, pokud jde o to, aby kdykoli podle této Charty podnikla takovou akci, jakou považuje za nutnou k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.“ [55, online]

⁶⁵ Euro-atlantická bezpečnostní struktura se vyvinula z faktu, že NATO hraje klíčovou roli v etablování nových vzorů kooperace a porozumění v transatlantickém prostoru, zajištění širší stability. Aliance proto hraje neoddiskutovatelnou roli v upevňování a hájení pozitivních změn v nedávné minulosti, současnosti i budoucích bezpečnostních výzvách. NATO musí bránit společné bezpečnostní zájmy v bezpečnostním prostředí i jinde.

⁶⁶ NATO si je nicméně vědomo různých okolních podmínek a národních vojenských schopností.

⁶⁷ „Smluvní strany budou společně konzultovat vždy, když podle názoru kterékoli z nich bude ohrožena územní celistvost, politická nezávislost nebo bezpečnost kterékoli smluvní strany.“ [67, online]

⁶⁸ Čl. 5 říká, že „smluvní strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto odsouhlasily, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich uplatní právo na individuální nebo kolektivní obranu, uznané článkem 51 Charty Spojených národů, pomůže smluvní straně nebo stranám takto napadeným tím, že neprodleně podnikne sama a v souladu s ostatními stranami takovou akci, jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, s cílem obnovit a udržet bezpečnost severoatlantické oblasti. Každý takový útok a všechna opatření učiněná v jeho důsledku

atlantického prostoru, čímž má Severoatlantická aliance na mysli partnerství a krizový management, který má souvislost s Článkem číslo 7 *Washingtonské smlouvy*⁶⁹. Kolektivním cílem je vybudovat evropskou bezpečnostní architekturu, ve které i NATO bude posilovat svou roli.

Aliance si je přitom vědoma, že její bezpečnost závisí na široké škále vojenských i nevojenských rizicích, která jsou těžko předvídatelná.⁷⁰

Považuje se za organizaci otevřenou přijímání nových členů i spolupráci s ostatními mezinárodními organizacemi. Partnerstvím s nečlenskými zeměmi se NATO připravuje na přijetí nových členů.

NATO musí být plně akceschopná, podporuje proto nezbytné vojenské schopnosti pro zajištění misí. Síly Aliance musejí být schopny zabezpečit efektivitu i svobodu akcí.⁷¹ S tím souvisí dobrá výměna informací, konzultace (při významných změnách), spolupráce při vyvíjení nových operačních konceptů. Civilně-vojenská spolupráce je nezávislá (NATO má struktury oboje). Navzájem si asistují.

Struktura konvenčních sil by opět měla odpovídat složení Aliance, měla by být vyvážená. Aliance nemá k dispozici chemické ani biologické zbraně. Důvod držení nukleárních zbraní je politický – uchování míru a prevence nátlakových konfliktů.⁷²

NATO musí být připravena reagovat na nové výzvy a možnosti nového století. Cílem NATO je zabezpečit bezpečnostní prostředí a stabilitu, demokracii, mírová dohadování

budou neprodleně oznámena Radě bezpečnosti. Tato opatření budou ukončena, jakmile Rada bezpečnosti přijme opatření nutná pro obnovení a zachování mezinárodního míru a bezpečnosti“ a článek 6, že „pro účely článku 5 se za ozbrojený útok na jednu nebo více smluvních stran pokládá ozbrojený útok: na území kterékoli smluvní strany v Evropě nebo Severní Americe, na alžírské departementy Francie, na území Turecka nebo na ostrovy pod jurisdikcí kterékoli smluvní strany v severoatlantické oblasti severně od obratníku Raka; na ozbrojené síly, lodě či letadla kterékoli ze smluvních stran, jež se nacházejí na nebo nad jejich územím nebo na jakoukoli oblast v Evropě, kde byla rozmístěna vojska jakékoli smluvní strany po datu, kdy Severoatlantická smlouva vstoupila v platnost.“ [67, online]

⁶⁹ „Tato smlouva se nedotýká a nebude žádným způsobem vykládána, jako by se dotýkala práv a povinností smluvních stran, které jsou členy Spojených národů, vyplývajících z Charty, ani základní odpovědnosti Rady bezpečnosti za zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.“ [67, online]

⁷⁰ Obsahují nejistotu a nestabilitu uvnitř a okolo euro-atlantického prostoru a možnost regionální krize na periferii Aliance. Jde také o ekonomické, sociální i politické hrozby a těžkosti. Dalším faktorem rizik je existence nukleárních sil mimo prostředí Aliance. Přes proliferaci mohou znamenat přímé ohrožení populace, teritoria a sil Aliance.

⁷¹ Princip zní: útok na jednoho je útokem na všechny (řídí se článkem 5 *Washingtonské smlouvy*). Klíčovými vlastnostmi jsou: kolektivní plánování sil, společné financování, společné operační plánování, multinacionální formace, velení a řízení, integrovaný systém vzdušné obrany, harmonie rolí a odpovědností v Alianci (mezi státy) a mnohé další.

⁷² Existují proto, aby byla NATO schopna odpovědět na vojenskou agresi (zvláště USA, UK a Francie).

konfliktů (či sporů). Významným závěrem dokumentu je také proklamace, že vést válku není v zájmu NATO.

2.5 Oblasti zájmu ES/EU a NATO

„Sféry zájmu Evropské unie a NATO se již několik let překrývají podobně jako většina jejich členské základny. Není se proto čemu divit, že jejich vzájemný vztah a spolupráce je důležitým prvkem evropské zahraniční a bezpečnostní politiky i předmětem mnoha diskusí.“ [46, online]

Je otázkou, jakým způsobem a v jakém geografickém rámci má Severoatlantická aliance preferované hodnoty prosazovat. S tím souvisí případné posilování spolupráce se zeměmi, které leží sice mimo geografický rámec NATO, avšak vyznávají stejné nebo podobné hodnoty. Jedná se především o Austrálii, Nový Zéland, Japonsko, Jižní Koreu a Tchaj-wan. Jde také o spolupráci s nestátními aktéry. [14]

„Hlavním důvodem přátelství mezi evropskými a severoamerickými členy Aliance je plnění politických cílů, podložených vojenskou spoluprací a spoluprací při tvorbě obranného systému, stejně jako spoluprací a konzultacemi na poli ekonomickém, vědeckém, životního prostředí či na dalších relevantních úkolech.“ [79, online]

Je nasnadě, že NATO zahrnuje mnohem širší oblast působnosti, než SZBP EU. Co se týče účelu akcí EU, zaměřuje se SZBP především na krizový management a humanitární intervence v krizových oblastech (konflikty regionálního charakteru, přírodní katastrofy). Příklady takových misí mohou být např. EUSEC RD Congo, EULEX KOSOVO. Také se zaměřuje na boj proti terorismu (např. EUPOL AFGHANISTAN). To znamená geograficky oblast Balkánského poloostrova, Afriky, Blízkého východu, Asie a Jižního Kavkazu. V těchto regionech, mimo jiné, NATO také působí.

Následující kapitola se zaměří na spolupráci Evropské unie a NATO, konkrétně na aspekty její podstaty (tematické a geografické vymezení), institucionalizace a reálného fungování. V neposlední řadě dojde i ke zhodnocení spolupráce.

3 TRANSATLANTICKÁ SPOLUPRÁCE EU A NATO

Transatlantické bezpečnostní, vojenské a politické spojení má silný základ v hospodářské spolupráci. Bez reálné ekonomické základny a partnerství není naděje na funkční a schopné společenství bezpečnostní. [30] Platí to také naopak. Nedostatečná koordinace v oblasti zahraniční politiky EU komplikuje rozvíjející se vnější obchodní vztahy. [23]

„Vztahy mezi Evropou a Severní Amerikou byly vždy středem zájmů Aliance. Po druhé světové válce se evropské hospodářství nacházelo ve stavu ochromení a evropští členové NATO byli tudíž silně závislí na Spojených státech.“ USA měly v úmyslu nejen postavit na nohy budoucího partnera, ale také měly zájem na evropském bezpečnostním prostředí z důvodu uskutečňování vlastních zájmů na kontinentě. [69, online]

Podle NATO „byly iniciativa a vůdčí role Spojených států katalyzátorem hospodářské a vojenské obnovy starého kontinentu a přispěly k soustředění tvůrčích sil pro obnovu a smír Evropy. Rovněž vytvořily základní podmínky pro následný vznik a rozvoj Evropské unie.“ [69, online]

V dalších letech, postupně, jak se Evropa rozvíjela, sílila a sjednocovala, se transatlantické vztahy vyvíjely v závislosti na situaci ve světě. [69]

„Severoatlantická aliance byla vždy obranou proti společnému nepříteli. Z hlediska ochrany životně důležité ekonomické výměny je to logické.“ [30, s. 4] Konec Studené války se vyznačoval několika faktory: klesla ochota investovat do obrany ze strany evropských států, politicky došlo k rozštěpení relativní jednoty a byla posílena bezpečnostní dimenze evropské integrace bez jasných limitů; došlo k růstu vzájemné hospodářské výměny mezi regiony na všech stranách Pacifiku⁷³ a vyvstala potřeba nahradit někoho v roli společného nepřítele⁷⁴. [30]

Podle Kampa v minulosti chyběla buď rozhodná přiznání k evropsko-americkému přátelství, nebo existovaly obavy z možných trhlin a rozporů v transatlantických vztazích. To také ukončení Studené války změnilo. [2]

⁷³ To znamenalo relativní pokles významu ekonomické vazby mezi Evropou a Severní Amerikou.

⁷⁴ NATO a jeho členské státy se pustily do hledání nového smyslu aliance. Novým nepřítelem, jak se zdálo, se měl stát terorismus. Ale operace proti terorismu zatím nezaznamenávají valného úspěchu (vnitřní stav Iráku, zhroutěný stát-Afgánistán, bombardování Srbska).

Dnes tvoří evropští a severoameričtí spojenci rozsáhlé transatlantické společenství, zabývající se politickými, ekonomickými a bezpečnostními otázkami. Toto společenství je založeno na vzájemné interdependenci, společných hodnotách a společných zájmech. Členské státy NATO pracují společně na stále náročnějších transatlantických úkolech, od zabezpečování trvalého míru v jihovýchodní Evropě a stabilizaci situace v nových demokratických státech až po boj s mezinárodním terorismem a prevenci před šířením zbraní hromadného ničení. [69]

Na druhou stranu skýtá současné mezinárodní prostředí překážky udržení a rozvoji silné spojenecké vazby přes Atlantik. „Vytváří se zde konkurence ve vojensky neschopné Evropské unii, která si však do vínku nedává žádná omezení a s Lisabonskou smlouvou je realita obranné unie formálně již na dosah, bez faktického ohledu na NATO. Evropské státy nechtějí přispívat společnému vojenskému úsilí vlastními ozbrojenými silami, jak bez ohledu na správnost volby dokazuje Afghánistán a ISAF.“⁷⁵ [30, s. 5]

Co je tedy skutečně obsahem formálních dokumentů, bude předmětem následujícího textu.

3.1 Oblasti spolupráce EU a NATO

Na spolupráci EU a NATO můžeme nahlížet ze dvou hledisek – jednak podle funkcí, které jsou plněny stran spolupráce a také podle geografických oblastí, ve kterých se spolupráce uskutečňuje.

3.1.1 Funkční rámec pro spolupráci

NATO a Evropská unie spolupracují na prevenci a řešení krizí a vojenských konfliktů v Evropě i mimo ni. Sdílejí přitom společné strategické zájmy a pracují v duchu komplementarity a partnerství.

NATO přisuzuje spolupráci s EU velkou důležitost⁷⁶. Dodává, že „úzká spolupráce je důležitým elementem v rozvoji mezinárodního *komplexního přístupu* ke krizovému managementu a operacím, které vyžadují aplikaci jak vojenské, tak civilní složky.“ [70, online]

⁷⁵ O společných akcích více v kapitole 3.4 ES/EU a NATO – společné akce a projekty.

⁷⁶ To lze potvrdit s ohledem na prostor věnovaný spolupráci s EU v příručce NATO (NATO Handbook), která je každoročně vydávána jako ucelený přehled o NATO s aktuálními informacemi o probíhajících misích apod. NATO dodává, že je mu silná ESDP jediné ku prospěchu a posiluje transatlantické bezpečnostní partnerství.

Je deklarováno, že pravidelná setkání oficiálních představitelů se konají za účelem diskuze nad společnými zájmy, a to na různých úrovních⁷⁷. Pravidelný kontakt má být zajišťován také mezi personálem (štáby) obou organizací, a to: *NATO's International Staff* a *International Military Staff* vs. *European Union's Council Secretariat* a *Military Staff* společně s *European Defence Agency*.⁷⁸ Pro usnadnění spolupráce na operační úrovni bylo zajištěno permanentní vojenské spojení.⁷⁹

Spolupráce se začala rozvíjet po podepsání *Prohlášení EU-NATO o Evropské bezpečnostní a obranné politice* (prosinec 2002) a dohod *Berlin Plus* (březen 2003).⁸⁰

Další oblastí, kde je spolupráce nutná a má potenciál k dalšímu rozvoji, je rozvoj obranných schopností armád NATO i EU. V květnu 2003 byla založena *Skupina NATO-EU pro schopnosti* (*NATO-EU Capability Group*) za účelem zajištění koherence a vzájemného posilování úsilí o rozvoj schopností jak NATO, tak EU. Uplatnění skupina našla např. v iniciativě vytváření BG a *NATO Response Force* (Sil rychlé reakce NATO).⁸¹

V červenci 2004 byla také založena EDA⁸², která se zabývá rozvojem obranných schopností, spoluprací ve vyzbrojování, akvizicích a výzkumem.

Prostor pro spolupráci se, zejména po útocích na WTC (Světové obchodní centrum) v New Yorku, USA dne 11. září 2001, nabízí v oblasti boje proti terorismu a proliferaci WMD⁸³.

Podle Weisse je ale bohužel realita jiná a spolupráce mezi Unií a NATO dosti skřípe.⁸⁴ [27]

⁷⁷ Např. ministrů zahraničních věcí (jednou za půl roku), velvyslanců členských zemí (v Severoatlantické radě a v Politickém a bezpečnostním výboru EU; šestkrát ročně), vojenské výbory NATO a EU (dvakrát za pololetí), výměna informací by měla probíhat i na úrovni výborů a štábů. [27]

⁷⁸ Názvy byly ponechány v původním jazyce, protože překlad do češtiny není snadný. Nicméně jedná se o poradní a administrativní orgán se sídlem v Bruselu, který spadá do civilní struktury NATO (*International Staff*) a *Mezinárodní vojenský štáb*, který spadá do vojenské struktury NATO a na straně EU jsou to *Sekretariát Rady EU*, *Vojenský štáb* a *Evropská obranná agentura* (EDA).

⁷⁹ Jakýsi *NATO permanentní spojovací tým* (*NATO Permanent Liaison Team*) operuje od listopadu 2005 ve *Vojenském štábu EU* a *Buňka EU* (EU Cell) byla ustanovena na bázi SHAPE (strategické velení NATO pro operace v Monsu, Belgie; viz poznámka č. 24)

⁸⁰ Oba dokumenty jsou součástí kapitoly 3.2 Institucionalizace spolupráce.

⁸¹ Viz kapitola 2.3 Současné akce a projekty.

⁸² Viz poznámka pod čarou č. 43.

⁸³ WMD = weapons of mass destruction, tj. zbraně hromadného ničení.

⁸⁴ Viz kap. 3.5 Hodnocení spolupráce.

3.1.2 Geografické prostředí spolupráce

Balkán

Publikace *Společný přístup pro západní Balkán* (vydáno v červenci 2003) podává přehled o základních oblastech spolupráce a akcentuje společnou vizi a rozhodnutí obou organizací přinést stabilitu do regionu. V oblasti Balkánu byly operace (podle formátu *Berlin Plus*) vedeny v bývalé jugoslávské republice Makedonie (FYROM), Bosně a Hercegovině a Kosovu.

Ostatní regiony

NATO a EU spolupracují v Afghánistánu, Dárfúru a také kooperují v souvislosti s piráty v somálských vodách.

Pro vlastní operace EU se nabízí Afrika, odkud budou na Evropu stále silněji a častěji narážet vlny migrantů a kde se nacházejí obrovská množství surovin. Hrozby mezinárodnímu obchodu a bezpečnosti dodávek a obchodních tras jsou přetrvávající výzvou. Pro kooperaci s USA se jeví jako pravděpodobný mj. Blízký a Střední východ. [30]

EU a NATO spolupracují nejen v oblastech, ve kterých mají obě organizace rozmístěny své jednotky, ale vedou také strategický dialog prostřednictvím center politického rozhodování⁸⁵, která obě sídlí v Bruselu (Belgie).⁸⁶ [70]

3.2 Institucionalizace spolupráce

Intitucionalizované vztahy byly založeny v průběhu devadesátých let 20. st. a vedly k většímu podílu evropské zodpovědnosti v bezpečnostních otázkách. Důvodem, proč se institucionalizovaly až počátkem nového milénia, byly zejména technické problémy⁸⁷ a politické problémy mezi Tureckem a Řeckem.

Prvním dokumentem, který ukazuje na skutečné ustanovení vzájemné spolupráce je *Deklarace Rady EU z Nice*⁸⁸, která vzešla ze zasedání Evropské rady v Nice, konaného v prosinci 2000. Došlo v ní k dopracování koncepce stálých politických a vojenských struktur, bylo rozhodnuto o prohloubení spolupráce s NATO a dokončení začleňování kapacit ZEU.

⁸⁵ Tj. Severoatlantická rada (NATO) a Politický a bezpečnostní výbor EU (EU).

⁸⁶ Problematika je více rozvedena v kapitolách 3.1.1 Funkční rámec pro spolupráci a 3.4 ES/EU a NATO – společné akce a projekty.

⁸⁷ Např. zajištění bezpečnosti předávaných informací.

⁸⁸ I když na Summitu NATO v roce 1999 byla přijata deklarace o komplementární spolupráci EU a NATO, která vedla později k podpisu *Berlin Plus Agreement*. *Deklarace Rady EU z Nice* byla podepsána 16. prosince 2000).

Také byla naznačena snaha o navázání spolupráce s RF, UA a Kanadou. Jako další cíl EU bylo stanoveno vybudování operačních kapacit EU. [5]

Politické principy podtrhující spolupráci potom spatřily světlo světa v prosinci 2002 v *Prohlášení EU-NATO o Evropské bezpečnostní a obranné politice (NATO-EU Declaration on ESDP)*.

Prohlášení poskytuje EU zajištěný přístup k plánovacím schopnostem NATO pro její vlastní vojenské operace. Zdůraznila politické principy strategického partnerství, což jsou následující: efektivní vzájemné konzultace; rovnost s ohledem na autonomii rozhodování obou organizací; respektování zájmů členských států EU a NATO; respektování principů Charty OSN⁸⁹ a koherentní, transparentní a vzájemně se posilující rozvoj (mezi organizacemi) vojenských požadavků na schopnosti vojenských složek, které jsou společné oběma organizacím.

V březnu 2003 byla podepsána *NATO-EU Agreement on Security of Information a Framework agreement*. V praxi vztah funguje od operace *Concordia* ve FYROM⁹⁰. [93]

Téhož roku byla po dohodě o formě zapojení těch evropských členů NATO, kteří nejsou členy EU, mezi oběma organizacemi podepsána dohoda o principech jejich spolupráce s názvem *Berlin Plus*. Dohoda poskytuje základnu pro kooperaci v krizovém managementu tím, že poskytuje EU přístup ke společným jednotkám a schopnostem NATO pro vedení operací Evropskou unií, zahrnuje uspořádání velení a asistenci v operačním plánování⁹¹.

⁸⁹ Jedná se také o reflexi lidských práv, na základě kterých často operace probíhají. Právně závazné dohody o lidských právech sjednané pod záštitou OSN: *Mezinárodní pakt o ekonomických, kulturních a sociálních právech* (v platnost vstoupil roku 1976, ke konci roku 2003 byl ratifikován již 148 státy; jeho dodržování je monitorováno *Komisí pro ekonomická, sociální a kulturní práva*), *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* (vstoupil v platnost v roce 1967, ratifikováno 151 státy (konec roku 2003); dodržování monitorováno *Komisí pro lidská práva*; součástí paktu jsou dva opční protokoly (druhý – z roku 1989 se týká zrušení trestu smrti, přijalo 43 států); tyto dohody činí z práv zde vymezených právně závazné povinnosti a ustavují orgány dohlízející na jejich dodržování). Vedle univerzální *Všeobecné deklarace lidských práv* existují regionální úpravy lidských práv (*Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod* (1950), *Americká úmluva o lidských právech* (1969), *Africká charta práv člověka a národů* (1981), *Arabská charta* (1994)). V průběhu dalších desetiletí byly vypracovány a přijaty další mezinárodní dokumenty v oblasti ochrany lidských práv, které se zaměřují na specifické oblasti (patří zde např.: *Úmluva o právním postavení uprchlíků*, *Deklarace práv dítěte*, *Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen*, *Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidy* nebo *Úmluva o odstranění všech forem diskriminace*). [1]

To potvrzuje i Navrátil. Část *Smlouvy o EU*, věnující se druhému pilíři, zdůrazňuje návaznost na *Chartu OSN*, na *Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod* (1950), na *Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě* (1975) a na *Pařížskou chartu pro novou Evropu* (1990). [17]

⁹⁰ Viz kapitola 3.4.1 FYROM.

⁹¹ Platí, že pokud se EU rozhodne spustit vojenskou operaci, může využít alianční SHAPE (*Vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě*) k operačnímu plánování. Pokud se tak EU rozhodne, může také pověřit zástupce vrchního velitele spojeneckých sil v Evropě (který je vždy Evropan) velením operace v rámci EBOP. Navíc

„Berlin Plus dává Alianci možnost podpořit operace vedené pod hlavičkou EU, ve kterých se samo NATO jako celek neangažuje.“⁹² [70]

3.3 Participace na spolupráci

Existují zde tři skupiny států (podle členství v organizacích), které se podílí na spolupráci EU a NATO (participace na setkáních EU-NATO).

V první řadě je to dvacet jedna států, které jsou členy EU i NATO (Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Francie, Itálie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko a UK). Druhou skupinu tvoří členské státy NATO, které nejsou členy EU (Kanada, Island, Norsko, Turecko a nově také Albánie a Chorvatsko). A do třetí patří státy EU, které sice nejsou členy NATO, ale účastní se *Partnerství pro mír* – PfP (Rakousko, Finsko, Irsko, Švédsko a od roku 2008 Malta). Kypr se setkání účastní jen příležitostně na různých úrovních (není totiž v PfP).

Více se tomuto tématu bude věnovat kapitola 4.2 Členství států v EU a NATO a jejich vztahy k nečlenským zemím, vč. dimenze vzájemných vztahů.

3.4 ES/EU a NATO – společné akce a projekty

Ačkoli se NATO dokázalo v průběhu 90. let 20. st. poměrně úspěšně adaptovat na nové bezpečnostní prostředí, nepředstavovalo nejlepší nástroj pro řešení některých problémů. Evropané totiž potřebovali reagovat na krize v blízkých regionech (Balkán, Afrika), USA se oproti tomu zaměřovaly na problémy s globálním dopadem. Neschopnost EU krize řešit si ale znovu a znovu vyžadovala angažmá USA. Proto britská strana změnila nakonec postoj a podpořila budování kapacit EU. [27]

Deklarace ze Saint-Malo stanovila, že se EU bude angažovat pouze tam, kde není zapojeno NATO, ale zároveň neupřesnila, jak přesně se rozhodnutí EU váže na rozhodnutí NATO. Požadavek na úzkou spolupráci při provádění misí pramení ze snahy o snižování nákladů a šetření zdrojů na kritické oblasti přímo související s akceschopností armád členských států. [27]

NATO určilo seznam kapacit, které je s velkou pravděpodobností ochotné poskytnout Evropské unii, pokud je bude potřebovat.

⁹² To se ale nepovedlo zkoordinovat při operacích v Dárfúru, viz kap. 3.4.5 Dárfúr.

EU a NATO, jak již bylo řečeno výše, spolupracují na misích/operacích. Ve větší míře lze hovořit spíše o přebírání misí za účelem zajištění zejm. civilního posláním, ale s využitím schopností a kapacit NATO v souladu s ustanoveními *Berlin Plus*.⁹³

3.4.1 FYROM

EU dne 31. března 2003 spustila misi s názvem *Concordia*, čímž ji převzala od NATO (mise NATO se jmenovala *Operation Allied Harmony*). *Concordia* byla ukončena v prosinci 2003. Mise byla spuštěna na výslovnou žádost vlády FYROM, měla přispět ke stabilnímu bezpečnostnímu prostředí, přinést mír, demokracii a prosperitu tak, aby zde další působení mezinárodních bezpečnostních sil již nebylo nutné. [44]

Jednalo se o první misi uskutečněnou v rámci *Berlin Plus*, ve které byly EU k dispozici jednotky NATO. Funkčnost formátu tedy byla potvrzena. EU ve FYROM měla celkem tři mise: EUPAT – policejní dohled, *Concordia* a *Proxima* (policejní mise).⁹⁴

3.4.2 Bosna a Hercegovina⁹⁵

Původní mise SFOR (NATO) byla nahrazena operací *Althea* 2. prosince 2004. Síly EUFOR (EU)⁹⁶ čerpají z odborných znalostí NATO v oblasti plánování a dalších aliančních jednotek a schopností. Došlo zde také k personálnímu propojení v osobě velícího důstojníka a operační velitelství EU je uskutečňováno v SHAPE.

Úkolem operace *Althea* je dohlížet na dodržování míru a bezpečnosti a stabilizaci situace v zemi. Aktivita Evropské unie navíc směřují i k budoucímu vstupu Bosny a Hercegoviny do EU. Stabilizační a asociační dohodu, která je prvním krokem ke členství v Unii, země podepsala vloni v červnu. [73]

⁹³ Podrobné informace o operacích EU lze nalézt na webové stránce <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=en>.

⁹⁴ Všechny tři mise EU již byly ukončeny.

⁹⁵ Ve dnech 12. – 13. března 2009 se v Praze konalo neformální setkání ministrů obrany členských zemí EU. Všichni se shodli na tom, že vojenské operace EU jsou úspěšné a přispívají ke stabilitě a bezpečnosti v místech, kde působí. Hlavním tématem byly vojenské operace EU v Bosně a Hercegovině, Čadu a Středoafričské republice a v Somálsku.

Ministři se shodli na tom, že operace v Bosně je z vojenského hlediska splněná a diskutovali možnosti jak ji transformovat na výcvikovou a poradní misi. Konkrétní časový plán však EU dosud nemá a k jednání o dalším osudu bosenské operace se mají ministři vrátit na květnové Radě v Bruselu. [73]

⁹⁶ Opět pod smlouvou *Berlin Plus*.

3.4.3 Kosovo

NATO vedlo v Kosovu peacekeepingovou⁹⁷ misi (KFOR) od roku 1999. EU přispívá civilními jednotkami misi UNMIK (UN Mission in Kosovo – Mise OSN v Kosovu) a převzala odpovědnost za policejní část⁹⁸ mise OSN. V prosinci 2008 započala vlastní misi EULEX (The EU Rule of Law Mission in Kosovo), která je vůbec nejrozsáhlejší civilní misí, vedenou pod EBOP. Jejím hlavním cílem je asistovat a podporovat kosovské autority v oblasti práva (zvláště policie, jurisdikce a celních věcí). V oblasti spolupracují EULEX a KFOR velmi úzce, např. spolu tvoří tým podporující *Zvláštního velvyslance Generálního tajemníka OSN*⁹⁹ ve vyjednávání nad budoucím statutem Kosova.

3.4.4 Afghánistán

NATO a EU hrají klíčovou roli v přinášení míru a stability (bringing peace and stability) do Afghánistánu v rámci snah mezinárodního společenství o implementování komplexního přístupu při obnově země. ISAF pomáhá od roku 2003 a pod mandátem OSN vytvářet stabilní a bezpečné prostředí, ve kterém by mohly být budovány demokratické instituce, prostředí práva a rekonstruována země.

EU (EBOP) do oblasti vstoupila v červenci 2007 jako mise EUPOL. Iniciovala také program pro reformu soudnictví a pomáhá s financováním civilního projektu NATO – probíhajícím PRTs (Provincial Reconstruction Teams, tedy Provinční rekonstrukční týmy), které jsou řízeny členským státem EU. Pomáhaly např. při prezidentských volbách v roce 2004 (podpory příprav volebního procesu a zajištění bezpečnosti při volbách).

⁹⁷ Peacekeeping je jednou z forem operací na podporu míru prováděných NATO. Jedná se o „udržování míru“. Jejich zavedením NATO reagovalo na neschopnost okamžité reakce OSN na krizi (také z důvodu složitých byrokratických postupů). Navíc NATO provádí mnohem náročnější a robustnější operace než je toho schopna OSN. [24]

⁹⁸ V souvislosti s civilními misemi se objevují možnosti spolupráce ve věcech, které jsou součástí třetího pilíře (tedy policejní záležitosti, jurisdikce). Více o tomto tématu je možné se dozvědět např. v PACEK, B.; PLONKA, P. Evropské četnické síly: Budoucnost vojenských a policejních aktivit v zahraničních misích a operacích. Vojenské rozhledy, roč. 2007, č. 3, s. 132-134. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS. ISSN 1210-3292.

⁹⁹ V současnosti je jím Martti Ahtisaari.

3.4.5 Dárfúr¹⁰⁰

Jak NATO, tak i EU, podporují misi UNAMID (hybridní operace Africké unie a OSN) v Dárfúru (Súdán). Mise EU nese název AMIS. Nese jak vojenské, tak civilní znaky. Poskytovala vybavení a jednotky, zajišťovala plánování a technickou pomoc a vysílala vojenské pozorovatele. Zabývala se také přípravou afrických jednotek, pomáhala s taktickými a strategickými přesuny a zajišťovala policejní pomoc a výcvik. Během dvou a půl letého mandátu bylo nasazeno několik desítek jednotek EU. [45]

V Dárfúru se angažovaly obě organizace. To je ale nutno považovat spíše za výjimku, protože jinak se dělba regionů a práce daří bez větších komplikací. [27] Limity spolupráce ukázala neschopnost EU a NATO dohodnout se právě na společné pomoci Africké unii při operaci v Dárfúru. Výsledkem bylo vytvoření dvou oddělených leteckých mostů.¹⁰¹ [46]

3.4.6 Somálsko

Od září 2008 námořní síly NATO a EU rozmisťují své jednotky, za účasti dalších aktérů, podél pobřeží Somálska za účelem anti-pirátských misí.¹⁰² [70]

V rámci operace *Atalanta*, která je vůbec první námořní operací Evropské unie, se tedy evropské jednotky zaměřují na boj s piráty u pobřeží Somálska. „Mise pod velením Velké Británie působí v Adenském zálivu u somálských břehů od prosince 2008. EU zde své

¹⁰⁰ S touto operací souvisely také mise v Čadu a Středoafričské republice (EUFOR TCHAD/RCA), které již byly ukončeny a předány OSN.

„Evropské jednotky působily ve východní části Čadu a severovýchodě Středoafričské republiky na základě mandátu Rady bezpečnosti OSN. Jejich úkolem byla v první řadě ochrana uprchlíků z provincie Dárfúr v sousedním Súdánu, kteří před tamními vládními vojsky utekli právě na východ Čadu. Súdánský režim je obviňován z genocidy v průběhu válečného konfliktu v Dárfúru.

Operace v Čadu podle členských zemí splnila svůj cíl ochránit uprchlíky z Dárfúru a lze ji tedy hodnotit jako úspěšnou. Pro EU úspěch mise znamená posílení image evropské bezpečnostní a obranné politiky ve světě. Odchod evropských jednotek z Čadu ale neznamená, že by Unie o tuto oblast ztratila zájem.“

Mise v Čadu a Středoafričské republice byla vůbec největší dosavadní evropskou vojenskou misí. Účastnilo se jí 26 členských zemí EU, vč. České republiky.

[73, online]

¹⁰¹ Členové NATO popírají rozpor ohledně Dárfúru. Ministři obrany zemí NATO dali zelenou operaci letecké přepravy afrických jednotek do súdánského regionu Dárfúr, první misi aliance v Africe. Zvláště též zdůrazňovali, že neexistoval žádný konkurenční boj s oddělenou misí Evropské unie poté, co člen NATO Francie uvedla, že její nabídka transportu dvou senegalských praporů je pod záštitou EU, nikoliv NATO. Spojené státy mají zajistit přepravu pro rwandské vojáky, Francie pro senegalské. Washington chtěl celou akci koordinovat v rámci NATO, Francie však trvala na tom, že její role v misi bude součástí balíčku EU. Německý ministr obrany Peter Struck uvedl, že Německo nabídne svou leteckou dopravu a podtrhl, že není důležité, zda-li v rámci NATO či EU. Británie oznámila, že využije obou orgánů při směřování své pomoci v Dárfúru. [37]

¹⁰² Piráti v somálských vodách napadají lodě cizích států i mezinárodních společenství za účelem získání výkupného. Piráti mají základny v přístavech na severovýchodě Somálska, které je v současnosti zhrouteným státem, tudíž není schopno vykonávat státní správu na svém území. Zde je velký potenciál pro vojenské akce NATO, EU, či společné akce jiných zemí (např. Ruska ad.).

jednotky vyslala poté, co začal neúměrně stoupat počet přepadených lodí, za něž pak únosci požadovali výkupné v řádu milionů dolarů. Piráti ohrožují nejen obchodní lodě, ale i plavidla s humanitární pomocí určené vysídleným Somálcům. Čtyři válečné lodě a jeden pozorovací letoun mají proplouvající lodě před piráty chránit a na útoky mají právo odpovědět silou.“ [73, online]

Za úspěch ministři označili podpis dohody mezi EU a Keňou, k němuž došlo počátkem března t. r. na české ambasádě v Nairobi. Piráti, které jednotky zajmou, budou podle dohody souzeni a uvězněni právě na území Keni.

Evropské jednotky mají v oblasti působit po dobu jednoho roku. Prozatím to ale vypadá, že se členské státy shodnou na tom, že my měla operace pokračovat i po tomto datu. [73]

3.5 Hodnocení spolupráce

Při hodnocení spolupráce mezi EU a NATO se nelze vyhnout srovnání obou organizací. Obě přitom působily na evropském kontinentu v podstatě po celou dobu své existence. [27]

NATO, které má za sebou více než půl století existence, je rozvinutou vojenskou aliancí (jako vojenská aliance tak bylo založeno) a kvůli proměnám bezpečnostního prostředí v minulosti několikrát provádělo korekci svého strategického konceptu.

V případě Evropské unie, podíváme-li se na organizační strukturu (ponechání suverenity členských zemí v otázkách druhého pilíře), zjistíme, že SZBP je málo rozvinutá v oblastech společné vojenské obrany nebo jednoznačných tvrdých sankcí. Mezivládní povaha SZBP a politické kompromisy dávají vzniknout bezpečnostní politice, která by se dala označit spíše za měkkou bezpečnost (soft security). [54]

Je také možné konstatovat napětí mezi nepochybným a výrazným vývojem administrativních struktur SZBP EU a její výkonné vojenské úrovni a stagnací na úrovni rozhodovacích politických orgánů. Při pohledu na praktické provádění této politiky existuje rozpor mezi narůstajícím množstvím a intenzitou společných aktivit na jedné straně a periodicky se opakující neschopností Unie dohodnout se na jednotném postoji a zasáhnout v případě závažných, často zlomových krizí, na straně druhé.¹⁰³

¹⁰³ Eichler shrnuje pozitiva a negativa EU takto: „Slabiny EU – zaostávání v zavádění nejmodernějších zbraňových systémů; mimo oblast NATO se účastní pouze necelá 2 % z celkového počtu dvou milionů

Nevidíme pokrok směřující ke stále soudržnější a výkonnější společné unijní politice, ale naopak opakování takových postupů, které akcentují tradiční téma státní suverenity. To se projevilo v dominantní roli, kterou při řešení krizi v posledních patnácti letech hrály tradiční mezivládní organizace bez integračních ambicí (OSN, NATO) nebo bilaterální vazby (zejm. s USA). [10]

Jedním dechem je ale nutné dodat, že SZBP a její integrální součást EBOP za sebou nemají ani dvacet let existence, a to nehovoříme o vybudovaném institucionálním zajištění (organizační struktuře) nebo vojenských kapacitách.

Spolupráce EU a NATO dlouhodobě nefunguje. Na vině je především (nikoli však pouze) kyperský problém¹⁰⁴, který proti sobě staví členy organizací – Řecko spolu s Kyprem a Turecko. Spolupráce mezi EU a NATO však nefunguje ani na operační úrovni. Podle velmi komplikovaně a dlouho dojednávaných mechanismů tzv. *Berlin Plus* funguje pouze jedna operace (ALTHEA v Bosně a Hercegovině) a žádná další na této bázi podle všeho už fungovat nebude. Na druhou stranu je však třeba říci, že v této oblasti učinilo jistý pokrok francouzské předsednictví, které navrhlo způsoby, jak obcházet obecnější politické problémy, které komplikují fungování nižších operačních úrovní. [23]

Také Nicolini se vyjadřuje v tom smyslu, že se sice za poslední dva roky atmosféra spolupráce EU a NATO zlepšila, což se odráží i v politických deklaracích, nicméně na institucionální praxi to však mnoho nezměnilo. Na technické úrovni se vede úzký dialog, avšak kontakt mezinárodního personálu naráží na politická omezení. Podobně se improvizuje na bilaterální úrovni – s týmiž limity. [18]

Téměř nefungují společná zasedání ministrů zahraničí států EU a NATO a zablokovaná jsou také jednání o rozšíření spolupráce nad rámec *Berlin plus*. Jistou roli hrála nedůvěra USA vůči EBOP a pochybnosti o pohnutkách Francie. Spojené státy se k EBOP od počátku stavěly rezervovaně. V posledních letech ale v tomto ohledu byl zaznamenán jakýsi posun. [27]

„Američané zjistili, že operace EBOP jsou dostatečně inkluzivní, aby nediskriminovaly ostatní státy NATO, a že se věnují tématům a regionům, v nichž se USA,

evropských vojáků; zaostávání za USA (výdaje na obranu): 1, 41 % HDP vs. 2,8 % HDP; výdaje na hlavu: 320 ku 1055 Euro ročně. Přednosti EU – EU nese hlavní část nákladů na peace-keeping na Balkáně; pokrývá 40 % rozpočtu OSN na peace-keeping ve světě; na rozvojovou pomoc vynakládá třikrát více než USA.“ [3, s. 242, 261]

¹⁰⁴ Více o problémech ve vzájemných vztazích v kapitole 4.1.2 Státy s jednostranným působením v EU nebo NATO.

respektive NATO, neangažovaly nebo angažovat nechtěly¹⁰⁵. Zejména civilní operace EBOP představují nástroj, který Aliance zatím nemá k dispozici, který je ale v současné době velmi užitečný.“ [27, s. 9]

Francie byla dlouhou dobu považována (od vystoupení z vojenských struktur Aliance v roce 1966) za velmi rezervovaného člena NATO. Některé státy dokonce celý projekt EBOP považovaly od začátku za snahu Francie o snížení vlivu USA a NATO v Evropě.¹⁰⁶ [27] V USA skutečně byly nejzávažnější obavy z údajné snahy EBOP o zničení klíčové pozice USA v NATO (případně destrukci efektivity vojenské Aliance). [8]

„Ale cílem [SZBP, potažmo EBOP – pozn. autorky] není NATO nahradit či mu konkurovat, ale nalézt řešení, které by v úzké spolupráci s USA umožňovalo jednat podle situace jednou v atlantickém, jindy zase v čistě evropském rámci. Strategickým cílem je tedy schopnost autonomní akce EU.“ [32, s. 16]

Aby ale autonomní akce EU byla schopna, členské státy „musejí vylepšit své ozbrojené síly, zásadně navýšit investice do obranného výzkumu a vývoje, realizovat efektivně a s maximálním zapojením mezinárodní zbrojní programy. Musí být dosaženo absolutní komplementarity ke Spojeným státům. Navíc, bez kvalitního lidského potenciálu nepodléhajících laciným řešením a náladám nelze nastolit žádné fungující spojení.“ [30, s. 6]

Poslední z důležitých oblastí, v nichž vzájemná spolupráce nesplňuje očekávání, je vytváření nových kapacit. Obě organizace mají své vlastní procesy plánování nových operačních schopností, jež se snaží vzájemně koordinovat. Hlavním problémem je zde neschopnost členských států účinněji utrácet peníze.¹⁰⁷ [27]

Můžeme říci, že čím hustější je síť závazků států s EU, tím efektivnější je SZBP. Integrace nebo úzká spolupráce znamená lepší vliv na subjekty. Provázanost a asymetrie vyjednávacích pozic totiž umožňuje kladení podmínek, také ekonomické sankce se dají lépe

¹⁰⁵ S výjimkou Dárfúru.

¹⁰⁶ Při příležitosti 60. výročí NATO Francie oznámila návrat do vojensko-velitelských struktur Aliance v roce 2009. Podle některých pozorovatelů by tento krok mohl mít velký symbolický význam a dát tak spolupráci a vzájemným vztahům EU a NATO nový impuls. [27]

¹⁰⁷ Nedodržují se závazky na minimální investice do obrany a navíc jsou peníze vynakládány neefektivně. Optimalizace výdajů evropských států je pro obě organizace velkou výzvou do budoucna. Tento systém by měl být buď postaven společně pro EU i NATO, nebo by měla být zjištěna úzká provázanost. [27]

uplatnit na základě konkrétních smluv než na základě univerzálních principů (např. OSN). Proto je tedy vzájemná spolupráce pro obě strany výhodná.

Specifická organizační struktura, která na jedné straně umožňuje a preferuje integraci a úzkou spolupráci a má dlouhotrvající důsledky, má na druhé straně deficit konsenzu a efektivity v časech mezinárodních krizí. Tehdy SZBP selhává a státy se obracejí k efektivnějším národním nástrojům. [54]

Evropská unie se navíc často zaměřuje spíše na byrokratické uspořádání a formu obranných struktur, než na jejich obsah a v kontextu světovém tak nemá příliš velkou relevanci. Postrádá dostatečné finanční zdroje i kapacity pro vytváření vlastních akceschopných obranných struktur. V tomto směru jí pomáhá NATO, neboť podle vzájemné dohody může využívat její kapacity a schopnosti. V podstatě můžeme říci, že bez takového přístupu by EU byla schopná zajistit pouze akce omezeného rozsahu (k dispozici má totiž pouze jednotky s krátkou dobou použitelnosti). [27]

NATO svým rozsahem pokrývá také území EU, proto může snáze a rychleji, bezesporu i efektivněji, zasahovat v případě akutních krizí či dlouhodobějších konfliktů.

„Dosavadní trendy transatlantické spolupráce se jako by odpoutaly od reality, hlavně na evropské straně se pohybují v nesmyslné „postmodernitě“, a zejména Evropané jsou největší komplikací celého vztahu.“ [30, s. 6]

Komparativní výhoda NATO spočívá v zajištění schopností a kapacit, které EU postrádá (a jedná se jak o zajištění vlastní bezpečnosti, tak misí v zahraničí). Výhoda spolupráce s EU pro NATO vyplývá především z civilního zaměření misí pod hlavičkou EBOP. Tím, že mise EU s civilním posláním střídají mise NATO s vojenskými cíly, je dosaženo efektivnějšího řešení situace. Domnívám se tedy, že spolupráce těchto organizací má smysl.

3.6 Možný budoucí vývoj spolupráce

Do budoucna se samozřejmě nabízí otázka další koexistence obou organizací.

Tři perspektivy

Podle Janoše jsou možnosti budoucího vývoje tři: negativní, pozitivní a neutrální varianta. První scénář predikuje, že se EU stane jakoby součástí, subfaktorem, Spojených států, které budou hrát prim. Druhá možnost je partnerství EU a USA a třetí varianta hovoří o konkurenci. Jako nejlepší varianta se samozřejmě jeví EU jako partner USA. Realizace této teze vyžaduje určitá řešení v praktické sféře, a to velmi široká řešení. [11]

Dlužno podotknout, že Janoše své teze sepsal v roce 2001. Od té doby došla spolupráce EU a NATO mnoha změn, o kterých byla řeč výše. Také v důsledku ekonomické krize, která vypukla v souvislosti s hypotečním trhem právě v USA, nejsou na tom Spojené státy v současnosti ekonomicky nejlépe. A proto ani vojenské mise v zahraničí nemají podporu domácího obyvatelstva ve smyslu logiky: Proč bychom vydávali peníze na vojenské angažmá v zahraničí, když náš stát sám potřebuje zachraňovat. Barack Obama byl zvolen novým prezidentem. Jako americký demokrat nemá zájem na rozšiřování spektra zahraničních vojenských misí, ba naopak se zavázal ke snížení počtu jednotek USA v zahraničí.

Samozřejmě jsem při dosavadním zpracovávání práce dospěla k vlastním perspektivám, ty však představím až v závěrečné kapitole.

Můžeme shrnout, že „větší otevřenost Spojených států a reintegrace Francie do vojenských struktur NATO představují potenciál k dalšímu rozvoji a prohloubení vztahů. I spolupráce na taktické a operační úrovni v oblastech, kde spolu Evropská unie a NATO musejí koordinovat své akce, jako jsou Afghánistán nebo Kosovo, funguje poměrně úspěšně a ukazuje, že obě organizace jsou schopné pracovat společně. Na politické a strategické úrovni jsou ovšem vzájemné vztahy zmrazeny kyperským konfliktem. Bez nalezení dlouhodobého a oboustranně přijatelného řešení pro rozdělený Kypr nelze očekávat, že by Evropská unie a NATO dokázaly víc, než jen přešlapovat na místě. Bez fungující koordinace a jasně vymezené spolupráce je přitom úspěch obou organizací při zvládání krizí ve světě v budoucnu jen těžko představitelný.“ [27, s. 9]

Vzájemná spolupráce tedy není zcela nefunkční, zároveň v sobě ale skrývá poměrně značné rezervy.

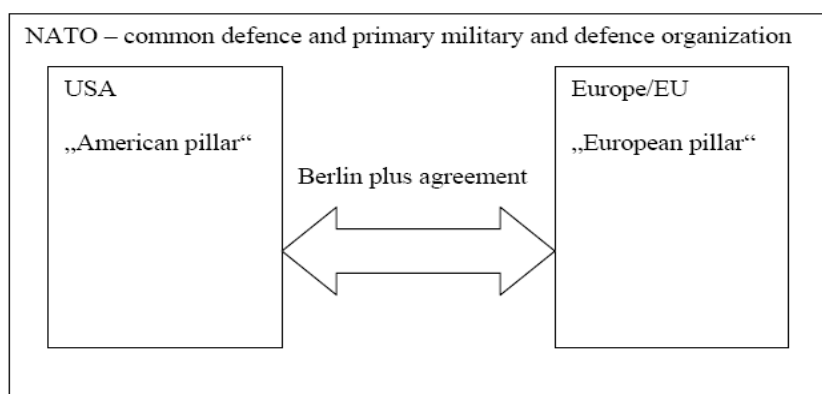
4 SOUČASNÉ VZTAHY EU A NATO A PERSPEKTIVY BUDOUCÍHO VÝVOJE

4.1 Vztahy EU-NATO

V 90. letech 20. st. panovala rostoucí potřeba převzetí zodpovědnosti evropských zemí za společnou bezpečnost. Zároveň NATO akcentovalo potřebu rozvoje ESDI (*European Security and Defense Identity, evropská bezpečnostní a obranná identita*) ve spolupráci s organizací, která by byla jak integrální součástí adaptace politických a vojenských struktur NATO, tak důležitým přispěvatelem k rozvoji evropských obranných schopností. Takovou organizací byla *Západoevropská unie*.¹⁰⁸

V době vytváření EBOP, tj. na konci 90. let, bylo v zásadě možné ubírat se dvěma směry zapojení EBOP do NATO. „Existovaly dvě základní koncepce: první znamenala, že evropský pilíř bude jedním ze dvou „sloupů“ (evropského a amerického) v rámci NATO nebo, jak praví druhá koncepce, vně Severoatlantické organizace jako autonomní instituce Evropanů. (...) Zejména Francie hájila nezávislé evropské řešení, USA a Velká Británie se vyslovovaly pro „dvoupilířový model“ v rámci NATO. V kontextu EU se v té době mluvilo o EBOP, ale v NATO byla používána zkratka ESDI, což výstižně odráželo odlišné pojetí dané problematiky.“ [32, s. 15]

Obr. 4.1: NATO – společná obrana a vojenské a obranné organizace

Zdroj: [93]

¹⁰⁸ Postavení ZEU viz kapitola 2.1 Vývoj SZBP EU.

Spor o status evropského pilíře byl vyřešen na ministerském setkání NATO v červnu 1996 v Berlíně. Aby se zamezilo dvojité struktuře, shodli se Američané i Evropané na jednom evropském pilíři v rámci NATO (ten by zároveň neměl vyloučit prvky autonomie, ale nadbytečnosti). To vedlo k dohodě mezi NATO a ZEU – činnost ZEU přešla pod EU¹⁰⁹, i když formálně organizace zůstala zachována.

Po roce 1999 následoval rozvoj vzájemných vztahů NATO – EU a v roce 2001 již byly navázány vztahy přímé¹¹⁰. Následujícího roku byla podepsána *Prohlášení EU-NATO o EBOP* a v roce 2003 dohody *Berlin Plus*. Díky těmto dohodám má EU přístup k plánování NATO (plánovací buňka v SHAPE v Monsu), využití evropských velících struktur NATO pro operace EU (DSACEUR), využití kapacit NATO pro mise EU.¹¹¹ V témže roce se poprvé setkala *NATO-EU skupina pro schopnosti*, byla přijata společná strategie pro západní Balkán a realizováno první společné cvičení v oblasti krizového managementu. Rok 2004 se nesl ve znamení konceptu BG (z iniciativy Francie, Německa a UK). V roce 2005 byla zahájena tradice neformálních ministerských večerí EU-NATO¹¹². Téhož roku organizace dospěly k dohodě na stálém vojenském uspořádání (*Agreement on Military Permanent Arrangements*), která zformovala spojovací tým (*NATO Liaison Team*) na Vojenském štábu EU (v listopadu 2005) a buňku EU (*EU cell*) v SHAPE (březen 2006). [70]

Organizace také prošly několikerými pokusy o spolupráci či spoluprací, tím se zabývala předchozí kapitola. Co ale determinuje vztahy dnes?

Janošec napsal: hlavní problém z hlediska vojensko-technického je ten, že EU prochází procesem integrace, kdežto NATO procesem rozšiřování. Rozdíl mezi EU a NATO je tedy v principu transatlantické spolupráce. [2] Tyto výroky z roku 2001 potřebují revizi. Dnes víme, že ES/EU mají problém s integrací (v posledních letech lze hovořit spíše

¹⁰⁹ V roce 1999 bylo přijato rozhodnutí o implementaci do EU (navíc *Amsterdamskou smlouvou* přešla pod EU role ZEU v krizovém managementu), k dokončení začleňování kapacit došlo až v roce 2003 (*Niceská smlouva*).

¹¹⁰ První formální NATO-EU mítink se uskutečnil v Budapešti – za účasti předsednictví ES/EU a generálního tajemníka NATO – v květnu 2001.

¹¹¹ Objevily-li se neshody týkající se vztahu mezi EBOP a NATO, točily se kolem významu pojmu autonomní akce a toho, které duplikace jsou potřebné a které již nikoli. Největší neshody se objevily v otázce plánovacích kapacit, kdy čtyři evropské státy (Francie, Německo, Belgie a Lucembursko) navrhly vytvoření samostatného operačního plánovacího centra EU na bruselském předměstí Tervuren. „Spor mezi těmito čtyřmi zeměmi, odpůrci označovanými jako gang čtyř, a dalšími státy v čele s Velkou Británií, která se obávala, aby to neznamenal první krok v odklonu Evropanů od NATO, poznamenal jednání o ústavní smlouvě a vyřešil se kompromisem až koncem roku 2003. Podle něj vznikla v SHAPE stálá plánovací buňka Evropské unie a v rámci Sekretariátu rady civilně-vojenská plánovací buňka, jež může v případě jednomyslného souhlasu Rady převzít velení nad operací EBOP.“ [46, online]

¹¹² První se konala v New Yorku v září 2005.

o rozšiřování, než o prohlubování spolupráce). NATO stále prochází procesem rozšiřování¹¹³, avšak již probíhá diskuze nad obsahem nové strategické koncepce, uvidíme, co nového přinese.

Zcela zřetelné jsou rozdíly v technologickém vybavení USA a evropských zemí (jedná se tedy o rozdíly v rámci NATO), také v množství finančních prostředků plynoucích do vědy a výzkumu USA jasně vedou, nehledě na celkové investice do budování ozbrojených sil.

Velkým plus naopak může být společné vnímání problémů¹¹⁴ [2], na což odkazují obsahově podobné dokumenty EBS a *Národní bezpečnostní strategie USA*, společně s dodatky přijatými ke *Strategické koncepci NATO z roku 1999*¹¹⁵.

Programy NATO (*Defence Capabilities Initiative* a *Prague Capabilities Commitments*) i programy EU (*Helsinki Headline Goal*, *European Capability Action Plan* a *Headline Goal 2010*) identifikovaly stejné nedostatky ve výzbroji evropských armád. Jsou jimi zejména strategický vzdušný a námořní transport, systémy pro doplňování paliva ve vzduchu, přesně naváděná munice nebo strategický průzkum a sběr informací. Koordinaci obou reforem zajišťuje *Headline Force Task Plus*, orgán složený z expertů obou organizací. Kromě programů na vyzbrojování se cíle EU i NATO překrývají i v programech budování zvláštních jednotek rychlé reakce¹¹⁶, které mají být schopny nasazení mimo území členských států a stát se jednou z odpovědí na nové bezpečnostní hrozby. [46]

Podíváme-li se na zaměření misí EBOP, lze konstatovat, že tato politika víceméně rezignovala na společnou obranu. Omezuje se na operace ve třetích zemích, mimo území členských států. „Lisabonská smlouva sice tento rámec překračuje a zahrnuje do primárního evropského práva klauzuli kolektivní bezpečnosti, ta ovšem obsahuje výjimku pro tzv.

¹¹³ Důkazem budiž přijetí Albánie a Chorvatska v dubnu letošního roku (tj. 2009).

¹¹⁴ „Mezi státníky převládá obdobné definování bezpečnostních hrozeb. To neznámá, že nedochází k vážným sporům o to, jak jim čelit. Ještě nikdy si nebyly Evropská unie a NATO tak podobné jako během posledních dní. Summit EU a Spojených států, který se sešel koncem minulého týdne v irském Dromolandu, i summit NATO, který se konal počátkem týdne v tureckém Istanbulu, shromáždil téměř stejné lidi k jednání o velmi podobném programu. Jak irský předsedající summitu EU Bertie Ahern, tak i generální tajemník NATO Jaapa Hoopa de Scheffera neopomněli při přípravě jednání i v závěrečných proslovech zdůraznit, že účastníky spojovala snaha nalézt společný a efektivní postup při řešení situace v Afghánistánu a Iráku konkrétně a v boji proti terorismu obecně. Dokonce i hesla manifestantů v irských a tureckých ulicích byla téměř stejná.“ [text pochází z roku 2004 – pozn. autora] [60]

¹¹⁵ Viz předchozí kapitoly.

¹¹⁶ Aliance nazývá své jednotky NATO Response Force a jejich 25.000 vojáků je schopno nasazení do pěti dnů na dobu 30 dnů nebo více v případě rotace. Síly Evropské unie, Rapid Response Force, mají být větší a pomalejší: 60.000 vojáků do 60 dnů na jeden rok. Nový Hlavní cíl 2010 (Headline Goal 2010) pak přidal ještě BG, které se více podobají aliančním silám jak svoji velikostí tak i rychlostí nasazení. Zatím se plánuje patnáct skupin po 1.500 vojácích, s dobou nasazení do pěti až deseti dnů na třicet dnů v případě rotace na čtyři měsíce. [46]

nezapojené členské státy (nečleny NATO) a jasně vymezuje, že fórem pro implementaci tohoto závazku zůstává pro své členy Aliance (čl. 42(7) SEU).“ [27, s. 7]

Živý je stále spor o protiraketovou obranu. Nelibost USA nad nepoměrem mezi bezpečnostně-politickými ambicemi a reálnými kroky evropských spojenců rozdmýchala diskuzi o amerických plánech na výstavbu celostátní protiraketové obrany (NMD – *National Missile Defense*). Konflikt hrozil přerůst v transatlantickou krizi. Evropské hlasy kritizovaly, že NMD by mohla vést k rozdílným zónám bezpečnosti uvnitř NATO a závodům ve zbrojení s Ruskem. [2]

Kamp ale tvrdil, že oba zmiňované následky mají malou platnost. [2] Obě pozice – americká i evropská – nebyly slučitelné. Na místo toho dovoloval dlouhodobý úmysl v rámci NMD provádět změny a přizpůsobení akceptovatelná na obou stranách. Spor stále není vyřešen. USA se rozhodly postavit radarovou základnu v ČR a umístit rakety v Polsku. Proti tomu se stavěla řada zemí EU, které požadovaly řešení v rámci NATO. V souvislosti se změnou americké administrativy (nový prezident Obama je v úřadu od tohoto roku) lze očekávat spíše utlumení tohoto sporu, protože tato záležitost není v současnosti vnímána jako prioritní.

Vzhledem k tomu, že 94 % obyvatel EU pochází ze států, které jsou členy NATO, a že většina členských států EU je členem NATO, zůstává Aliance hlavním rámcem kolektivní obrany v Evropě.

Z tohoto důvodu je ve vztazích mezi EU a NATO velký prostor pro komplementaritu. Komplementaritu, která je však často narušovaná technickými i politickými překážkami.

Prvním problémem, kterým je třeba se zabývat, jsou omezení, jež má EU při přípravě misí k řešení krizí. V současné době totiž EU nemá žádnou strukturu pro plánování a řízení operací (operační štáb).¹¹⁷ Stejně důležité je, aby spojenci NATO, kteří jsou kandidáty na

¹¹⁷ EU má na výběr ze tří možností, pokud jde o operační štáb pro mise k řešení krizí. První možností je zvolit si jeden z pěti vnitrostátních štábů, které má EU k dispozici, což s sebou nese velké zpoždění a ztráty na efektivnosti, pokud má být EU schopna reagovat na mimořádnou situaci. Druhou možností je využívat systém SHAPE v rámci ujednání *Berlin Plus*, což znamená přípravu ad hoc systému řízení (v případě operace *Althea* trvala jednání mezi EU a NATO déle než osm měsíců). Tato alternativa tudíž rychlý zásah neumožňuje. Konečně třetí možností je využívat operační centrum EU v Bruselu, ale pouze pod podmínkou, že druhá dvě nejsou pro danou operaci k dispozici. Operační centrum EU není trvalou strukturou. Může být uvedeno v činnost do pěti dnů a přejít na plnou kapacitu do dvaceti dnů pro operace, jichž se účastní až dva tisíce vojáků. Problém je, že proces uvedení operačního centra v činnost vyžaduje zapojení vojenského štábu EU, jenž není poté k dispozici pro důležitou činnost svých pracovníků, jako je např. strategické plánování zaměřené na řešení krizí,

přistoupení k EU, získali přinejmenším status přidružených členů EDA. Měli by být rovněž významnějším způsobem začleněni do struktur EBOP. Pouze za předpokladu, že bude odstraněno napětí mezi NATO a členskými státy EU, bude možné dosáhnout efektivní spolupráce mezi těmito dvěma organizacemi. Konečně není možné při zvažování budoucnosti vztahů mezi EU a NATO pominout roli Ruska. Nedávná krize v Gruzii bohužel ukázala, že Rusko je připraveno pokračovat v agresivní a destabilizující zahraniční politice. S ohledem na tyto události a na to, že Rusko navrhlo nový „pakt o bezpečnosti“, by měla EU jasně říci, že i když je nanejvýše žádoucí, aby dialog s Ruskem o bezpečnosti Evropy zůstal otevřený, EU nepřijme žádný plán, který se pokouší – s cílem prosazovat jednostranné bezpečnostní zájmy – obejít nebo zpochybňovat stávající bezpečnostní strukturu Evropy, jež je založena na ochraně demokratických svobod ze strany transatlantické aliance.

[87]

4.2 Členství států v EU a NATO a jejich vztahy k nečlenským zemím

Chceme-li hovořit o vztazích EU-NATO, je nutné si uvědomit, že nositeli těchto vztahů jsou ve velké většině případů samotné státy.

Státy EU a NATO můžeme logicky rozdělit do čtyř skupin, a sice:

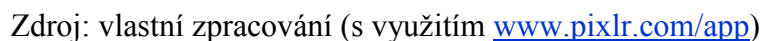
- dvacet jedna států, které jsou členy EU i NATO (Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Francie, Itálie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko a UK)¹¹⁸
- členské státy NATO, které nejsou členy EU (USA, Kanada, Island, Norsko, Turecko a nově také Albánie a Chorvatsko) a členské státy EU, které nejsou členy NATO (Finsko, Irsko, Kypr, Malta, Rakousko a Švédsko)¹¹⁹
- státy EU, které sice nejsou členy NATO, ale účastní se *Partnerství pro mír* - PfP (Rakousko, Finsko, Irsko, Švédsko a od roku 2008 Malta) – Kypr se setkání účastní jen příležitostně na různých úrovních (není totiž v PfP) – případně obdobně státy NATO, které nejsou členy EU, ale účastní se nějaké formy spolupráce
- státy, které nejsou členy EU ani NATO, ale jsou podporovány jinými mechanismy¹²⁰

vojenské strategické plánování pro nepředvídané události atd. Tyto nedostatky mají závažný dopad na operace prováděné EU a omezují jejich efektivitu a důvěryhodnost.

¹¹⁸ Viz 4.2.1 Společná členská základna.

¹¹⁹ Viz 4.2.2 Státy s jednostranným působením v EU nebo NATO.

Obr. 4.2: Členství států Evropy v EU a NATO

¹²⁰ Těmito se práce zabývat nebude.

4.2.1 Společná členská základna

Společná členská základna je tvořena jedenadvaceti evropskými státy (viz výše). Jsou mezi nimi jak státy, které stály u zrodu integrace v polovině minulého století (Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Itálie a Francie), tak také státy, které teprve nedávno procházely (a procházejí) transformačním procesem. Z takových můžeme jmenovat všechny státy, které vstoupily ve dvou posledních vlnách do NATO: v roce 1999 to byly ČR, Polsko a Maďarsko (do ES/EU v roce 2004); v roce 2004 Litva, Lotyšsko, Estonsko, Slovensko, Slovinsko (všechny vstoupily do ES/EU v r. 2004), Bulharsko a Rumunsko (do ES/EU v roce 2007).

Vztahy mezi zeměmi, které jsou členy obou organizací, lze považovat za bezproblémové. Snad s výjimkou občasného upřednostňování národních zájmů před zájmy ES/EU.

4.2.2 Státy s jednostranným působením v EU nebo NATO

Nejpalčivějším problémem vztahů mezi NATO a EU jsou nevyřešené spory mezi Tureckem a Kyprem. Turecko, jeden z důležitých členských států Aliance, není členem EU a vyjednává o členství. Kypr členem EU je, ale chybí v NATO. Jejich vzájemný spor o budoucnost severního Kypru sice s Uníí ani Aliancí přímo nesouvisí, každá ze stran sporu ale využívá členství jako zbraň proti svému protivníkovi. Turecko odmítá uznat kyperskými Řeky ovládanou Kyperskou republiku a nepouští do svých přístavů a na letiště lodě a letadla pod kyperskou vlajkou. Kypr zase dlouhodobě blokuje přístupová jednání mezi EU a Tureckem a také přidružené členství Turecka v EDA. Turecko, které v jednáních tahá za kratší konec (Kypr má daleko větší možnosti ovlivnit výsledek z pozice člena EU), využívá jednu z mála karet, které drží v ruce: své členství v NATO. Odmítá, aby se Kypr účastnil jednání EU-NATO, protože není členem aliančního programu PfP, jedné z podmínek dohod *Berlin Plus*. Z tohoto důvodu, jak již bylo řečeno výše, téměř nefungují společná zasedání ministrů zahraniční států EU a NATO a zablokovaná jsou také jednání o rozšíření spolupráce nad rámec *Berlin Plus*. [27]

Obecně, co se týče participace na spolupráci EU a NATO, v rámci EU spolupráce ve druhém pilíři sama o sobě naráží na řadu bariér. Jsou to rozdíly v pojetí a realizaci bezpečnostní politiky a zahraničně politické orientace (např. britská orientace na *Commonwealth* a transatlantické vazby versus „evropštější“ orientované zájmy Francie), různé postavení jednotlivých členů Unie v rámci mezinárodních vztahů z hlediska příslušnosti k jaderným mocnostem, rozdílný vztah k Severoatlantické alianci (NATO) – členství versus

nečlenství, v neposlední řadě také historické aspekty (vztahy Německo – Polsko, Česko; Turecko – Řecko; Turecko – Kypr, Řecko – FYROM; Velká Británie – Irsko; Lotyšsko, Litva – Rusko apod.). [17] Od těchto problémů se potom odrážejí i vztahy EU k NATO.

Členy NATO jsou Norsko a Island, které sice nejsou v ES/EU, ale účastní se Evropského sdružení volného obchodu¹²¹ (ESVO). Mezi členskými státy ESVO vzniklo pásmo volného obchodu, které však bylo omezeno pouze na průmyslové výrobky. Nebyl zaveden společný celní tarif vůči třetím státům. Postupem doby některé země změnily názor na pojetí integrace a vstoupily do EHS (ES/EU). V současnosti jsou členy ESVO Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko. S výjimkou Švýcarska se členské země ESVO účastní Evropského hospodářského prostoru (EHP)¹²².

Zároveň Rakousko, Finsko, Irsko, Švédsko a Malta (které jsou členy ES/EU) sice nejsou členy NATO, ale účastní se PfP, tedy s NATO kooperují. Uvedené státy jsou partnerskými státy NATO, stejně jako: Bělorusko, Bosna a Hercegovina, FYROM, Moldávie, RF, Srbsko, Švýcarsko a Ukrajina.

Rozvoj spolupráce NATO se zeměmi Středozemního moře, Blízkého východu a Střední Asie zahájila Aliance v roce 1995 *Středozemním dialogem* s nečlenskými státy (Egypt, Izrael, Maroko, Mauritánie, Tunisko, Jordánsko a v r. 2000 se připojilo Alžírsko). Dalším krokem bylo vytvoření *Rady pro spolupráci v Perském zálivu (Istanbulská iniciativa* z roku 2004; členy Bahrajn, Katar, Kuvajt a Spojené arabské emiráty). Kooperativní vztahy se zeměmi Střední Asie byly navázány v rámci PfP a EAPC (Tádžikistán vstoupil do PfP až

¹²¹ „Vzniklo v roce 1960 jako seskupení zemí, které z různých důvodů nemohly akceptovat systém, ustavený v EHS, zejména s ohledem na nadstátní roli orgánů EHS, stupeň integrace či v souvislosti se snahami zachovat si preferenční vztahy s jinými mimoevropskými státy. Vedoucí zemí v ESVO bylo Spojené království, dále se účastnily Dánsko, Finsko (jako přidružená země), Island, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko a Švýcarsko.“ [47, online]

¹²² „Jednání o vytvoření Evropského hospodářského prostoru byla zahájena na konci 80. let současně s procesem vytváření vnitřního trhu (VT) v rámci Evropských společenství. Představitelé Evropských společenství (ES) na straně jedné a představitelé Evropského sdružení volného obchodu (ESVO) na straně druhé si uvědomovali nutnost novým způsobem upravit vzájemné vztahy vzhledem k blížícímu se spuštění VT uvnitř ES.

Základní myšlenkou pro vytvoření EHP tedy bylo vytvořit takový hospodářský prostor, v rámci něhož by se členské země ESVO začlenily do VT Evropských společenství. Jednání o vytvoření EHP byla úspěšně dokončena podepsáním smlouvy o EHP 2. 5. 1992 v Oportu. Původně měl být EHP spuštěn ke stejnému datu jako VT Evropských společenství (tj. k 1. 1. 1993). Avšak vzhledem k problémům s ratifikací dohody ve Švýcarsku, došlo k faktickému vytvoření EHP teprve k 1. 1. 1994.

V současné době se na dohodě o EHP podílí 27 členských států Evropské unie a z členských států ESVO se jedná o Norsko, Island a Lichtenštejnsko. Začlenění zemí ESVO do VT Evropských společenství v praxi znamená, že tyto země musely do své národní legislativy převzít základní mechanismy související s VT ES. Zároveň ale získaly množství výjimek a přechodných období pro uplatňování nařízení souvisejících s VT v některých sektorech.

Speciální dohody mezi ES a členskými státy ESVO byly uzavřeny pro oblast zemědělství, rybářství, dopravy. EHP nevystupuje navenek jako celní unie, protože nepoužívá společný celní tarif.“ [48, online]

v roce 2002). V r. 2005 přerušil spolupráci s NATO Uzbekistán, jehož tamní režim Aliance kritizovala za krvavé potlačení demonstrací. NATO spolupracuje s uvedenými oblastmi ve snaze eliminovat hrozby pro své teritorium. [14]

Dále NATO buduje bilaterální vztahy se zeměmi z různých částí světa prostřednictvím několika programů, o kterých již bylo více napsáno v kap. 2.1 Působení NATO v Evropě. Jedná se o PfP, *Severoatlantickou radu pro spolupráci* (NACC), *Euroatlantickou radu partnerství* (EAPC), *Stálou radu NATO-Rusko* a *Chartu NATO-Ukrajina*.

V operaci Artemis se stala nosnou zemí Francie a také hlavním přispěvatelem vojenských sil a prostředků pro pohotovostní jednotky. Tyto síly dále zahrnovaly menší kontingenty ozbrojených sil jak členských zemí EU, tak zemí, které členy EU nejsou: Rakousko, Belgie, Brazílie, Kanada, Kypr, Německo, Řecko, Maďarsko, Irsko, Itálie, Holandsko, Portugalsko, Jižní Afrika, Španělsko, Švédsko a Velká Británie. Navíc Francie, Velká Británie a Švédsko poskytly bojové jednotky. Belgie a Německo spolu s nečleny EU Kanadou, Jihoafrickou republikou a Brazílií poskytly jednotky bojového zabezpečení. [16] Z toho lze vysledovat vysokou míru spolupráce různorodých zemí.

Francie se také profiluje jako hlavní oponent USA. Francouzští politikové říkají, že ne vždy lze sázet na vojenská řešení a usilovat o okamžitou odvetu a zaměřují se především na politické přístupy a dodržování základních zásad mezinárodního práva. Francie před okamžitou a přímou vojenskou odpovědí upřednostňuje hledání politických, ekonomických a sociálních příčin, které vedly k teroristickým útokům na WTC 11. září 2001.¹²³

¹²³ „Francouzská stanoviska k vojenskému zásahu proti režimu Saddáma Husajna se nevyhranila až v roce 2003. Naopak, již v září 2001 prezident J. Chirac, který byl shodou okolností prvním státníkem v USA po teroristických útocích, varoval George W. Bushe, že by nebylo dobré, kdyby se odpověď na 11. září stal vojenský úder na Irák. Francie vůbec nepochybovala o zločinnosti tohoto režimu a nedělala si o něm žádné iluze. Zároveň s tím ale pochybovala o dvou základních důvodech vojenského řešení. Její nejvyšší činitelé chtěli vidět jasné důkazy o existenci arzenálu ZHN, které by opravňovaly tvrzení, že tento režim představoval skutečně naléhavou bezpečnostní hrozbu pro USA a pro jejich spojence. A stejně tak požadovali důkazy o přímých vazbách mezi Saddámem Husajnem a Usámou bin Ládinem. Jelikož nedostali na své otázky jasné odpovědi, neváhali veřejně zastávat názor, že nejúčinnější cestou ke svržení Saddámovy režimu není válka, ale naopak důsledně uplatňovaný systém mezinárodních inspekcí.

V době mezi 12. září 2002 (Bushovo vystoupení v OSN) a 20. březnem 2003 (zahájení operace Irácká svoboda) se na tribuně OSN, před zraky milionů lidí z celého světa, střetly dvě zcela rozdílné představy o dnešním světě. Francie nesmlouvavě odmítla jednostranné použití síly v mezinárodních vztazích a pohrdavý či přinejlepším utilitární přístup k OSN a kladla důraz na respektování mezinárodního práva a na multipolární svět. Francouzská vláda vycházela z obavy, že vojenské řešení by mohlo mít velmi destabilizující dopad na celý Střední východ. Hodnota tohoto argumentu a s ním i celého francouzského variantního řešení se zdála být v základech otřesená rychlým průběhem a impozantním výsledkem operace Irácká svoboda. Počínaje letními a podzimními měsíci roku 2003 se však začalo znovu potvrzovat, že tam, kde je velká disymetrie, se okamžitě otevírá prostor pro asymetrii, zejména pak pro gerilovou válku, ve které se nerespektují žádná pravidla, napadá se zálohy, nastražují

Na vztahy EU se třetími zeměmi bude mít vliv také *Lisabonská smlouva*.¹²⁴ Zatím je ale v procesu schvalování.

4.2.3 Vztahy ES/EU a NATO ke kandidátským státům na členství

Na tomto místě můžeme hovořit o dvou kategoriích: vztahy ES/EU k Turecku, FYROM a Chorvatsku, které jsou kandidátskými státy ES/EU a vztahy NATO k Turecku (opět kandidátská země, tentokrát na členství v NATO).

Jen pro doplnění, potenciálními členskými státy ES/EU jsou Albánie (již požádala o vstup), Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Kosovo, Srbsko. Norsko a Švýcarsko odmítly v referendu vstup do ES/EU.

Potenciálním členem NATO je FYROM, účastní se totiž v MAP. Přijetí FYROM se uskuteční, jakmile bude vyřešen problém s názvem státu, který FYROM má s Řeckem (Turecko uznává jako název státu *Makedonie*). [62]

se léčky, klamně cíle, pastí. Nová situace se vyznačuje tím, že „nepřítel se vypařil, válka se ztratila, ale současně s ní i mír“. Čím déle tato asymetrická válka trvá, tím více pochybností se vznáší nad správností přímé odpovědi USA na nepřímou strategii globálního terorismu. Úloha Francie v boji proti globálnímu terorismu se tak dostala do nových, příznivějších souvislostí. Díky tomu může i nadále prosazovat svoji dlouhodobou strategii, která „odmítá obě základní krajnosti: čelní střet (který by byl předem ztraceným bojem) a slepou podřízenost...“ Nakolik nelze dnes Spojené státy ovlivňovat (nikoho neposlouchají), natolik je třeba vytvořit jejich protiváhu, což vůbec neznamená, že by muselo jít o protiváhu nepřátelskou.“ [3, s. 240]

¹²⁴ Z institucionálního hlediska zachovává reformní smlouva stálého předsedu Evropské rady a mění způsob rotace předsednictví v Radě zcela ve shodě s ústavní smlouvou. Na rozdíl od ní, ale nezřizuje novou funkci ministra zahraničních věcí Evropské unie. Tato nová instituce byla vyškrtána v rámci odstraňování všech klauzulí, které příliš evokovaly „státnost“ unie a které vadily některým státům, jako například Velké Británii nebo České republice. To ovšem neznamená, že reformní smlouva neřeší rozpolcenost zahraniční reprezentace EU mezi první a druhý pilíř. Zavádí totiž vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, jehož funkce jsou shodné s ministrem zahraničních věcí EU, jak jej ukotvovala ústavní smlouva. Vysoký představitel má mít k dispozici Evropský útvar pro vnější činnost, zcela v intencích ústavní smlouvy. Je tedy možné říci, že institucionální zajištění navržené ústavní smlouvou nemá doznat žádných faktických změn.

Ještě jednoznačnější je situace v oblasti evropské bezpečnostní a obranné politiky. Část změn obsažených v ústavní smlouvě již byla implementována mimo rámec primárního práva. Evropská obranná agentura již funguje od roku 2004, spouštěcí fond umožňující financování rozbíhajících se operací pracuje v rámci mechanismu ATHENA, rozšířené petersbergské úkoly obsahuje již Hlavní cíl 2010 schválený taktéž v roce 2004. Zbytek novinek zaváděných ústavní smlouvou současná reformní smlouva přebírá. To se týká nejen strukturované spolupráce v oblasti obrany, ale i klauzule vzájemné obrany včetně formulace o prioritě Severoatlantické aliance a doložky solidarity.

Nově reformní smlouva výslovně zmiňuje solidaritě mezi státy v případě vážného ohrožení dodávek energie. O takovém závazku se diskutovalo již delší dobu v reakci na postup Ruska vůči některým státům bývalého Sovětského svazu. Závazek energetické solidarity může mít významný vliv na budoucí zahraniční politiku EU, a to zejména vůči Rusku. Přinejmenším by mohla zmírnit polské obavy z přehnaného rusko-německého sbližování a nově stavěného plynovodu pod Baltským mořem.

I reformní smlouva navíc dá Evropské unii právní subjektivitu, což byla jedna z klíčových změn zavedených ústavní smlouvou při odstraňování pilířové struktury EU. [91]

EU – Turecko

Bylo dohodnuto, že Turecko nebude blokovat EBOP a Evropská unie se na oplátku nezapojí v případě vojenské akce v oblasti po obvodu Turecka. To se týká tří oblastí, vztahu mezi Řeckem a Tureckem, Kypru a Náhorního Karabachu. [11] EU se do žádné takové akce nezapojila, nicméně tlačí Turecko k normalizaci vztahů s Arménií a otevření hranic, což se týká právě problému Náhorního Karabachu.¹²⁵

Většina obyvatel Turecka je pro vstup do ES/EU. Turecko se chce stát součástí EBOP, protože může zajistit zemi bezpečnost. [11] Přístupová vyjednávání započala v roce 2005. [42]

EU – FYROM

Přístupová jednání započala stejně jako s Tureckem, v roce 2005. Bylo uzavřeno *Přístupové partnerství* (r. 2008), které nahrazovalo předchozí *Evropské partnerství*. Byla také podepsána *Stabilizační a asociační dohoda*¹²⁶. *Prozatímní dohoda* pokrývá obchod a s ním spojené aspekty (vešla v platnost v roce 2001). FYROM je k obchodování velmi otevřená. [41]

EU – Chorvatsko

Chorvatsko je kandidátskou zemí ES/EU od června 2004. Byla v pořadí druhým státem, který podepsal *Stabilizační a asociační dohodu*. 3. října 2005 bylo rozhodnuto o zahájení přístupových jednání.

Obchod mezi ES a Chorvatskem výrazně narostl od otevření trhu ES podle *Autonomních obchodních opatření* (2000) a obchodních nařízení přijatých ve *Stabilizační a asociační dohodě*.

[38]

¹²⁵ „Peter Semneby, zvláštní velvyslanec Unie pro jižní Kavkaz vyzval Turecko, jako kandidátskou zemi pro vstup do EU, aby normalizovalo své vztahy s Arménií a otevřelo hraniční přechody. O stejném tématu jednal s Ankarou minulý týden i americký prezident Barack Obama.“ [86, online]

Náhorní Karabach je oblast na území Ázerbájdžánu a je jeho suverénním územím. Od konce tzv. horkého konfliktu v letech 1992 – 1994 území ovládá Arménie (spolu se sedmi dalšími regiony Ázerbájdžánu, vč. klíčového území, které spojuje Arménii s Náhorním Karabachem, tzv. Lačinu). Arménie je hospodářsky vyčerpaná, jednak válkou a potom také embargy, které na ni uvalilo mezinárodní společenství. Ázerbájdžán také nemá politický vliv, ani prostředky k zajištění bezpečnosti. Konflikt dodnes není vyřešen. Můžeme jej označit za zamrzlý, nebo také etablovaný.

¹²⁶ Podepsána 29. října 2001, v platnost vešla 1. února 2004.

NATO – Turecko

Pozice Turecka má v americké globální politice své místo od začátku padesátých let, přesněji od roku 1945. Po konci Studené války USA vnímaly Turecko jako stát, který zajišťuje bezpečnost, protože Turecko je důležité pro regionální stabilitu.¹²⁷

Z hlediska Turecka je NATO jeho historicky vůbec nejdůležitější vojenský spojenec, protože NATO poskytovalo Turecku ochranu během studené války před expanzionismem Ruska. Podle Bagciho USA zůstanou prioritou číslo jedna turecké zahraniční a bezpečnostní politiky. Navíc je většina turecké výzbroje z USA.

[11]

4.3 Ambice a hodnocení působení NATO v oblasti bezpečnostní politiky

NATO přežilo Studenou válku zejména z toho důvodu, že se nikdy nejednalo o ryze vojenskou alianci kolektivní obrany, založenou výlučně na strategickém kalkulu. Členské státy NATO vždy sdílely a sdílejí společné hodnoty. Adaptace NATO, která započala v 90. letech, pozměnila její charakter. V procesu rozšiřování neposkytla Rusku právo veta, ale brala ohled na jeho politické postoje, probíhaly intenzivní konzultace, což lze označit za snahu předejít obnovení nepřátelství.

„Severoatlantická aliance, přes mnohé omyly, velmi výrazně přispěla a přispívá ke stabilizaci krizových regionů současného světa.“ [14, s. 187] Pravděpodobně největší pokrok je možné zaznamenat na Balkáně. Nezanedbatelným aspektem adaptačního procesu NATO je i rostoucí humanitární význam organizace. Zajímavou otázkou budoucího vývoje je přebírání úkolů při zajišťování vnitřní bezpečnosti. V současnosti se tento problém prozatím v Alianci diskutuje.

Do budoucna se nabízí otázka rozšíření geografického rámce pro působení NATO a s tím spojená intenzifikace spolupráce s dalšími regionálními neevropskými bezpečnostními organizacemi (a nevládními organizacemi).

Diskutována je také budoucí úloha NATO. V současnosti totiž Aliance přestává hrát roli hlavního fóra pro transatlantickou debatu o bezpečnostních záležitostech. S tím souvisí

¹²⁷ Paul Kennedy a kol. v knize *Pivotní státy* říká, že Turecko je pivotním státem společně s Indií, Egyptem, Brazílií, Argentinou, Jižní Afrikou, Alžírem a Indonésií, včetně Pákistánu, ale současně je Turecko považováno evropskými státy za bezpečnostní nárazník. Hlavním rozdílem je že Američané prosazovali, aby Turecko bylo nejprve bezpečné a až potom demokratické, zatímco Evropané uvažovali v přesně v opačném gardu – nejprve demokracie, až potom bezpečnost. [11]

i možná další transformace NATO. Asmus k tomu dodává, že „předpokladem pro druhou obrodu NATO je podmínka, že Evropa a USA se dohodnou nejen na novém smyslu strategických cílů, ale rovněž na jednotě nezbytné k plnění velmi různorodých úkolů nového století. NATO se zabývá věcí války a míru a jiná více politická věc na světě neexistuje. Dokud nebudeme mít vytyčený nový společný cíl, členské státy nebudou přijímat nesnadná rozhodnutí na téma, jak budovat nebo restrukturalizovat své ozbrojené síly a vytvářet nové schopnosti“. [14, s. 191]

[14]

Zachování klíčové úlohy v transatlantickém bezpečnostním dialogu bude záležet na schopnosti Aliance spolupracovat s jinými regionálními organizacemi. Synchronizace vojenských zájmů členských států, inovativní řešení, efektivní využívání prostředků a odbourání složitých byrokratických procesů – to jsou výzvy, kterými se NATO musí zabývat v nové strategické koncepci. [22]

„V každém případě projde NATO zásadními změnami, dříve nebo později rozhodně.“ Pokud má Aliance smysluplně fungovat, je nezbytné potřebné změny realizovat. „Netýká se to ani tolik změn formálních, ale především změn přístupu, principu a jisté korekce chování.“ [30, s. 6]

4.4 Ambice EU v oblasti bezpečnostní politiky a hodnocení SZBP

EBOP lze chápat jako součást evropské integrace v širším slova smyslu. V dnešní době můžeme poukázat na úzké institucionální propojení mezi tzv. prvním pilířem EU a její zahraniční, bezpečnostní a obrannou politikou. Hlavní unijní orgány jako je *Evropská rada*, *Rada EU* či *Evropská komise* vystupují v obou oblastech (prvním i druhém pilíři), i když jejich pravomoci se zde liší. Z těchto důvodů lze tvrdit, že EBOP je součástí integračního procesu a k jejímu vysvětlení je možné použít některou z integračních teorií¹²⁸.

EU se dosavadními zvládnutými operacemi etablovala jako autonomní a relevantní hráč v oblasti bezpečnostní politiky na mezinárodní úrovni. Avšak existují vážné obavy, že EU zatím nemá dostatečné kapacity na realizaci vojenských akcí většího rozsahu, jako byla např. Artemis. Nejenže nemá na větší akce kapacity, ale ani dostatečné legislativní zabezpečení a pravděpodobně ani peníze. [4]

¹²⁸ Viz Příloha č. 6.

Střítecký dokonce říká, že po deseti letech existence se EBOP nachází ve značné krizi a někteří analytici o ní začínají hovořit jako o uzavřené kapitole. Lze podle něj identifikovat následující problémy EBOP.

Za prvé, evropskou vojenskou emancipaci zcela zásadně limituje fakt, že obranné rozpočty drtivě většiny evropských zemí v posledních letech klesají. Evropští spojenci tak často mají reálný problém po technické i personální stránce dostat svým závazkům v rámci NATO a vyčlenění sil pro evropské operace se tak stává nemyslitelným. Navyšování evropských obranných rozpočtů stejně tak jako větší vojenské angažmá evropských vojáků je také politicky ve většině zemí EU neprůchodné.

Další problém ukazují první reálné zkušenosti (BG) jako např. účast polských vojáků v misi EUFOR DR Kongo. Ty dávají najevo, že budoucnost čistě evropských dalekých a dlouhodobějších vojenských misí je krajně nejistá.

A za třetí, spolupráce s NATO – dlouhodobě nefunguje, ani na strategické, ani na operační úrovni (viz kap. 3.5 Hodnocení spolupráce)

[23]

4.5 Perspektivy EU, NATO a budoucího vývoje jejich spolupráce

4.5.1 Perspektivy SZBP EU

Dle mého názoru lze pro samotnou SZBP EU nastínit pět variant jejího dalšího vývoje. Jedná se o:

- zachování statu quo,
- vytváření a rozvoj vlastních ozbrojených sil,
- spolupráce s bezpečnostními organizacemi,
- zvyšování vlivu RF v Evropě,
- rozpad ES/EU a/nebo vyřazení SZBP z agendy EU.

Zachování statu quo

Statem quo je myšleno především zachování relativních výhod a nevýhod v porovnání s ostatními aktéry mezinárodního systému. Pokud se předpokládá stejné tempo vývoje všech uvažovaných aktérů (USA, NATO, RF, EU), tak pochopitelně zůstane relativní síla EU nezměněná.

V současnosti EU není rovnocenným partnerem NATO a USA v mnoha otázkách a je na kapacitách těchto aktérů závislá. Předpoklad, že se oba aktéři dále rozvíjejí, je logický. Když k tomu připojíme předpoklad, že finanční krize a vývoj v EU nebude směřovat k podporování zvyšování výdajů na obranu, je na místě představa, že se efektivita a akceschopnost bojových uskupení EU v poměru k NATO a USA nezvýší. Tudíž je možné, že jednou z perspektiv SZBP je zachování současného stavu – to znamená jistou úroveň schopnosti autonomně jednat, ale také stálou závislost na jiných aktérech.¹²⁹

Vytváření a rozvoj vlastních ozbrojených sil

O vytváření sil rychlé reakce a BG již bylo pojednáno výše (viz kap. 2.3 Současné akce a projekty). Vzhledem k tomu, že ozbrojené složky budované na základě EBOP jsou reálnými vykonavateli bezpečnostní politiky EU, je jejich případný úspěch nebo neúspěch bytostně spjat s další existencí EBOP.

V souvislosti s možností osamostatnění evropských sil se lze tázat, či by to mohla být iniciativa a jaké důvody by k ní mohly daného aktéra/skupinu aktérů vést? Byl by to krok zpět nebo kupředu? (A to z pohledu EU či NATO?) Jaká by mohla být úspěšnost operací, při nichž by nebylo využíváno formátu dohod *Berlin Plus*? Má EU na vlastní ozbrojené síly a operace jsou na to kapacity, zdroje a schopnosti? Kdo by tuto linii podpořil? Jaká je v současnosti nasaditelnost BG? V jakých oblastech by EU mohla působit – jednalo by se o hard security nebo pouze o soft security? Jaký by takové rozhodnutí mělo dopad na vzájemné vztahy EU a NATO (pokud)?

Spolupráce s bezpečnostními organizacemi

Karásek zdůrazňuje rozpor mezi narůstajícím množstvím i intenzitou společných aktivit a neschopností EU dohodnout se na jednotném postoji a zasáhnout v případě závažných, často zlomových, krizí. Nevidí přitom pokrok směřující k soudržnější

¹²⁹ Myšlenka převzata od Michala Kovaříka, s jeho laskavým svolením, ze společné seminární práce na téma *Perspektivy SZBP EU*, která byla vypracována do předmětu BSS105 Mezinárodní bezpečnostní politika v roce 2008 na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně.

a výkonnější společné unijní politice, ale opakování postupů, které zvýrazňují tradiční téma státní suverenity. To se podle něj projevilo v dominantní roli, kterou při řešení těchto krizí hrály tradiční mezivládní organizace bez integračních ambicí (OSN, NATO) nebo bilaterální vazby (zejm. s USA). [10, s. 9]

EU spolupracuje nejvíce s NATO¹³⁰, OSN, Radou Evropy a OBSE¹³¹. V rámci ZEU pak mohou členské státy EU prohlubovat svou spolupráci.¹³²

Vztahy ES/EU s OSN jsou v současnosti velmi rozvinuté a zaměřují se především na snahu propagace mezinárodního míru a bezpečnosti, dodržování lidských práv, ochranu životního prostředí, boj proti civilizačním chorobám, výchovu k rozvoji a eliminaci chudoby. Evropská komise pracuje s OSN úžeji prostřednictvím široké škály politik – od prevence konfliktů až k lidským právům, od obchodní až k sociální politice. Tato spolupráce obsahuje jak finanční podporu ES/EU, tak politický dialog a participaci Komise na fórech OSN.¹³³ [83]

„Během celého roku 2007 předsednictví EU aktivně podporovala úsilí španělského předsednictví OBSE o spolupráci na různých regionálních tématech, například pokud jde o Balkán, Moldavskou republiku a jižní Kavkaz, a o další rozvoj partnerství.“ [88, online] Pokračovala pravidelná výměna informací na úrovni odborníků na všech setkáních, zejména v souvislosti s Kosovem. OBSE také zdůraznila význam členských států EU, pokud jde

¹³⁰ Spolupráci EU s NATO se věnuje celá 3. kapitola BP a vzájemným vztahům 4. kapitola, proto zde již více spolupráce nebude rozebírána.

¹³¹ Organizace se snaží obsáhnout velice široký záběr činností týkajících se bezpečnostní problematiky v regionu. Především se jedná o kontrolu zbrojení a odzbrojení, prosazování tzv. preventivní diplomacie při předcházení konfliktů, posilování důvěry a obnovení stability, navrácení míru válečným oblastem, dodržování lidských práv, demokratizaci, monitorování voleb a ochrany životního prostředí. Hraje také úlohu rámce pro konzultace a vyjednávání mezi členskými státy (přijímání nových závazků a rozhodnutí k posilování míru a spolupráce). [19]

Dne 1. 8. 1975 podepsán *Závěrečný akt*, vznikla tak KBSE; OBSE od prosince roku 1994 (schůzka v Budapešti).

¹³² Podle *Niceské smlouvy*, článku 1, č. 2, odst. 4: „Tento článek nebrání rozvoji užší spolupráce mezi dvěma nebo více členskými státy na dvoustranné úrovni v rámci Západoevropské unie (ZEU) a NATO, pokud tato spolupráce není v rozporu se spoluprací upravenou v této hlavě ani ji neztěžuje.“ [71, online]

¹³³ EU (v roce 2007) nadále podporovala klíčovou úlohu OSN při mobilizaci mezinárodního společenství v boji proti terorismu a aktivně k ní přispívala. „Významným úspěchem v boji proti terorismu je přijetí globální strategie pro boj proti terorismu na základě obecné shody. Provádění strategie OSN pro boj proti terorismu na úrovni EU bude v budoucnosti prioritou Unie, (...)“

Spolupráce EU a OSN v oblasti řešení krizí se nadále rozvíjela na operační úrovni, zejména v souvislosti s plánováním operace EUFOR Tchad/RCA, podporou pro misi AU v Dárfúru v Súdánu (AMIS), včetně provedení balíčku podpůrných opatření OSN pro AMIS, a přípravou přechodu mise OSN v Kosovu (UNMIK) na misi pod vedením EU. EU a OSN také spolupracovaly při uplatňování zjištěných poznatků z operace EUFOR DR Congo.

EU a OSN pokračovaly v úzké spolupráci v dalších operačních činnostech, mimo jiné pokud jde o podporu rozvoje africké struktury pro mír a bezpečnost a vytvoření afrických pohotovostních sil (ASF) a v oblasti reformy bezpečnostního sektoru.“ Pokračovala setkání mezi zástupci EU a zaměstnanci OSN, mimo jiné prostřednictvím konzultačního mechanismu Řídícího výboru EU-OSN. [88, online]

o finanční a politickou podporu, která OBSE umožní dosáhnout v blízké budoucnosti dalších hmatatelných výsledků. [88]

Rada Evropy, založená 1947, sdružuje 47 států. Žádná země nevstoupila do ES/EU, aniž by byla dříve členem právě této organizace. Od roku 1993 spolupracuje s *Evropskou komisí* v oblastech jako ochrana demokracie, respekt k lidským právům, základní svobody a vláda práva. Byla proto vytvořena spousta „joint programmes“ (společných programů).¹³⁴

Zvyšování vlivu RF v Evropě

Tato perspektiva se sice na první dojem může zdát scestnou, ale vychází z širšího chápání mezinárodních vztahů a z komparace cílů EU a RF¹³⁵. Ruským cílem od 90. let 20. st. je přiblížit uspořádání mezinárodních vztahů více k multipolárnímu modelu než unipolárnímu. RF dlouhodobě ostře protestuje proti rozšiřování NATO a neustále zpochybňuje její opodstatnění v dnešní době. Pro Rusko se tak podporování jakýchkoli aktivit vedoucích k autonomii EU od USA a NATO stalo příhodným nástrojem oslabování vlivu USA v Evropě. [4]

Současná situace nenaznačuje zvyšování vlivu Ruska v otázkách SZBP. Tato možnost se však může stát reálnou, protože jsou položeny společné základy této eventuality. Existuje reálná vůle ze strany RF a zároveň EU svou zahraniční politikou¹³⁶ nahrává Rusku a vkládá mu do rukou iniciativu k jednání.¹³⁷

Rozpad ES/EU a/nebo vyřazení SZBP z agendy EU

Tato teorie je rozvíjena na podkladě článku Petra Macha [61]. Podle Petra Macha se kompetence EU rozšiřují na úkor členských států a vliv občanů na politiku se tak trvale snižuje. Zdůrazňuje, že zatímco kdysi se o zákonech hlasovalo, dnes se implementují a jejich neakceptování znamená vysoké sankce. „Politika v členských zemích EU odráží vůli voličů stále méně.“ Supranacionální moc vnímá jako hrozbu státní suverenity.

Mach vychází z toho, že EU je nadnárodní federací (používá pojem „nadstát“), což ovšem podle mého názoru není pravda. Členské státy EU zůstávají i nadále nezávislými suverénními demokratickými státy, o tom, že byly před vstupem do EU národními lze také

¹³⁴ Bližší informace lze nalézt na WWW: Joint Programmes between the Council of Europe and The European Commission [online]. [cit. 27. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.jp.coe.int/Default.asp>>.

¹³⁵ Nevymáje antagonistický vztah RF k NATO.

¹³⁶ Je obtížné nalézt konsenzus mezi dvaceti sedmi státy na jednotném postoji a způsobech jeho prosazování.

¹³⁷ Myšlenka převzata od Michala Kovaříka, s jeho laskavým svolením, ze společné seminární práce na téma *Perspektivy SZBP EU*, která byla vypracována do předmětu BSS105 Mezinárodní bezpečnostní politika v roce 2008 na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně.

jistě polemizovat. Heslem EU je motto *Jednotná v rozmanitosti*, což naznačuje, že EU nechce sjednocovat národy a vytvářet politickou unii, ale koordinovat své snažení (především v hospodářské oblasti) za účelem zvyšování prosperity, konkurenceschopnosti a životní úrovně svých občanů. Jistě by bylo možné uvažovat nad rozpadem ES/EU, pokud by nadstátem skutečně bylo/byla. Jenomže o nadstátu bychom mohli hovořit pouze v případě, že by se jednalo o plnohodnotnou politickou unii. Podle klasifikace integračních stupňů¹³⁸ se ES/EU pohybuje někde mezi 4. a 5. stupněm (podle (ne)účasti v EMU). Politická unie je však až stupněm v pořadí sedmým.

Chybným předpokladem je také, že cokoli se implementuje, děje se tak na supranacionální úrovni. Článek 5 SES stanovuje zásadu subsidiarity¹³⁹.

Otázka vyřazení agendy druhého pilíře, tedy ukončení spolupráce členských zemí v rámci SZBP v podobě, v jaké ji známe dnes, by mohlo dojít při nenaplnění jejich cílů deklarovaných v zakládajících smlouvách.

Podle Jařinové „bychom neměli zapomínat, že SZBP je „společnou“ politikou Unie, tzn. společnou pro všechny členy Unie a měla by být tedy všemi sestavována. Irácká válka zřetelně poukázala na to, že při řešení vážných politických krizí, obzvláště těch kde je přítomen ozbrojený konflikt, jednala Evropská unie jen zřídka jednohlasně.“ Na SZBP EU již od počátku pohlíželi někteří se skepticismem. Dělo se tak „od těch, kteří v Unii místo pro zahraniční a bezpečnostní politiku neviděli, až po ty, kteří jednoduše považovali SZBP za neúčinný „diskusní klub“ nebo odmítali jakoukoli životaschopnost tak úzké mezivládní spolupráce jako základ pro koherentní politiku. Zdá se, že krize v Iráku tyto dojmy jen potvrdila.“ [9, s. 78-79]

Vzhledem k faktu, že se prozatím žádný stát nepokusil o vystoupení z ES/EU, neprojevoval výraznou nespokojenost se členstvím a přičteme-li, že zájem o vstup do Společenství/Unie usilují další země, lze jen stěží předpokládat, že by se ES/EU rozpadly.

¹³⁸ Viz Příloha č. 6: Klasifikace integračních stupňů.

¹³⁹ „Společenství jedná v mezích pravomocí svěřených mu touto smlouvou a cílů v ní stanovených. V oblastech, které nespádají do jeho výlučné pravomoci, vyvíjí v souladu se zásadou subsidiarity Společenství činnost pouze tehdy a do té míry, pokud sledovaných cílů nemůže být dosaženo uspokojivě na úrovni členských států, a proto, z důvodu jejich rozsahu či účinků, jich může být lépe dosaženo na úrovni Společenství. Činnost Společenství nepřekročí rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů této smlouvy.“ [80, online]

4.5.2 Perspektivy NATO

Jak již bylo uvedeno výše, NATO velmi výrazně přispělo ke stabilizaci krizových regionů v současném světě. Roste jeho humanitární význam. Zajímavou otázkou budoucího vývoje je přebírání úkolů při zajišťování vnitřní bezpečnosti, na což se v současnosti nezaměřuje. Již několikrát byly operace NATO nahrazeny operacemi EU, které měly za úkol vnitřní stabilizaci, výcvik policejních jednotek apod.¹⁴⁰ *Severoatlantická aliance* navázala v 90. letech minulého století úzkou spoluprací s některými mezinárodními bezpečnostními organizacemi, zejm. s OSN, EU a OBSE. Nejvýznamnějším praktickým výsledkem spolupráce mezi EU a NATO jsou vojenské operace krizového managementu. Vývoj budování bezpečnostní dimenze evropského integračního procesu je také výzvou pro budoucnost NATO. Další možnosti spolupráce vězí ve spolupráci s dalšími regionálními neevropskými bezpečnostními organizacemi a také nevládními organizacemi. [14]

Někteří autoři mají za to, že NATO musí projít politickou transformací. Pro ni má být typické „vybudování globálního partnerství s klíčovými státy a regionálními institucemi, zvětšení kapacit Aliance k analýze politických a socioekonomických informací, rozvoj schopnosti NATO zohlednit etnickou dimenzi vojenských operací a v neposlední řadě i zlepšení kapacit NATO k budování míru a obnově zhroucených státních struktur v krizových regionech“. [14, s. 191]

„Další výzvou pro budoucnost je vývoj budování bezpečnostní dimenze evropského integračního procesu.“ [14, s. 191]

Existují také černější scénáře. „Aliance zažila mnoho sporů a hádek, je to mezinárodní fórum a nemůže být homogenní. Míra jednoty ale stále klesá, dlužno dodat, že úměrně relativnímu poklesu významu hospodářské vazby. Jakmile tento axiom převáží, dojde k vnitřnímu rozpadu NATO, jehož vnější dopady budou moci členské státy vidět až na poslední chvíli, bohužel zřejmě bude příliš pozdě ke změně. (...) Ničivé následky pro transatlantickou vazbu se mohou zdát být netušené a neustále opakovat deklarace o jejím významu a neotřesitelnosti nejsou zárukou ničeho.“ [30, s. 5]

Podle Samsona skutečnost, že je NATO v krizi zaznívá z kritických hodnocení organizací a odborných institucí, které mají k NATO pozitivní vztah (Parlamentní shromáždění NATO, nezávislé think-tanky apod.). Je poukazováno na dlouhodobě se prohlubující propast mezi americkými a evropskými spojenci v oblasti „způsobilosti“. Do

¹⁴⁰ O přebírání misí více viz kap. 3.4 ES/EU a NATO – společné akce a projekty.

roku 2004 se podle Samsona daly klíčové problémy uvnitř Aliance řešit jejím rozšiřováním, ale pouze tím docházelo k posunutí řešení problému euro-atlantických vztahů.

J. Reid, tehdejší britský náměstek ministra obrany, v jednom rozhovoru (pořízeném v roce 2006) prohlásil, že bez ohledu na skutečnost, že NATO je bezprecedentně neúspěšnější obrannou strukturou nám známých dějin, žádná instituce nemá „boží záruku“ na trvalou existenci. Reid také formuloval problémy, kterým NATO čelí: nepochopení ze strany USA, že některé státy NATO nemají dostatek finančních zdrojů jako USA; celková restrukturalizace ozbrojených sil (OS) v členských zemích NATO a nahrazení masivních OS z dob Studené války „lehkými pohyblivými silami rychlé reakce“; rozdělení obranných úloh mezi NATO a EU; NATO se nesmí soustředit jen na terorismus, ale širší bezpečnostní problémy.

Samson tvrdí, že nutným předpokladem k východisku z krize je znát definici povahy NATO v nejbližší budoucnosti. Pokud by měla zůstat vojensko-bezpečnostní organizací, bude nutné přehodnotit transatlantické vztahy v rovině vojenských výdajů a hegemonie. Druhou možností potom bude přeměna NATO na bezpečnostní euro-atlantickou agenturu.

[20]

„Předseda Vojenského výboru NATO Harald Kujat naopak uvedl, že nevidí žádné důkazy krize v alianci. NATO se stále rozvíjí, zintenzivňuje spolupráci s EU, OSN a dokonce s Africkou unií, konstatoval. To, že evropské síly jsou schopny vyslat do terénu k okamžitému zásahu pouhých pět procent svých vojáků Kujat nevidí pesimisticky. Jednotky jsou omezovány jak procesem transformace, tak pokračujícími operacemi v poli. Oba procesy jsou drahé a zvyšování počtu vojáků si žádá více peněz a času. Jako geografická omezení možných intervencí Aliance pak Kujat vidí pouze politickou vůli a vojenské možnosti.“ [37, online]

„O budoucnosti Aliance rozhodne každodenní politika členských států, které mají podobné, avšak nikoli identické zájmy, a musí proto dnes a denně hledat vzájemně přijatelné kompromisy. Aliance nadále zůstává především společenstvím států, které sdílejí společné hodnoty, a organizací kolektivní obrany, v současnosti zejména proto novým bezpečnostním hrozbám. Současně ale navenek, zejména vůči Rusku, zemím v severní Africe a na Blízkém

východě, NATO užívá mnohé politické strategie typické pro koncept kooperativní bezpečnosti¹⁴¹.“ [14, s. 192]

4.5.3 Perspektivy vývoje spolupráce EU a NATO

Po nastínění možností vývoje SZBP EU a NATO se nabízí zhodnotit perspektivy vývoje spolupráce EU (která je nositelkou SZBP) a NATO.

V souvislosti s možným budoucím vývojem spolupráce se, dle mého názoru, nabízí šest následujících perspektiv.

Jednou z nejméně pravděpodobných variant je zánik NATO, zánik EU nebo tendence ke zrušení SZBP EU (např. ve smyslu zachování státních suverenit v této oblasti), čímž by v podstatě veškerá spolupráce mezi NATO a EU zanikla. V případě zániku EU jako celku by se mohla spolupráce přesunout buď na bilaterální úroveň, nebo na jinou úroveň multilaterální (vytváření nových organizací, příp. integrací v rámci těch stávajících – např. OBSE, oživení ZEU).

Další je samozřejmě varianta zachování statu quo – tedy že NATO by provádělo vojenské operace, které by byly v některých případech nahrazovány misemi EU s civilním zaměřením, EU by prováděla také vlastní vojenské mise (ovšem pouze tam, kde se nebude angažovat NATO).

Existuje bezpochyby také možnost dalšího rozvoje vzájemné kooperace. Možnosti se jeví v souvislosti s *Lisabonskou smlouvou*, která by přisuzovala SZBP vyšší prioritu. Mohlo by jít také o společné operace, nikoli ve smyslu nahrazování, ale společného nasazení a působení v oblasti v témže čase. Členské státy EU možná budou ochotny poskytovat větší počet vojáků pro jednotky pod správou EBOP, nadto by mohly vytvářet mnohonárodnostní jednotky, kde by docházelo k větší výměně zkušeností. Nasadě je také možnost posunu ve vytváření jednotek, které by v oblastech působily dlouhodoběji a navazovaly tak na současné ERRF, které mají působení pouze omezené. A jistě bychom mohli načrtnout mnoho dalších variant rozvoje, jak na straně EU, tak NATO.

Další možnost by závisela na vývoji charakteru konfliktů. Mohla by totiž existovat varianta, že by došlo k zakonzervování konfliktů, tudíž by probíhaly mnohem déle, než se původně očekávalo, s malými vyhlídkami na řešení či vyřešení a docházelo by k blokaci kapacit. Jednotky by potom mohly chybět jinde, nebyly by použitelné pro jiné operace. Pravděpodobně by prodloužení konfliktu způsobilo větší ztráty, což by vedlo ke ztrátě

¹⁴¹ Viz poznámka č. 31.

podpory domácího obyvatelstva (v těch zemích, které by do mise byly zapojeny). Mise by pak zaznamenaly celkový neúspěch a pravděpodobně by došlo ke stažení jednotek. Napříště by se pak EU i NATO musely více rozmýšlet, kde budou zasahovat a jaké by byly náklady spojené s případnou misí. Mohlo by je to také v některých případech zcela odradit, a to mnohde třeba i tam, kde by právě společné operace byly potřebné. Dle mého názoru by i tato možnost měla vliv na vývoj spolupráce a celkově i bezpečnostního prostředí.

Nabízí se také otázka role Francie, která se vrací do vojensko-velitelských struktur NATO. Konečné formální rozhodnutí bylo přijato na summitu ve Štrasburku a Kehlú konaném ve dnech 3. – 4. 4. 2009. Následkem tohoto aktu by mohlo být buď přiblížení EU a NATO (to by nahrávalo vzájemné kooperaci a vylepšení vztahů), nebo zúžení aktivit NATO (NATO se začíná chovat jako OSN, tj. rozšiřuje portfolio svých aktivit, např. operace na podporu míru, jednání i bez mandátu OSN apod.) – Francie by proces rozšiřování portfolia NATO mohla zvrátit, v důsledku čehož by mohlo dojít k menší kooperaci NATO s EU.¹⁴²

Poslední perspektivou je rozcházení EU a NATO, ve smyslu zrušení dohod *Berlin Plus* nebo jejich nefunkčnosti de facto. EU by mohla začít provádět samostatné mise (zcela autonomní operace).

¹⁴² Na základě (Procházka, 2009).

5 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala analýzou historických vztahů, současného stavu a perspektivami vývoje EU a NATO s důrazem na jejich spolupráci v kontextu geografickém a institucionálním. Hlavním tématem byla spolupráce EU a NATO.

Historický vývoj od čtyřicátých let dvacátého století byl značně nepřehledný, protože se zde prolínaly dvě linie, které se střetávaly a byly finálně řešeny až v devadesátých letech minulého století. V jedné rovině se jedná o zajišťování bezpečnosti v Evropě *Západní unií*, *Západoevropskou unií* a *Organizací severoatlantické aliance*, ve druhé potom vývoj v rámci *Evropského hospodářského společenství* (v rámci něj došlo na formu koordinace zahraničně-politických aktivit – *Evropskou politickou spolupráci*), později *Evropského společenství* a *Evropské unie*.

V roce 1992 byla podepsána *Maastrichtská smlouva* a spolu s ní zavedena pilířová struktura Evropských společenství. Vznikla *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*, která se stala náplní druhého pilíře. Nešlo o politiku společnou, fungovala (a funguje) na mezivládní úrovni, ačkoli má své stálé orgány.

Amsterdamskou smlouvou, podepsanou 1997, bylo rozhodnuto o přechodu role klíčové bezpečnostní organizace v Evropě – ze ZEU na EU. V rámci SZBP vznikla *Evropská bezpečnostní a obranná politika*, která se zabývá zejm. vojenskými aspekty bezpečnosti a pod kterou jsou prováděny veškeré zahraniční mise. Hlavní náplní práce jsou tzv. *Petersbergské mise* (v souladu s *Chartou OSN*; možné účely misí jsou: společná obrana, účast na humanitárních, záchranných, pátracích akcích a akcích krizového managementu)¹⁴³.

O dokončení začleňování kapacit ZEU do EU a také o rozvoji spolupráce s NATO bylo rozhodnuto podpisem *Niceské smlouvy* v roce 2001. ZEU se tedy plně integrovala do EU, jmenovitě do SZBP (a její součásti EBOP), formálně však nezanikla, Finsko, Rakousko a Švédsko – tradičně neutrální státy – byly proti. Dle mého názoru se tak stalo, protože nebyly členy ZEU a pokud by opravdu veškerá agenda de facto i de iure přešla pod EU, byly by k účasti na otázkách evropské bezpečnosti zavázány i tyto země, chtě nechtě.

Na smlouvu potom navázaly *Prohlášení EU-NATO o Evropské bezpečnostní a obranné politice* (2002) a dohody *Berlin Plus* (2003).¹⁴⁴ Těmito dokumenty EU získala

¹⁴³ Viz kap. 2.1.2 Historický vývoj SZBP EU.

¹⁴⁴ Rozpracováno v kapitole 2.3.1 Evropská unie (pod kapitolou Současné akce a projekty).

přístup k plánovacím schopnostem, velícím strukturám i kapacitám NATO, které může využívat ve svých vlastních operacích. *Berlin Plus* poskytuje základnu pro kooperaci především v krizovém managementu. Bylo dohodnuto, že EU se bude angažovat pouze tam, kde NATO „nebude mít zájem“ (to bylo ustanoveno již dříve v *Deklaraci ze Saint-Malo* v roce 1998). *Skupina NATO-EU pro schopnosti* našla uplatnění v iniciativách vytváření sil rychlé reakce, a to na obou stranách (viz dále).

Spolupráci mezi EU a NATO můžeme rozdělit do dvou oblastí: jako geografické vymezení zájmů a spolupráce a jako spolupráci na institucionální úrovni.¹⁴⁵ Geografickými oblastmi, ve kterých spolupráce probíhá, jsou Balkán, Blízký východ a Afrika. Z Balkánu jsou to území bývalé jugoslávské republiky Makedonie (první mise podle *Berlin Plus*, operace EU nesla název *Concordia*, byla ukončena roku 2003), Kosova (EU nasadila civilní jednotky UNMIK – v rámci OSN – plní policejní úkoly; vlastní mise EULEX – jde o vůbec nejrozsáhlejší misi EBOP) a Bosny a Hercegoviny (operace EU *Althea*, jedná se o síly EUFOR, využití velících struktur NATO). Další mise byly (a jsou) realizovány Afghánistánu (mise EUPOL, finanční pomoc provinčním rekonstrukčním týmům), Dárfúru (mise AMIS, zejména pomoc africkým jednotkám) a Somálsku (zaměřeno proti somálským pirátům ze severovýchodní provincie – mise *Atalanta*). Ve všech uvedených misích šlo mj. o nahrazování předchozí mise NATO.

Co se participace na spolupráci¹⁴⁶ týče, existují zde různé úrovně. Vcelku bezproblémová je na úrovni jedenadvaceti zemí, které jsou členy jak EU, tak NATO. Větší problém je se zeměmi, které jsou členy pouze jedné z organizací. Samostatnou skupinu pak tvoří vztahy mezi členy organizací a kandidátskými státy EU a NATO.

Zde bych zdůraznila, že i přes deklarovanou spolupráci mezi institucemi ve formě pravidelných setkávání oficiálních představitelů, spolupráce skřípe a dlouhodobě nefunguje. Jednání jsou zablokována vinou Turecka a Kypru (a částečně také Řecka). Jejich vzájemný spor o budoucnost severního Kypru sice s Uníí ani Aliancí přímo nesouvisí, každá ze stran sporu ale využívá členství jako zbraň proti svému protivníkovi. Turecko brání Kypru v účasti na jednáních EU-NATO (protože není členem PfP) a Kypr zase blokuje turecký vstup do ES/EU i k *Evropské obranné agentuře* (EDA). Navíc jedinou misí, ve které opravdu spolupráce fungovala, byla *Althea* v Bosně a Hercegovině. A další prohlubování spolupráce zatím nepřipadá v úvahu.

¹⁴⁵ Viz kapitola 3.1 Oblasti spolupráce EU a NATO.

¹⁴⁶ Rozvedeno v kap. 3.3 Participace na spolupráci.

EU se také snaží budovat vlastní ozbrojené síly. Jedná se o *Síly rychlé reakce* (dle *Evropského základního cíle* představeného v roce 1999 v Helsinkách) a *Battle Groups* (BG; *Základní cíl 2010*, koncept z roku 2004). V praxi jsou použitelné, funkční a relevantní pouze BG. *Síly rychlé reakce* lze spíše podle některých autorů považovat za historický milník. Každopádně jsou projekty na vytváření vlastních ozbrojených sil velmi ambiciózní a EU nemá finanční prostředky, kapacity a v neposlední řadě ani dostatek zkušeností na to, aby tyto jednotky mohly být skutečně plnohodnotnou silou v autonomních operacích EU. Na rozdíl od NATO nejenže pravidelně neinvestují stabilní a dostatečné částky z národních rozpočtů do obrany, ale ani vědě a výzkumu v této oblasti se nevěnují jako např. USA (jako členský stát NATO).

Na druhou stranu i NATO má své rezervy. Stojí před další etapou, kdy se bude muset rozhodnout, jakou úlohu chce v budoucnosti hrát. Dojde také k revizi *Strategické koncepce z roku 1999*. Někteří odborníci mluví o krizi NATO, jiní ji vehementně popírají. Živý je také stále spor o protiraketovou obranu, proti kterému mají výhrady některé evropské země.

Podle mého názoru se naskýtá několik možností vývoje vzájemné spolupráce.¹⁴⁷ Jednou z nejméně pravděpodobných variant je zánik NATO, zánik EU nebo tendence ke zrušení SZBP EU (např. ve smyslu zachování státních suverenity v této oblasti), čímž by v podstatě veškerá spolupráce mezi NATO a EU zanikla. Další je samozřejmě varianta zachování statu quo – tedy že NATO by provádělo vojenské operace, které by byly v některých případech nahrazovány misemi EU s civilním zaměřením, EU by prováděla také vlastní vojenské mise (ovšem pouze tam, kde se nebude angažovat NATO). Existuje bezpochyby také možnost dalšího rozvoje vzájemné kooperace. Možnosti se jeví v souvislosti s *Lisabonskou smlouvou*, která by přisuzovala SZBP vyšší prioritu. Mohlo by jít také o společné operace, nikoli ve smyslu nahrazování, ale společného nasazení a působení v oblasti v témže čase. Další možnost by závisela na vývoji a charakteru konfliktů. Mohla by existovat varianta, že by došlo k zakonzervování konfliktů, tudíž by probíhaly mnohem déle, než se původně očekávalo, s malými vyhlídkami na řešení či vyřešení a docházelo by k blokaci kapacit. Jednotky by potom mohly chybět jinde, nebyly by použitelné pro jiné operace. Pravděpodobně by prodloužení konfliktu způsobilo větší ztráty, což by vedlo ke ztrátě podpory domácího obyvatelstva (v těch zemích, které by do mise byly zapojeny). Mise by pak zaznamenaly celkový neúspěch a pravděpodobně by došlo ke stažení jednotek. Nabízí se také otázka role Francie, která se vrací do vojensko-velitelských struktur NATO.

¹⁴⁷ Perspektivy jsou součástí kapitoly 4.5.3 Perspektivy vývoje spolupráce EU a NATO.

Následkem tohoto aktu by mohlo být buď přiblížení EU a NATO, nebo naopak zúžení aktivit NATO. Poslední perspektivou je rozcházení EU a NATO, ve smyslu zrušení dohod *Berlin Plus* nebo jejich nefunkčnosti de facto. EU by mohla začít provádět samostatné mise (zcela autonomní operace).

Nabízí se velký prostor pro vzájemnou spolupráci EU a NATO, který je ale narušován technickými i politickými překážkami. Záleží jen na předmětných organizacích, jak se vypořádají se svými ambicemi, vlivem, možnostmi, překážkami spolupráce a neustále se měnícím bezpečnostním prostředím.

Seznam literatury

1. ANTOŠOVÁ, N. OSN a ochrana civilního obyvatelstva, lidských práv. Přednáška do předmětu Globální problémy lidstva. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2008. Ekonomická fakulta.
2. DANČÁK, B. (ed.). Evropská unie a vývoj koncepce evropské bezpečnosti. 1. vyd. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2001. 35 s. ISBN 80-210-2627-8. Ediční řada Studie. Svazek č. 18.
3. EICHLER, J. Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006. 303 s. ISBN 80-7278-326-2.
4. European Defence: A proposal for a White paper. In SPLIDSBOEL-HANSEN, F. Explaining Russian Endorsement of the CFSP and the ESDP. Security Dialogue, 2002, vol. 33(4), no. 4, p. 443-456.
5. FIALA, P.; PITROVÁ, M. Evropská unie. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 743 s. ISBN 80-7325-015-2.
6. FRANK, L. EU a ZEU – Trendy ve vývoji evropské bezpečnostní a obranné politiky. Přednáška do předmětu BSS105 Mezinárodní bezpečnostní politika. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Fakulta sociálních studií.
7. HOWORTH, J.; KEELER, J. Defending Europe: the EU, NATO and the quest for European autonomy. 1st edition. New York: Palgrave MacmillanTM, 2003. 247 p. ISBN 1-40396-114-X.
8. CHIVVIS, Ch. S. Birthing Athena. The Uncertain Future of European Security and Defense Policy. Focus strategique 5. Paris: Ifri – Security Studies Center, 2008. 43 p. ISBN 978-2-86592-273-4.
9. JAŘINOVÁ, A. Limity a vývoj SZBP: případ irácké krize v roce 2003 [rukopis]. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 94 s. Fakulta sociálních studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií.
10. KARÁSEK, T. Integrace nebo mocenská rovnováha? Konceptualizace „vysoké“ a „nízké“ zahraničně-bezpečnostní politiky v rámci Evropské unie. Mezinárodní vztahy, roč. 2007, č. 2, s. 5-30. ISSN 0323-1844.
11. Kolektiv autorů. Bezpečnost ve 21. století. NATO a EU. Přepis záznamu příspěvků konference pořádané Vzdělávacím střediskem na podporu demokracie v Praze dne 4. 12. 2001. 1. vyd. Praha: Policy Centre for the Promotion of Democracy, 2002. 96 s. ISBN 80-903122-0-9.
12. KORSKI, D.; GUÉROT, U.; LEONARD, M. Re-wiring the US-EU Relationship. Memo. London: European Council on Foreign Relations, 2008. 4 p. ISBN 978-1-906538-09-5.
13. KRÍŽ, Z. Přednášky do předmětu MVZ123 NATO a evropská bezpečnost. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Fakulta sociálních studií.

14. KŘÍŽ, Z. *Adaptace Severoatlantické aliance na nové mezinárodní bezpečnostní prostředí*. 1. vyd. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU, 2006. 217 s. ISBN 8021042184.
15. KULÍŠEK, J. Nasaditelnost Battle Groups EU do operací ESDP. *Vojenské rozhledy*, roč. 2009, č. 1, s. 31-58. ISSN 1210-3292.
16. KULÍŠEK, J. Operace Artemis. Model vytváření operačních svazků Battle Groups. *Vojenské rozhledy*, roč. 2007, č. 2, s. 95-105. ISSN 1210-3292.
17. NAVRÁTIL, B. *Politiky Evropské unie. Přednáška do předmětu Hospodářská politika EU*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2007. Ekonomická fakulta.
18. NICOLINI, M. NATO a EÚ – čakanie na Godota? *Euro-Atlantic Quaterly*, roč. 2009, č. 1, s. 7. ISSN 1336-8762.
19. ROMANCOV, M.; ROMANCOVOVÁ, E. *Evropské politické a ekonomické instituce*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. 150 s. ISBN 80-86432-27-0.
20. SAMSON, I. Je NATO v kríze? *Euro-Atlantic Quaterly*, roč. 2007, č. 3, s. 43. ISSN 1336-8762.
21. SCHROTTER, H. *Aktuální slovník Evropské unie. Politika, hospodářství, dějiny a kultura*. 1. vyd. Praha: Brána, 2003. 224 s. ISBN 80-7243-167-6.
22. SHEA, J. P. NATO budúcnosti bude iba také dobré jako jeho schopnosť spolupracovať s ostatnými. *Euro-Atlantic Quaterly*, roč. 2009, č. 1, s. 20-23. ISSN 1336-8762.
23. STRÍTECKÝ, V. Zahraniční politika Evropské unie: vnější dimenze vnitřních problémů a dilemat. *Mezinárodní politika*, 2009, č. 1, s. 6-9. ISSN 0543-7962.
24. URBANOVSKÁ, J. Vliv bezpečnostního a politického prostředí na podobu mírových operací a jejich principů. In konference „Bezpečnostní hrozby a rizika 21. století“ konaná 9. 4. 2009 na FSS MU v Brně.
25. VALÁŠEK, T. European Union's Security Policy – Room for Improvement. In ŠTÁSTNÝ, M. (ed.). *Visegrad Countries In an Enlarged Trans-Atlantic Community*. Bratislava: Institute for Public Affairs, 2002. 221 p. ISBN 80-88935-38-5.
26. VERHOFSTADT, G. The Need for a Common European Defence. In WOGAU, K. (ed.). *The Path to European Defence*. Antwerp-Apeldoorn: Maklu, 2004. 337 p. ISBN 90 6215 923 0.
27. WEISS, T. NATO a Evropská unie: dva kohouti na jednom smetišti? *Mezinárodní politika*, 2009, č. 3, s. 6-9. ISSN 0543-7962.
28. ZÁBOJ, P. *Spolupráce členských zemí EU v oblasti bezpečnosti a obrany [rukopis]*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2008. 67 s. Ekonomická fakulta, Katedra evropské integrace.
29. ZÁVĚŠICKÝ, J. Konzultace s PhDr. Janem Závěšickým, duben 2009b.
30. ZÁVĚŠICKÝ, J. Dokonalá bouře: NATO žije? *Mezinárodní politika*, 2009a, č. 3, s. 4-6. ISSN 0543-7962.

31. ZÁVĚŠICKÝ, J. Evropská bezpečnostní a obranná politika a vojenské operace na podporu míru Evropské unie [rukopis]. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 115 s. Fakulta sociálních studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií.
32. ZÁVĚŠICKÝ, J. Institucionální vztah Evropské bezpečnostní a obranné politiky a NATO. Vojenské rozhledy, roč. 2004, č. 4, s. 14-22. ISSN 1210-3292.
33. ZLÝ, B. Základy teorie integračních procesů. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2004. 106 s. ISBN 80-248-0657-6.

Elektronické zdroje

34. A Secure Europe In a Better World – European Security Strategy [online]. 2003 [cit. 26. 10. 2008]. Dostupný z WWW: http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=266□=en.
35. Albánský premiér přijede do Prahy a chce do EU [online]. 27. 4. 2009 [cit. 28. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/albansky-premier-prijede-do-prahy-a-chce-do-eu-005925>.
36. BURWELL, F. G. et kol. Transatlantic Transformation: Building a NATO-EU Security Architecture [online]. Policy Paper. March 2006 [cit. 5. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <http://se1.isn.ch/serviceengine/FileContent?serviceID=ISN&fileid=DF23695D-A9B3-B07A-5142-2C158B5D472C&lng=en>.
37. Co napsala světová média o NATO v úterý 14. června [online]. 14. 6. 2005 [cit. 23. 4. 2009]. Dostupný z WWW: http://www.natoaktual.cz/na_media.asp?r=na_media&c=A050615_101630_na_media_m02.
38. Croatia – EU-Croatia relations [online]. [cit. 28. 4. 2009]. Dostupný z WWW: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/croatia/eu_croatia_relations_en.htm.
39. EDA. Background [online]. [cit. 19. 11. 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.eda.europa.eu/genericitem.aspx?area=Background&id=122>.
40. EU Battlegroups [online]. [cit. 27. 10. 2008]. Dostupný z WWW: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/91624.pdf.
41. EU – the former Yugoslav Republic of Macedonia relations [online]. [cit. 28. 4. 2009]. Dostupný z WWW: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm.
42. EU-Turkey relations [online]. [cit. 28. 4. 2009]. Dostupný z WWW: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/turkey/eu_turkey_relations_en.htm.

43. European Security and Defense Policy (ESDP) [online]. [cit. 22. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=en>>.
44. EU Military Operation in Former Yugoslav Republic of Macedonia (FYROM/CONCORDIA) [online]. [cit. 22. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=594&lang=en>>.
45. EU support to the African Union Mission in Darfur – AMIS [online]. [cit. 22. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=956&lang=en>>.
46. Evropská unie a NATO [online]. 9. 9. 2006 [cit. 12. 2. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/evropsk-unie-a-nato>>.
47. Evropské sdružení volného obchodu (ESVO) [online]. 11. 8. 2003 [cit. 29. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/e/evropske-sdruzeni-volneho-obchodu-esvo/1000697/6296/?fornewsid=6296>>.
48. Evropský hospodářský prostor (EHP) [online]. 11. 8. 2003 [cit. 29. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/e/evropsky-hospodarsky-prostor-ehp/1000697/6300/>>.
49. For and Against: Debating Euro-Atlantic Security Options – Volume I [online]. Brusel: NATO Public Diplomacy Division, 2004. [cit. 6. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://193.219.98.16/index.php?inc=languages&idpub=63&orderby=topic&taal=ENG>>.
50. GAZDÍK, R. Ukrajina a Gruzie zatím pozvánku do NATO nedostanou [online]. 2008 [cit. 16. 10. 2008]. Dostupný z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=601391>>.
51. GUÉROT, U. A Complicated Relationship [online]. 13. 3. 2009 [cit. 24. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <http://ecfr.eu/content/entry/commentary_guerot_france_germany_nato/>.
52. HAVRÁNEK, J. Evropská bezpečnostní a obranná politika získala velmi konkrétní obrysy [online]. 2002 [cit. 26. 10. 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.europeum.org/dispatch_kalend_entry.php?page=1&kalid=1004&to=2002-12-31%2000:00:00&from=2002-07-01%2000:00:00>.
53. Headline Goal 2010 [online]. 2004 [cit. 27. 10. 2008]. Dostupný z WWW: <<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>>.
54. CHALÁNIOVÁ, D. Európska únia. Ako si zaistiť bezpečnosť v globalizovanom svete? [online]. Euro-Atlantic Quaterly, roč. 2007, č. 4 [cit. 5. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.eaq.sk/magazine/EAQ8_Tema%20cisl%C3%A1:%20Chalaniova.pdf>.
55. Charta OSN [online]. [cit. 17. 2. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>>.
56. International Security Assistance Force – ISAF [online]. [cit. 12. 11. 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.asp?y=na_zpravy/mise_isaf.htm>.

57. KARÁSEK, T. Integrační teorie a „Evropská armáda“ [online]. 7. 9. 2004 [cit. 26. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=821>>.
58. Kosovo Force. KFOR [online]. [cit. 12. 11. 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.asp?y=na_zpravy/mise_kfor.htm>.
59. KRÁL, D. Zahraniční politika rozšiřující se EU – Úloha nových členských států a kandidátských zemí EU [online]. Institut pro evropskou politiku Europeum. Červen 2005 [cit. 26. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.europeum.org/doc/arch_eur/Enlarging_EU_foreign_and_security_policy_CZ.pdf>.
60. KREJČÍ, O. Summit EU a NATO: Když dva dělají totéž... [online]. 7. 7. 2004 [cit. 25. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.blisty.cz/art/18822.html>>.
61. MACH, P. EU směřuje k rozpadu [online]. MF DNES. 3. 5. 2004 [cit. 27. 10. 2008]. <<http://www.petrmach.cz/cze/prispevek.php?ID=68>>.
62. Membership Action Plan (MAP) [online]. 23. 4. 2009 [cit. 27. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37356.htm?selectedLocale=en>.
63. MICHEL, L. NATO-EU Cooperation in Operations [online]. In Research Paper No. 31. Rome: NATO Defense College, February 2007. [cit. 5. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://se1.isn.ch/serviceengine/FileContent?serviceID=ISN&fileid=0FB751F1-86D9-7FBB-ABAA-83C887CA4348&lng=en>>.
64. Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Co je SZBP EU? [online]. 15. 10. 2002 [cit. 13. 2. 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni_1.html>.
65. MOLLING, Ch. NATO and EU Rapid Response: Contradictory or Complementary? [online]. Zurich: Center for Security Studies, 2007. Vol. 2. Issue 22. [cit. 5. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://se1.isn.ch/serviceengine/FileContent?serviceID=ISN&fileid=851DAA91-EF55-A908-E1FE-0C1041B4561D&lng=en>>.
66. NATO se rozšířilo o Albánii a Chorvatsko [online]. 1. 4. 2009 [cit. 17. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/nato-se-rozsirilo-o-albanii-a-chorvatsko-fdw-na_zpravy.asp?c=A090402_042204_na_zpravy_m00>.
67. NATO. The North Atlantic Treaty [online]. 4th April 1949 [cit. 22. 5. 2008]. Dostupný z WWW: <<http://www.nato.int/docu/basic/txt/treaty.htm>>.
68. NATO Training Mission – Iraq (NTM-I) [online]. [cit. 12. 11. 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.asp?y=na_zpravy/mise_ntmi.htm>.
69. NATO ve 21. století [online]. Brusel: NATO Public Diplomacy Division, 2004 [cit. 4. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.nato.int/docu/21-cent/21st_cz.pdf>.
70. NATO's relations with the European Union [online]. 10. 3. 2009 [cit. 6. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.nato.int/issues/nato-eu/index.html>>.

71. Niceská smlouva [online]. 26. 2. 2001 [cit. 27. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/gallery/2/765-nice.pdf>>.
72. Nový šéf NATO úhlavním nepřítelem Islámu, tvrdí Taliban [online]. 17. 4. 2009 [cit. 17. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/novy-sef-nato-uhlavnim-nepritelem-islamu-tvrdi-taliban-pia-na_media.asp?c=A090417_134746_na_media_m02>.
73. Operace v Čadu končí, povaha operace v Bosně se má změnit [online]. 13. 3. 2009 [cit. 22. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/clanek/operace-v-cadu-konci-povaha-operace-v-bosne-se-ma-zmenit-005732>>.
74. Operation Active Endeavour [online]. [cit. 12. 11. 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.asp?y=na_zpravy/mise_ae.htm>.
75. PACHTA, L. Evropská bezpečnostní a obranná politika ve světle transatlantických vztahů [online]. Praha: Institut pro evropskou politiku Europeum. 11. 6. 2005 [cit. 18. 11. 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.europeum.org/doc/arch_eur/LPachta_EBOP.pdf>.
76. Partner countries [online]. 23. 4. 2009 [cit. 28. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.nato.int/cps/en/natolive/51288.htm>>.
77. Partnerství k bezpečnosti [online]. Brusel: NATO Public Diplomacy Division. 2005 [cit. 6. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.nato.int/docu/review/2006/past-present-future/2006-eng.pdf>>.
78. POKLUDOVÁ, M. Bezpečnostní otázky a Evropa mezi rozšířením Atlantické aliance a Evropské unie [online]. 2002 [cit. 19. 11. 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.europeum.org/doc/arch_eur/EPF_Evropska_bezpecnost.pdf>.
79. Politické cíle a základní úkoly Aliance [online]. [cit. 19. 11. 2008]. Dostupný z WWW: <<http://www.nato.cz/coje/natopol.html>>.
80. Smlouva o založení ES [online]. Konsolidované znění. [cit. 27. 10. 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf>.
81. Smlouva o EU [online]. Konsolidované znění. [cit. 27. 10. 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf>.
82. The Alliance's Strategic Concept [online]. [cit. 19. 5. 2008]. Dostupný z WWW: <<http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm>>.
83. The EU and the UN: a wide-ranging partnership [online]. 2005 [cit. 26. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/external_relations/un/index.htm>.
84. The National Security Strategy of the United States of America [online]. 2006 [cit. 26. 10. 2008]. Dostupný z WWW: <<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/>>.
85. The strategic partnership between NATO and the European Union [online]. NATO Handbook 2006. Part VII, Chapter 28, p. 243-254. [cit. 5. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006.html>>.

86. Unie tlačí Turky k otevření hranice s Arménií [online]. 16. 4. 2009 [cit. 28. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/unie-tlaci-turky-k-otevreni-hranice-s-armenii-005880>>.
87. VATANEN, A. (ed.) Zpráva o úloze NATO v bezpečnostní struktuře EU [online]. Dokument ze zasedání Evropského parlamentu, Výboru pro zahraniční věci. 28. 1. 2009 [cit. 25. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2009-0033+0+DOC+PDF+V0//CS>>.
88. Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP – 2007 [online]. European Communities. 2008 [cit. 12. 11. 2008]. Dostupný z WWW: <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/CS_PESC.pdf>.
89. Výsledky summitu NATO: podpora v Afghánistánu a nový šéf Aliance [online]. 6. 4. 2009 [cit. 17. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/vysledky-summitu-nato-podpora-v-afghanistanu-a-novy-sef-aliance-p8f-na_zpravy.asp?c=A090406_185956_na_zpravy_m02>.
90. WEISS, T. Evropská bezpečnostní strategie ve světle Národní bezpečnostní strategie USA [online]. 27. 9. 2004 [cit. 3. 5. 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=733>.
91. WEISS, T. Přinese nová smlouva reformu zahraniční a bezpečnostní politiky EU? [online]. 26. 6. 2007 [cit. 5. 4. 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/prinese-nova-smlouva-reformu-zahranicni-a-bezpecnostni-politiky-eu-1g2-na_analyzy.asp?c=A070626_093659_na_analyzy_m02>.
92. Zahraniční a bezpečnostní politika. Společný přístup [online]. Březen 2008 [cit. 19. 1. 2009]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/pol/cfsp/overview_cs.htm>.
93. ZÁVĚŠICKÝ, J. Evropská bezpečnostní a obranná politika – pilíř evropské bezpečnosti? Silné Česko ve zdravé Evropě. Český Těšín: Hanns Seidel Stiftung. 2008 [cit. 31. 10. 2008]. Dostupný z WWW: <www.konzervativci.cz/karvina/zavesicky.ppt>.

Seznam zkratek

AS	Amsterdamská smlouva
BG	Battle Groups
EAPC	Euroatlantická rada partnerství
EBOI	Evropská bezpečnostní a obranná identita (=ESDI)
EBOP	Evropská bezpečnostní a obranná politika
EBS	Evropská bezpečnostní strategie (European Security Strategy=ESS)
EDA	Evropská obranná agentura
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
EMU	Evropská měnová unie (pouze státy eurozóny)
EOS	Evropské obranné společenství
EPS	Evropské politické společenství
ERRF	Síly rychlé reakce (EU)
ES	Evropské společenství
ESDP	European Security and Defence Policy
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
FYROM	bývalá jugoslávská republika Makedonie
IFOR	Implementační síly
ISAF	International Security Assistance Force (síly mezinárodní bezpečnostní pomoci)
JEA	Jednotný evropský akt
KBSE	Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
MAP	Akční plán členství
NAC	Severoatlantická rada
NACC	Severoatlantická rada pro spolupráci
NATO	Organizace Severoatlantické smlouvy
NS	Niceská smlouva
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OS	ozbrojené síly
OSN	Organizace spojených národů
PfP	Partnerství pro mír
PPEWU	Jednotka/útvár pro politické plánování a včasné varování
RF	Ruská federace
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SEU	Smlouva o EU
SFOR	Stabilizační síly
SHAPE	Hlavní velitelství spojeneckých sil v Evropě
SZBP EU	Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie
UA	Ukrajina
VS	Varšavská smlouva
VT	vnitřní trh
ZEU	Západoevropská unie

Seznam obrázků

Obr. 2.1: Vzájemné souvislosti ESDP	s. 8
Obr. 2.2: Mise KFOR v Kosovu	s. 16
Obr. 4.1: NATO – společná obrana a vojenské a obranné organizace	s. 38
Obr. 4.2: Členství států Evropy v EU a NATO	s. 43

Prohlášení o využití výsledků diplomové bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 6. května 2009

Petra Wiecková
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

V Zahradách 2056/112, 708 00 Ostrava-Poruba

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přehled operací NATO (od roku 1992)

Příloha č. 2: Přehled operací EU

Příloha č. 3: Kompletní seznam zařazení SZBP, jejích legislativních ustanovení, aktérů a nástrojů (s vysvětlením)

Příloha č. 4: Členství evropských zemí v EU, NATO, ZEU a OBSE

Příloha č. 5: Stanoviska Francie, Německa, UK, Finska, Vysokého představitele EU pro SZBP, Atlantická rada USA k obraně zajišťované NATO a/nebo EU

Příloha č. 6: Klasifikace integračních stupňů

Příloha č. 1: Přehled operací NATO (od roku 1992)

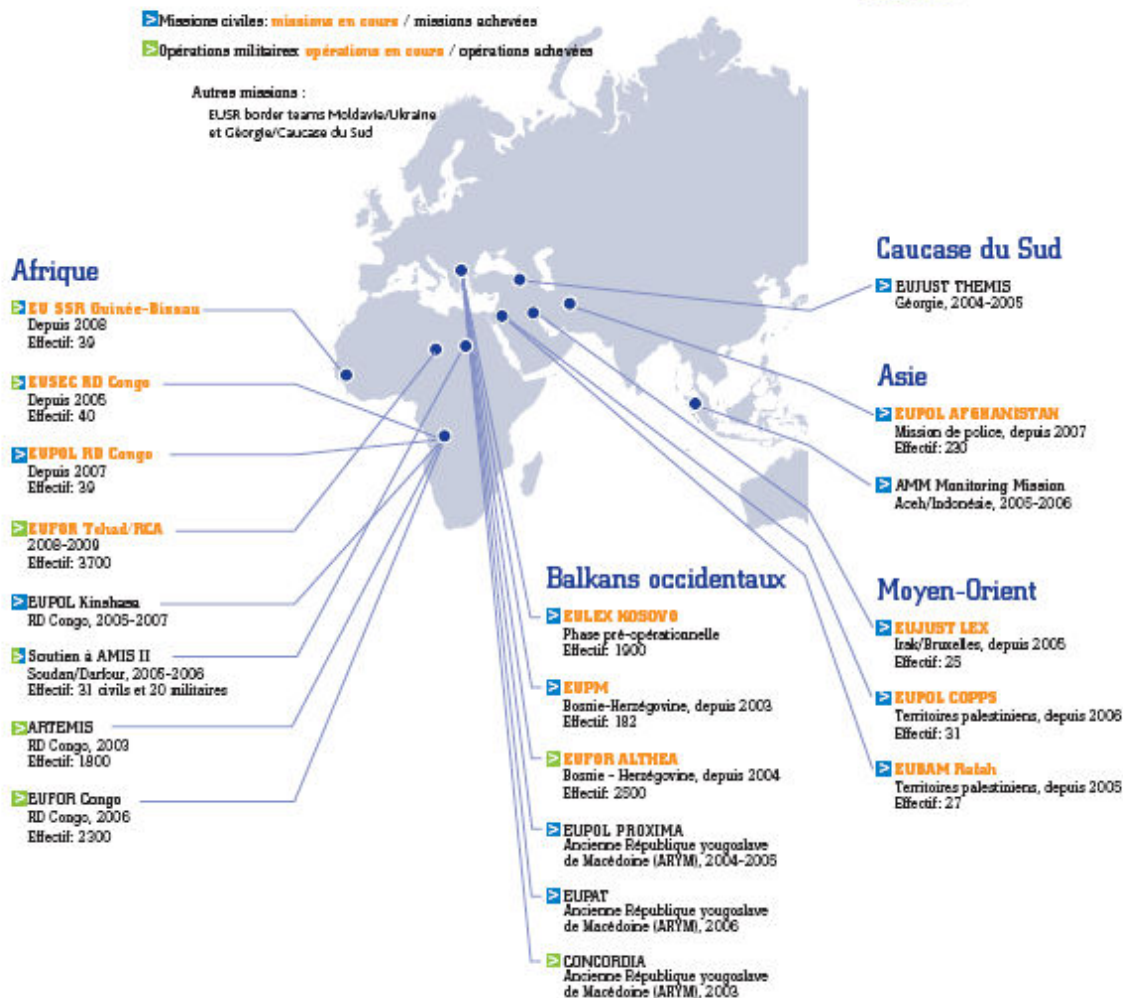
	Název mise	Teritorium	Kdy
1.	Sharp Guard	Bývalá Jugoslávie/Bosna a Hercegovina	1992 - 1996
2.	Deny Flight	Bývalá Jugoslávie/Bosna a Hercegovina	1993 - 1995
3.	IFOR	Bosna a Hercegovina	1995 - 1996
4.	SFOR	Bosna a Hercegovina	1996 - 1998
5.	SFOR II	Bosna a Hercegovina	1998 - 2004
6.	Allied Force	Kosovo/ SFR Jugoslávie	1999
7.	AFOR	Albánie	1999
8.	KFOR	Kosovo	1999 - nyní
9.	Essential Harvest	Makedonie	2001
10.	Amber Fox	Makedonie	2001 - 2002
11.	Allied Harmony	Makedonie	2002 - 2003
12.	Active Endeavour	Středomoří	2001 - nyní
13.	Display Deterrence	Turecko	2003
14.	ISAF	Afghánistán	2003 - nyní
15.	NTIM	Irák	2004
16.	NTM-I	Irák	2004 - nyní
17.	Podpora Africké unii	Súdán (Dárfúr)	2005 - 2007
18.	Pomoc po hurikánu	Spojené státy americké	2005
19.	Operace Pákistán	Pákistán	2005 - 2006

Zdroj: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.asp?y=na_zpravy/mise_main.htm

Příloha č. 2: Přehled operací EU

Aperçu des missions et opérations de l'Union européenne

Juin 2008

Zdroj: http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/CEU70400_ESDP5_carteFR.pdf

Příloha č. 3: Kompletní seznam zařazení SZBP, jejích legislativních ustanovení, aktérů a nástrojů (s vysvětlením)

Co je SZBP EU?

Společná zahraniční a bezpečnostní politika vychází z Evropské politické spolupráce, ustanovené mezi členskými státy Evropského hospodářského společenství (EHS) v roce 1970.

Obsah:

- I. Druhý pilíř
 - II. Smlouva o Evropské unii
 - III. Amsterodamská smlouva
 - IV. Smlouva z Nice
 - V. Evropská bezpečnostní a obranná politika
 - VI. Aktéři SZBP EU
 - VII. Nástroje SZBP EU
-

I. DRUHÝ PILÍŘ

Společná zahraniční a bezpečnostní politika vychází z Evropské politické spolupráce, ustanovené mezi členskými státy Evropského hospodářského společenství (EHS) v roce 1970. Novým základem sladění zahraniční politiky členských států EHS se stala Smlouva o Evropské unii, přijatá v rámci maastrichtské novelizace základních smluv, vstoupivší v platnost v roce 1993. Touto smlouvou byla vytvořena Evropská unie. Maastrichtská smlouva pro tento účel vytvořila strukturu postavenou na třech pilířích, zastřešenou společným institucionálním rámcem. SZBP v ní představuje II. pilíř. Jako nový článek evropské architektury je spolu s třetím pilířem založen na mezivládní spolupráci členských států.

II. SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII

Maastrichtská smlouva - Smlouva o Evropské unii (SEU) byla podepsána 7. února 1992. Po ratifikaci všemi členskými státy vstoupila v platnost 1. listopadu 1993. Smlouva o Evropské unii je nejrozsáhlejší reformou Římských smluv, které patří k základům evropské integrace. Členské státy nově vzniklé Evropské unie si v Maastrichtské smlouvě stanovily určité cíle - mj. v článku B se uvádí, že Unie má v úmyslu "prosazovat svou identitu na mezinárodní scéně, zejména prováděním společné zahraniční a bezpečnostní politiky". Za tímto účelem byla V. hlava SEU věnována nově vytvořené společné zahraniční a bezpečnostní politice EU. Hlava V. SEU nahradila hlavu III. Jednotného evropského aktu o evropské spolupráci v oblasti zahraniční politiky.

SEU stanovila, že "společná zahraniční a bezpečnostní politika bude zahrnovat všechny otázky, které mají vztah k bezpečnosti Unie, včetně eventuálního formování společné obranné politiky, což by mohlo časem vést ke společné obraně". Tato formulace přesahuje úpravu,

kteřou obsahoval JEA, kde smluvní strany JEA byly pouze ochotny "úžeji koordinovat svá stanoviska k politickým a ekonomickým aspektům bezpečnosti".

Dohoda o SZBP umožnila, aby EU vystupovala v mezinárodní oblasti jedním hlasem, a aby se mohla vyjadřovat ke všem zahraničním a bezpečnostním otázkám, které jsou z jejího pohledu důležité.

Členské státy Evropské unie spolu definovaly základní cíle SZBP v článku J.1 Smlouvy takto:

- zabezpečit společné hodnoty, základní zájmy a nezávislost Unie,
- posilovat bezpečnost Unie a jejich členů, chránit mír a posilovat mezinárodní bezpečnost podle principů Charty OSN, helsinského Závěrečného aktu a cílů Pařížské charty,
- podporovat mezinárodní spolupráci, rozvíjet a upevňovat demokracii a právní stát a respektování lidských práv a základních svobod.

SEU přehledně určovala role jednotlivých institucí EU při rozhodování a provádění SZBP - v jejím rámci působily, jak orgány Unie, tak orgány, které byly vytvořeny speciálně pro SZBP. Poprvé v historii evropské integrace byl jasně definován vztah EU a Západoevropské unie.

Časem se ukázalo, že ustanovení, která byla v rámci II. pilíře přijata, byla sice pokrokem proti předcházejícímu stavu, ale nevyhovovala novým podmínkám v mezinárodním dění. K posouzení veškerých nedostatků dosavadní úpravy a zkvalitnění právního rámce SZBP využila Unie mezivládní konferenci členských států v Amsterdamu.

III. AMSTERODAMSKÁ SMLOUVA

Mezivládní konference byla zahájena 29. března 1996 a ukončena 18. června 1997. Změny ve Smlouvě o EU, které byly dohodnuty, byly zahrnuty do tzv. Amsterodamské smlouvy, podepsané dne 2. října 1997.

Amsterodamská smlouva posílila akční schopnost SZBP zavedením nových nástrojů a účinnějších rozhodovacích postupů.

Smlouva vstoupila v platnost 1. května 1999.

Mezi nejvýznamnější inovace v oblasti SZBP patřilo:

- Zavedení tzv. konstruktivní abstinence, která umožňuje pružnější rozhodování EU.
- Vytvoření nového nástroje SZBP -společné strategie Evropská rada rozhoduje o společných strategiích, které Unie uskutečňuje v oblastech, kde mají členské státy důležité společné zájmy. Strategie vyžaduje jednomyslné přijetí ze strany Evropské rady, ale jakákoliv jiná rozhodnutí přijatá v rámci strategie (společné akce, společné pozice) jsou přijímána kvalifikovanou většinou.
- Zavedení nové funkce Vysokého představitele pro SZBP, kterou spojila s funkcí Generálního tajemníka Rady.
- Zřízení Útvaru pro politické plánování a včasné varování (Policy Planning and Early Warning Unit) Pod vedením Vysokého představitele sleduje a hodnotí vývoj v oblastech důležitých pro SZBP.

- Možnost budoucího začlenění ZEU do EU. Podle čl. 17 SEU " Unie napomáhá užším institucionálním vztahům se ZEU se zřetelem na možnost začlenění ZEU do EU, rozhodne-li tak Evropská rada."

Další změny v oblasti SZBP předznamenala konference EU v Nice v prosinci 2000. Evropská rada přijala rozhodnutí o uznání užší spolupráce v SZBP. Pozornost byla také zaměřena na Evropskou bezpečnostní a obrannou politiku, která je základní a klíčovou součástí SZBP.

IV. SMLOUVA Z NICE

Další změny v oblasti SZBP předznamenala konference EU, která se konala v prosinci 2000 ve francouzském Nice. Mezivládní konference vyústila v další revizi Smlouvy o EU. Smlouva z Nice byla podepsána dne 26. února 2001 a po ratifikaci všemi členskými státy EU vstoupila v platnost dne 1. února 2003.

Hlavní změny v oblasti SZBP, které vyplývají z revidovaného znění Smlouvy o EU z Nice, jsou následující:

- zavedení možnosti nastolit v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky užší spolupráci z hlediska implementace společné akce nebo společného postoje. Užší spolupráci tohoto druhu nelze uplatnit ve věcech, které mají vojenský aspekt nebo mohou mít vliv na záležitosti obrany.
- Užší spolupráci schvaluje Rada EU po obdržení stanoviska Komise, která se vyjadřuje především k otázce souladu užší spolupráce s politikami Unie. Rada rozhoduje kvalifikovanou většinou, ale každý členský stát si může vyžádat, aby věc byla předána Evropské radě k jednomyslnému rozhodnutí (tzv. záchranná brzda).
- úprava čl. 17 Smlouvy o EU v tom smyslu, že se odstraňuje ustanovení definující vztahy mezi Evropskou unií (EU) a Západoevropskou unií (ZEU), neboť se předpokládá, že otázky obrany SZBP jsou záležitostí samotné EU.
- možnost Rady EU udělit Politickému a bezpečnostnímu výboru (PSC) - nové označení pro Politický výbor - pověření k řešení určité krize. Na základě tohoto pověření může PSC v rámci druhého pilíře sám činit vhodná rozhodnutí s cílem zajistit politickou kontrolu a strategické vedení operací na zvládnutí dané krize.

V. EVROPSKÁ BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÁ POLITIKA

Společná evropská bezpečnostní a obranná politika (CESDP) je integrální součástí SZBP. Veškeré cíle SZBP v oblasti bezpečnosti jsou prostřednictvím CESDP uváděny v praxi.

Smyslem CESDP je posílení kapacit Evropské unie k ochraně míru a posilování mezinárodní bezpečnosti podle principů Charty OSN. Za tímto účelem Evropská unie vytváří určité struktury a nástroje pro zvládání krizových situací. Zahnutím tzv. Petersbergských úkolů (pozn.: Petersbergské úkoly zahrnují humanitární a záchranné mise, mise k udržení míru a mise bojových jednotek k řešení krize, včetně nastolování míru /Hlava V, čl. 17/2 SEU/) do Smlouvy o EU byl vytvořen právní rámec pro rozvíjení obranné dimenze EU.

Cílem Evropské unie je vytvoření vlastních kapacit (vojenských a civilních), prostřednictvím nichž bude sama EU schopna zvládat krize, v nichž nebude NATO angažováno.

Události hrající velkou roli ve vývoji CESDP:

- Shoda mezi Velkou Británií a Francií (setkání Blair - Chirac v prosinci 1998 v St. Malo) o potřebě vytvářet pro účely krizového managementu kapacitu pro autonomní vojenskou akci založenou na kredibilních vojenských silách.
- Washingtonský summit NATO (duben 1999) potvrzující vůli spojenců budovat CESDP.
- Helsinský summit EU (prosinec 1999), na kterém se EU shodla na základních parametrech CESDP a stanovila hlavní cíl (EHG) EU pro vytváření vojenských kapacit - schopnost EU nasadit k roku 2003 během 60 dní a udržovat alespoň po dobu 1 roku vojenské síly v počtu 50 - 60 tisíc osob.
- Vytvoření Výboru pro civilní aspekty řešení krizí a stanovení cíle pro vytváření civilních kapacit - schopnost EU nasadit k roku 2003 až 5000 policistů pro mezinárodní mise.
- Capabilities Commitment Conference (listopad 2000), na níž členské státy EU i kandidátské země deklarovaly jaké kapacity jsou připraveny poskytnout do evropských sil rychlé reakce.
- Summit EU v Nice (prosinec 2000), vytvářející stálé instituce CESDP, které jsou určeny k politické kontrole a strategickému řízení v krizích. Zástupci Unie stanovili možné způsoby účasti třetích zemí na CESDP a dohodli se, jak by měl vypadat vztah mezi EU a NATO.
- Summit EU v Laekenu (prosinec 2001), kde EU deklarovala, že je schopna některé operace řídit sama.
- Zahájení Policejní mise Evropské unie v Bosně a Hercegovině dne 1.1.2003 (EUPM).
- Zahájení Vojenské mise EU ve FYROM Concordia dne 31.3.2003.

Evropská bezpečnostní a obranná politika EU je projektem především politickým, který se dotýká bytostných zájmů jednotlivých členských států. Deklarovaným cílem Evropské bezpečnostní a obranné politiky není ustavení evropské armády, ale vytvoření takových vojenských a civilních kapacit a nutného institucionálního zázemí, které Evropské unii umožní rychle reagovat na krizové situace.

VI. AKTÉŘI SZBP

a) Evropská rada

Evropská rada, která je tvořena hlavami států a vlád členských zemí EU a předsedou Evropské komise, je rozhodujícím aktérem v oblasti SZBP. Evropská rada se schází zpravidla dvakrát ročně (červen, prosinec) pod předsednictvím státu, který vykonává šestiměsíční předsednickou funkci v Unii. Členové Evropské rady jsou doprovázeni ministry zahraničních věcí a členem Evropské komise, který je odpovědný za zahraniční vztahy. Evropská rada vymezuje zásady a obecné směry (guidelines) SZBP včetně záležitostí, které mají dopad na obranu. Má pravomoc přijímat rozhodnutí týkající se vztahu EU - ZEU, integrace ZEU do EU.

Dle Amsterodamské smlouvy patří mezi pravomoci Evropské rady rozhodování o společných strategiích.

b) Rada Evropské unie

Skládá se z jednoho zástupce každého členského státu na ministerské úrovni. Rozsah oblastí, za něž je Rada zodpovědná, je široký, a proto konkrétní složení Rady je odvozeno od hlavních témat jednotlivých setkání.

Agenda SZBP se projednává na zasedáních tzv. Rady pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy (GAERC) složené z ministrů zahraničí. GAERC má roli výkonného orgánu EU v oblasti SZBP. Přijímá rozhodnutí nezbytná pro formulování a realizaci SZBP na základě obecných směrů (guidelines) nebo společných strategií vydaných Evropskou radou. GAERC přijímá rozhodnutí o společných akcích nebo společných postojích. Odpovídá za to, že společné akce jsou jednotné, konzistentní a účinné. GAERC doporučuje společné strategie Evropské radě a schválené společné strategie pak uvádí v život.

Jednání GAERC připravuje Výbor stálých zástupců - Coreper - scházející se jednou týdně.

Smlouvou o EU z Nice (2000) byl vytvořen nový stálý útvar - Politický a bezpečnostní výbor (PSC). Je upraven v článku 25 Smlouvy a nahradil do té doby prozatímní Politický a bezpečnostní výbor. PSC monitoruje mezinárodní situaci a přispívá k formulování SZBP tím, že poskytuje Radě stanoviska, buď na žádost Rady nebo z vlastní iniciativy. PSC je klíčovým orgánem jak SZBP, tak CESDP. Podle článku 25 SEU může PSC vykonávat pod odpovědností Rady politickou kontrolu a strategické řízení při operacích řešení krizí. Poskytuje Radě na její žádost nebo z vlastní iniciativy stanoviska svá nebo stanoviska vytvořená v rámci Pracovních skupin Rady. Dále pak také dohlíží na realizaci dohodnuté politiky. PSC se schází dvakrát týdně. Pracovních skupin pro SZBP je řádově přes třicet. Jsou složeny z expertů z členských států EU.

V rámci Rady jsou vytvořeny další orgány k posílení realizace SZBP. Vojenský výbor EU je složen z náčelníků generálních štábů. Je to poradní orgán PSC pro jakékoliv vojenské záležitosti uvnitř EU. Předseda výboru je oprávněn zúčastnit se jednání Rady, když má být přijato rozhodnutí týkající se obrany. Vojenský štáb EU zajišťuje vojenské expertisy a podporu CESDP, včetně řízení vojenských operací vedených EU za účelem zvládnutí krizí. Politicko - vojenská skupina přezkoumává politicko - vojenské aspekty všech návrhů v rámci SZBP. Výbor pro civilní zvládnutí krizí je poradním orgánem pro civilní řešení krizí. Zajišťuje vytváření nevojenských jednotek k řešení krizí a konfliktů (policejní jednotky, záchranáři, justiční kapacita atd.).

c) Předsednictví Evropské unie

Jeden členský stát Unie vykonává každých šest měsíců předsednickou funkci - předsedá Evropské radě, Radě EU a jí podřízeným orgánům zodpovědným za přípravu jejích jednání (COREPER, Politický a bezpečnostní výbor, výbory a pracovní skupiny). Předsednický stát reprezentuje EU v otázkách SZBP, a to hlavně řízením politického dialogu se třetími zeměmi jménem Unie, je zodpovědný za uvádění rozhodnutí v rámci SZBP do praxe a je oprávněn vyjadřovat postoj EU v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích. Na základě jednomyslného rozhodnutí Rady může být předsednický stát pověřen jednáním o mezinárodních smlouvách se vztahem k SZBP. Tyto smlouvy pak přijímá Rada opět na základě jednomyslnosti. Při plnění těchto úkolů asistuje předsednickému státu Generální tajemník Rady EU/Vysoký představitel pro SZBP spolu s Evropskou komisí. Tyto subjekty a zástupci následujícího státu v řadě předsednictví tvoří tzv. "novou" Trojku.

d) Generální tajemník Rady a Vysoký představitel pro SZBP

Tato funkce byla zavedena amsterodamskou smlouvou jako nový prvek v oblasti SZBP. EU potřebovala, aby zde byl jasný představitel této politiky, který by vedl dialog s třetími zeměmi, formuloval názory Unie.

Jako Generální tajemník Rady pomáhá Radě při přípravě a realizaci jejích rozhodnutí. Evropská rada se ve Vídni v prosinci 1998 shodla, že Vysokým představitelem SZBP by měla být "osobnost se silným politickým profilem" a na základě toho pak jmenovala španělského politika Javieru Solanu Madariaga, který se svého úřadu ujal 18. října 1999. Zástupcem Generálního tajemníka Rady je Pierre de Boissieu, který společně s Generálním tajemníkem Rady J. Solanou odpovídá za vedení Generálního sekretariátu.

e) Útvar pro politické plánování a včasné varování

Byl vytvořen na základě deklarace, která byla přílohou Amsterodamské smlouvy. Útvar je pod vedením Vysokého představitele SZBP. Zřízení Politického útvaru vychází z představy, že jestliže má být SZBP efektivní, bude to vyžadovat včasnější a dalekosáhlejší analýzy vnějšího vývoje v dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé perspektivě.

f) Evropská komise

Smlouva o EU stanovila, že Evropská komise je "plně zapojena do SZBP". Komise, stejně jako členské státy, může předkládat Radě k projednání jakékoliv zahraničněpolitické nebo bezpečnostní otázky. Komise informuje Evropský parlament o vývoji SZBP. Mezi návrhy, jak vylepšit fungování II. pilíře, se v Konventu objevil návrh Komise na sloučení funkcí Vysokého představitele pro SZBP a Komisaře pro vnější vztahy. Tento návrh byl přijat do Ústavní smlouvy EU.

g) Evropský parlament

Na základě Maastrichtské smlouvy je Evropský parlament oprávněn konzultovat s předsednictvím "hlavní hlediska a základní možnosti" SZBP, je informován o vývoji SZBP Předsednictvím a Komisí. Může klást dotazy nebo dávat doporučení Radě. Každoročně je na jeho půdě konána rozprava o stavu SZBP. Evropský parlament rozhoduje o rozpočtu EU - rozhoduje o tom, kolik finančních prostředků má k dispozici II. pilíř.

h) Členské státy

Smlouvou o EU se členské státy zavázaly, že budou poskytovat aktivní a bezpodmínečnou podporu realizaci SZBP v duchu loajality a vzájemné solidarity. Zajišťují, aby jejich národní politika byla v souladu se společným postojem EU. Spolupráce, ke které dochází v rámci II. pilíře, je mezivládního charakteru.

ch) Zvláštní zmocněnci Evropské unie

Na základě Smlouvy o EU jsou jmenováni zvláštní zmocněnci Unie s mandátem, který se týká konkrétních politických otázek. V současné době má Evropská unie sedm zvláštních zmocněnců: Michael Sahlin byl jmenován pro FYROM, Francesco Vendrell pro Afghánistán, Lord Ashdown pro Bosnu a Hercegovinu, Erhard Busek pro Pakt stability pro jihovýchodní

Evropu, Marc Otte pro blízkovýchodní mírový proces, Aldo Ajello pro oblast Velkých afrických jezer a Heikki Talvitie pro oblast jižního Kavkazu.

VII. NÁSTROJE SZBP

V rámci Evropské politické spolupráce byly vytvořeny základní nástroje zahraniční politiky. Tyto nástroje převzala Smlouva o EU v maastrichtské a později je ještě rozšířila v amsterodamské verzi.

Evropská pětadvacítka:

- přijímá společné strategie

Jde o nástroj, který byl vytvořen amsterodamskou smlouvou. Společné strategie schvaluje Evropská rada na doporučení Rady EU v oblastech, kde mají členské státy důležité společné zájmy. Společná strategie specifikuje cíle, jejich trvání a zdroje, které jsou potřebné ze strany Unie a členských států. Rada po schválení společnou strategii realizuje. Při realizaci společné strategie se používají nástroje všech tří pilířů. Nástroje Společenství (obchodní politika, programy spolupráce, finanční a technická pomoc atd.), nástroje SZBP (politický dialog, společné postoje a společné akce) a nástroje třetího pilíře. Dosud byla přijata společná strategie EU vůči Rusku, Ukrajině a pro region Středomoří.

- přijímá společné postoje

Společné postoje vyjadřují stanovisko Evropské unie vůči konkrétním nebo aktuálním otázkám. Jsou namířeny vůči třetímu státu nebo vůči konkrétní události či problému. Velká většina těchto společných postojů je věnována situaci na Balkáně, další se týkají jiných regionů a oblastí společného zájmu (např. biologické a chemické zbraně). Společné postoje jsou publikovány v Úředním věstníku Evropských společenství (OJEC).

- přijímá společné akce

Rada přijímá společné akce v situacích, kdy je třeba, aby Unie přijala konkrétní operativní opatření. Rada při rozhodnutí o společné akci specifikuje její cíl, rozsah, zdroje poskytované Unií, podmínky realizace a pokud je třeba tak i rozsah a délku trvání společné akce. Společné akce mají právní důsledky a mohou vyžadovat přijetí legislativních opatření v členských státech Unie a ve státech, které se k těmto akcím připojí. Společné akce se týkají například oblasti Balkánu, mírového procesu na Blízkém východě nebo oblasti velkých jezer.

- uzavírá mezinárodní dohody

EU uzavírá s jedním nebo více státy mezinárodní dohody o otázkách týkajících se SZBP. V těchto případech může Rada pověřit předsednický stát, aby vedl příslušná jednání. Předsednickému státu pomáhá v jednáních Vysoký představitel pro SZBP a Evropská komise. Na doporučení předsednického státu uzavírá Rada příslušnou mezinárodní dohodu jménem EU, ačkoli nikde v Amsterodamské smlouvě není řečeno, že EU by měla právní subjektivitu, nutnou k uzavírání takovýchto smluv.

- vydává deklarace

Evropská unie vyjadřuje prostřednictvím deklarací určité stanovisko, požadavek nebo očekávání vůči třetí straně nebo mezinárodní organizaci. Je to pružný nástroj sloužící k tomu, aby Unie mohla reagovat na rychle se měnící situaci v jednotlivých částech světa a vyjadřovat k ní svá stanoviska.

- udržuje kontakty se třetími zeměmi

Kontakty EU se třetími zeměmi mají obvykle charakter politického dialogu nebo demarší. Unie vede politický dialog s velkým počtem zemí. Předmětem dialogu jsou nejrůznější otázky z oblasti mezinárodní politiky. Jednání, kterých je více než 200 za rok, probíhají na různých úrovních - hlavy států, ministři, političtí ředitelé, experti. Jménem EU jedná předsednický stát, "trojka", členské státy Rady nebo Generální tajemník Rady a Vysoký představitel SZBP, který musí mít k jednání zmocnění od Rady. Obsahem demarší je zpravidla stanovisko EU k otázkám vztahujícím se k lidským právům, demokracii nebo humanitárním akcím.

Zdroj: [64]

Příloha č. 4: Členství evropských zemí v EU, NATO, ZEU a OBSE

Stát	EU	NATO	ZEU	OBSE
Albánie	PKZ	člen	-	člen
Andorra	-	-	-	člen
Belgie	člen	člen	člen	člen
Bělorusko	-	PC	-	člen
Bosna a Hercegovina	PKZ	PC	-	člen
Bulharsko	člen	člen	AP	člen
Černá Hora	PKZ	-	-	člen
Česká republika	člen	člen	AM	člen
Dánsko	člen	člen	O	člen
Estonsko	člen	člen	AP	člen
Finsko	člen	PC	O	člen
Francie	člen	člen	člen	člen
FYROM	KZ	PC	-	člen
Chorvatsko	KZ	člen	-	člen
Irsko	člen	PC	O	člen
Island	-	člen	AM	člen
Itálie	člen	člen	člen	člen
Kosovo	PKZ	-	-	*
Kypr	člen	-	-	člen
Lichtenštejnsko	-	-	-	člen
Litva	člen	člen	AP	člen
Lotyšsko	člen	člen	AP	člen
Lucembursko	člen	člen	člen	člen
Maďarsko	člen	člen	AM	člen
Malta	člen	PC	-	člen
Moldávie	-	PC	-	člen
Monaco	-	-	-	člen
Německo	člen	člen	člen	člen
Nizozemsko	člen	člen	člen	člen
Norsko	-	člen	AM	člen
Polsko	člen	člen	AM	člen
Portugalsko	člen	člen	člen	člen
Rakousko	člen	PC	O	člen
Rumunsko	člen	člen	AP	člen
Ruská federace	-	PC	-	člen
Řecko	člen	člen	člen	člen
San Marino	-	-	-	člen
Slovensko	člen	člen	AP	člen
Slovinsko	člen	člen	AP	člen
Spojené království	člen	člen	člen	člen
Srbsko	PKZ	PC	-	člen
Španělsko	člen	člen	člen	člen
Švédsko	člen	PC	O	člen
Švýcarsko	-	PC	-	člen
Turecko	KZ	člen	AM	člen
Ukrajina	-	PC	-	člen
Vatikán	-	-	-	-

KZ = kandidátská země

PKZ = potenciální kandidátské země

AM = associate member (asociovaný člen)

O = observer (pozorovatel)

AP = associate partner (asociovaný partner)

* = neuznáno jako samostatný stát

PC = partner countries (partnerské země)

Zdroj: vlastní zpracování, za použití oficiálních stránek organizací: www.europa.eu, www.nato.int, www.weu.int, www.osce.org

Příloha č. 5: Stanoviska Francie, Německa, UK, Finska, Vysokého představitele EU pro SZBP, Atlantická rada USA k obraně zajišťované NATO a/nebo EU

„Francouzský prezident Jacques Chirac je přesvědčen, že by se neměla pozměňovat a rozšiřovat mise NATO, které je primárně vojenská organizace garantující vojenskou bezpečnost Evropy a severní Ameriky. Aliance by se neměla vojensky angažovat na Blízkém východě, kde je podle Chiraka považována za ozbrojenou paži Západu.

Německá kancléřka Angela Merkel se naopak domnívá, že aliance by měla rozšířit spektrum svých akcí v boji proti novým bezpečnostním hrozbám. Podle Merkel by také mělo NATO být první platformou pro diskuse o bezpečnosti.

Britský premiér Blair chce silnou evropskou obranu, zároveň ale „nic nesmí ohrozit [evropské] klíčové bezpečnostní záruky v NATO“. Evropská obrana může podle Blaira fungovat, jen když bude „zcela kompatibilní s NATO“.

Finský ministr zahraničí Erkki Tuomioja potvrdil stále relevantní postavení NATO, když jako představitel neutrální země pro *Financial Times* napsal, že kdyby se Finsko jednou rozhodlo vzdát se své neutrality, podalo by si přihlášku do NATO a nechtělo by vzájemnou obranu v rámci EU.

Podle vysokého představitele EU pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, který je bývalým generálním tajemníkem NATO, je v současnosti bezpečnost a stabilita výsledkem kolektivní snahy. Spolupráce mezi EU a NATO je tak důležitá nejen pro Evropany.

Autoři Atlantické rady Spojených států, nevládní organizace se sídlem ve Washingtonu, se domnívají, že EU a NATO musí vytvořit společné mechanismy, které by umožnily oběma organizacím koordinovanou reakci v případě krize. Za tímto účelem je třeba budovat kompatibilní kapacity, které budou zahrnovat i civilní schopnosti. Vlády všech států, včetně americké, pak musejí uznat, že obě organizace mají klíčovou úlohu v zajišťování transatlantické bezpečnosti.“

Příloha č. 6: Klasifikace integračních stupňů

Teoretické vymezení stupňů integrace slouží k vymezení šíře a hloubky integračních procesů:

1. pásmo volného obchodu
2. celní unie
3. primární hospodářská unie
4. rozvinutá hospodářská unie
5. formativní hospodářská a měnová unie
6. úplná (komplexní) hospodářská a měnová unie
7. hospodářská a politická unie (hospodářsko - politická unie)

Všechny vyšší stupně ekonomické integrace obsahují vlastnosti nižších (předcházejících) stupňů.

ad 1. PVO je nejméně rozvinutým stupněm integrace. Dochází k odstranění cel a kvantitativních omezení. Členské země si uchovávají autonomii v celní a obchodní politice vůči neelejským zemím. Jsou určena pravidla původu zboží. (ESVO, NAFTA, CEFTA)

ad 2. CU vytváří jednotné celní území z ekonomik zúčastněných zemí. Nejsou nutná pravidla o původu zboží. (BENELUX, celní unie Česko – Slovensko)

ad 3. Volný oběh zboží je doplňován eliminací překážek, které brání volnému pohybu výrobních faktorů, jsou nastolovány i některé společné politiky. Stále však existují tzv. neviditelné překážky obchodu (technické normy, zdravotní předpisy atd.) (země ES od 60. do poloviny 80. let)

ad 4. Odstranění překážek „neviditelného“ charakteru (proces v ES od konce 80. let, dovršení k 1. 1. 1993)

ad 5. Hospodářská a měnová unie formativní – zavedení jednotné měny, existence společné měnové politiky. (členské země EMU od r. 1999)

ad 6. Vysoká úroveň rozvinutosti, další společné politiky – např. společná fiskální politika. (v této fázi se země EU ještě nenacházejí)

ad 7. Politická unie suverénních států, konfederace, federace, unitární stát (zcela teoretická forma).

Zdroj: [33]